

1021/99

1543.

JOUKOSSA ASIANTUNTIJUUS TIIVISTYY
- yhteistyörengas tehostamassa nuorten parissa tehtävää työtä

Ulla Saastamoinen

Kasvatustieteen pro gradu
-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Chydenius-Instituutti
Luokanopettajien
aikuiskoulutus
Kevät 1999

TIIVISTELMÄ

Saastamoinen, U. 1999. Joukossa asiantuntijuus tiivistyy. Yhteistyörengas tehostamassa nuorten parissa tehtävää työtä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Luokanopettajien aikuiskoulutus.

Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten asiantuntijuus syveni yhteisöllisen pohtimisen avulla. Kohde oli keväällä 1997 perustettu yhteistyörengas, johon on verkostoitunut eri aloilta 15 asiantuntijaa. Heitä yhdisti työskentely nuorten parissa pienessä keskisuomalaisessa kunnassa. Lisäksi tutkittiin tekijöitä, jotka synnyttivät asiantuntijassa tarpeen pohtia asioita yhteisöllisesti ja jotka vaikeuttivat sitä, ja miten yhteisö voi kehittää omaa toimintaansa.

Kysymyksessä oli toimintatutkimus, jossa aineistonkeruumenetelminä olivat yhteistyörengaan toimintaan liittyvät kehittämisdokumentit, avoin lomakekysely, eläytymismenetelmä ja tutkimuspäiväkirja. Tutkimuksellinen ja toimintaa tukeva tavoite oli asiantuntijuuden kehittämisen arviointi ja tukeminen. Tutkimuksen lähtökohtina olivat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset, jotka saivat aikaan nuoren elämänalueiden eriytymisen ja lisäsivät turvattomuutta, ongelmia ja syrjäytymisvaaraa. Myös nuorten parissa työskentelevien toimialueilla eriytymiskehitys jatkui koko sodanjälkeisen ajan. Muutokset, jotka vaikeuttivat nuorten elämää, toivat asiantuntijoille paineet yhteistyön tiivistämiseen ja verkostoitumiseen.

Tuloksista kävi ilmi, että asiantuntijoiden huolestuminen nuorten tilanteesta ja tunne, etteivät omat valmiudet riitä, saivat heidät liittymään renkaaseen. Jäsenten asiantuntijuus syveni, koska he saivat eri alojen asiantuntemuksen yhteiseen käyttöön ja pystyivät antamaan nuorelle tehokkaamman tuen. Yhteisöllistä pohdintaa vaikeutti toiminnan jääminen välillä puheen asteelle ja se, etteivät kaikki kantaneet vastuutaan. Osa jäsenistä halusi enemmän tukea yksittäisen nuoren ja kotien auttamiseen. Toimintaa voidaan kehittää sitä järkevöittämällä, lisäämällä yhteistyötä kotien kanssa ja saamalla eri oppimisympäristöt tukemaan toisiaan.

Tulosten perusteella toiminnan painopistealueita ja tehtäviä on tarkistettava. Renkaan toimintaa on painotettava kohti konkreettista yhteistoimintaa, korostettava vanhempien auttamista ja tuettava nuoren kokonaiskehitystä ottamalla huomioon hänen eri elämänalueensa.

Avainsanat: asiantuntijuus, nuori, nuorisotyö, verkostoituminen, yhteisöllisyys

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta

LAUSUNTO KASVATUSTIETEIDEN MAISTERIN TUTKINTOON KUULUVASTA SYVENTÄVIEN OPINTOJEN TUTKIELMASTA

Tekijä: Ulla Saastamoinen

Tutkielman aihe: Joukossa asiantuntijuus tiivistyy – yhteistyörengas tehostamassa
nuorten parissa tehtävää työtä

Nuorten maailma on muuttunut yhteiskunnan rakenteellisen ja kulttuurien muutoksen myötä yhä moninaisemmaksi. Samalla erilaiset ongelmat, turvattomuus ja syrjäytyminen ovat nuorten parissa lisääntyneet. Tämänkaltaiset seikat asettavat omat haasteensa myös työtään nuorten parissa tekevien asiantuntijoiden toimintatavoille. Ulla Saastamoisen pro gradu –tutkielmassa tarkastellaan nuorten parissa työtään tekevien asiantuntijoiden työtä pienessä keskisuomalaisessa kunnassa. Eri alojen asiantuntijat muodostivat yhteistyörengkaan pyrkimyksenään kehittää omia työtapojaan ja asiantuntijuuttaan. Tutkielma on toteutettu toimintatutkimuksena, mitä voi pitää luontevana metodisena valintana, koska tekijä oli alkuvaiheissa itse organisoimassa tutkielmassa kuvatun yhteistyörengkaan toimintaa.

Tutkimuksen teoreettisessa taustaosuudessa tarkastellaan muiden muassa nuorisotyön muuttumista suhteessa mm. yhteiskunnan muuttumiseen, koulun ja vapaa-ajan merkitystä nuorten erilaisina oppimisympäristöinä sekä asiantuntijuutta ja verkostoitumisen ja yhteistyön merkitystä sen kehittymiselle.

Teoriatausta etenee sujuvasti ja on laadittu hyvin paneutuen. Toisaalta tekstiä kohtaan voi kuitenkin harjoittaa lähdekritiikkiä. Paikoin tekstiä hallitsee melko harvat lähteet (mm. Jokinen, Vesikansa, Siurala, Ziehe) ja teoretisointia olisikin pystynyt syventämään monipuolisemmalla ja kriittisemmällä lähteistön käytöllä. Toisaalta taustaosuudesta välittyy tekijän oma asiantuntemus nuorisotyön parissa ja tekijä on kyennyt rakentamaan johdonmukaisen ja työn luonteen kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

Kysymyksessä on laadullinen toimintatutkimus, jossa aineistonkeruumenetelminä ovat yhteistyörengkaan toimintaan liittyvät kehittämisdokumentit, avoin lomakekysely, eläytymismenetelmä ja tutkimuspäiväkirja. Tutkimuksen toteuttamista ja työssä tehtyjä metodisia valintoja, aineistonkeruuta, analysointia ja tutkimuksen luotettavuutta on tutkimuksessa selvitetty seikkaperäisesti.

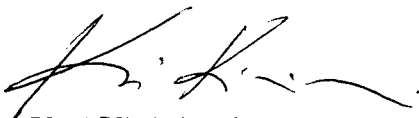
Kun tutkija esittää työnsä olevan luonteeltaan toimintatutkimus, olisi työssä voitu kuitenkin tarkemmin analysoida omassa tutkielmassa tehtyjen ratkaisujen suhdetta erilaisiin toimintatutkimuksen piirteisiin. Jonkin verran tällaista tarkastelua tulee esille luvussa 6.3. Käsillä olevassa tutkimuksessa ilmenee tasapainottelua esimerkiksi sen suhteen, missä määrin tekijä on toiminut yhteistyöryhmään jäsenenä ja missä määrin puolestaan tutkijan roolissa. Tekijä on ollut alkuvaiheessa mm. yhteistyöryhmään toiminnan keskeinen alullepanija, mutta myöhemmin hän on ollut mukana toiminnassa enemmänkin ulkopuolisen tutkijan roolissa. Vastaavasti aineistoa on kerätty toisaalta yhteistyöryhmään tuottamien dokumenttien kautta, mutta myös selkeästi ulkopuolisen tutkijan kyselylomakkeella ja eläytymismenetelmällä kerätyn aineiston kautta. Miten nämä erilaiset tutkijan roolit ja aineistonkeruun muodot ovat suhteessa toimintatutkimuksen perinteeseen? Tämänkaltaiset seikat ovat toimintatutkimuksen metodisten ratkaisujen kannalta niin keskeisiä, että niitä olisi voinut käsitellä työssä vieläkin perusteellisemminkin. Vastaavasti toimintatutkimuksen keskeinen, kriittisestä hermeneutiikasta vaikutteensa ammentava traditio, jää työssä metodisen tarkastelun ulkopuolelle. Toimintatutkimus on sinänsä mahdollisuus toteuttaa monella tapaa, myös sillä tavoin kuin tässä tutkielmassa on toteutettu. Tehtyjen valintojen vieläkin syvällisempi suhteuttaminen toimintatutkimuksen perinteeseen olisi ollut kuitenkin työlle eduksi.

Työ muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden. Teoriaosa, tutkimusongelmat ja tulosa on työssä onnistuttu kytkemään selkeästi toisiinsa. Tekijä nostaa myös tulososassa keskeiseksi teemaksi asiantuntijuuden ja sen kehittymisen yhteistyöryhmässä. Työn tulososassa osoitetaan selkeästi asiantuntijoiden keskinäisen yhteistyön merkitys nuorisotyön hoidossa. Toiminnassa mukana olevat asiantuntijat ovat kokeneet yhteistyöryhmään toiminnan tärkeäksi ja kehittäneen samalla heidän omaa asiantuntemustaan.

Tulosten käsittely ei ole pelkästään aineiston esittelyä, vaan tekijä esittää myös aineiston luonnetta syventävää tulkintaa asiantuntijana kehittymisen säilyessä keskeisenä johtajuutuksena tulosten tulkinnassa. Toisaalta työssä olisi ollut mahdollisuus tutkimusaineiston vieläkin syvällisempään käsitteellistämiseen ja erittelyyn.

Kaikkiaan tutkimus muodostaa eheän kokonaisuuden ja osoittaa tutkijan hyvää perehtyneisyyttä tarkastelemaansa alueeseen. Tutkimuksen tulokset osoittavat yhteistyöryhmään toiminnan tarpeellisuuden ja antavat myös näkökulmia toiminnan kehittämiseen. Esitämme tutkielman hyväksymistä arvosanalla *cum laude approbatur*.

Kokkolassa 22.4.1999

Kari Kiviniemi
Erikoissuunnittelija, KT

Kirsi Siekkinen
Assistentti, KM

SISÄLLYS

1. SUURET ASIAT - LAAJA YHTEISTYÖ	1
2. NUORISOTYÖ JA NUORI	4
2.1. Muuttuva yhteiskunta - muuttuva nuorisotyö.....	4
2.1.1. Kunnan kansalaisia.....	4
2.1.2. Valtiokin kantamaan vastuuta	6
2.1.3. Avointa toimintaa ja erityisnuorisotyötä.....	9
2.1.4. Muutosten 60-luku.....	10
2.1.5. Laki säätää.....	13
2.1.6. Nuorisotyö nykypäivänä.....	16
2.2. Nuoriso ja kulttuurinen muutos.....	18
2.2.1. Aikansa lapset.....	18
2.2.2. Moderni nuoriso	20
2.2.3. Identiteetti ja kulttuurinen modernisoituminen	22
2.2.4. Pysyvätkö kaikki mukana?.....	26
3. NUORTEN ERILAISET OPPIMISYMPÄRISTÖT.....	29
3.1. Elämänalueiden eriytyminen.....	29
3.2. Koulu ja vapaa-aika	31
3.3. Toisiaan täydentävät oppimisympäristöt.....	35
4. ASIANTUNTIJUUS JA YHTEISTYÖRENGAS.....	38
4.1. Asiantuntijuus.....	38
4.2. Reflektiivisyys osana asiantuntijuutta	41
4.3. Verkostoituminen yhteistyörenkaaksi.....	42
4.4. Yhteisöllisyys.....	43
4.4.1. Organisaatioista verkostoihin - sektoriajattelusta yhteistyöhön.....	44
4.4.2. Yhteistyörenkaan toiminta systeeminä.....	45
4.5. Verkostoitumisen merkitys asiantuntijuuden syvenemiselle.....	47
5. TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	49
6. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	50
6.1. Tutkimuksen luonne.....	50
6.2. Yhteistyörenkas ja toiminnan alkuvaiheet.....	51
6.3. Toimintatutkimus.....	52

6.4. Kehittämishankkeen ja tutkimuksen eteneminen.....	54
6.5. Tutkimusaineisto.....	57
6.6. Analysointi.....	65
6.7. Tutkimuksen uskottavuus.....	69
7. TULOKSET	72
7.1. Mitkä tekijät ovat synnyttäneet asiantuntijassa tarpeen pohtia asioita yhteisöllisesti ja etsiä tukea yhteistyörenkaasta?.....	72
7.1.1. Huolestuminen nuorten tilanteesta.....	73
7.1.2. Omat valmiudet eivät riitä.....	75
7.2. Miten yhteisöllinen asioiden pohtiminen on syventänyt yhteistyörenkaan jäsenten asiantuntijuutta?.....	78
7.2.1. Tehokkaampi tuki nuorelle.....	78
7.2.2. Asiantuntemus yhteiseen käyttöön	79
7.2.3. Kokonaiskuva tilanteesta ja yhteinen strategia	81
7.2.4. Yhdessä kotien tueksi.....	82
7.2.5. Harrastuksesta työväline.....	84
7.2.6. Yhteistyökanavat tutuiksi.....	85
7.3. Mitkä tekijät vaikeuttavat yhteisöllistä asioiden pohdintaa?.....	86
7.3.1. Paljon puhetta, vähän toimintaa.....	86
7.3.2. Vastuun pakoilu vai vaitiolovelvollisuus.....	87
7.3.3. Vaikeudet yhteyksissä kotiin	90
7.3.4. Ei tukea yksittäisen nuoren auttamiseen.....	91
7.3.5. Nuoren haluttomuus yhteistyöhön.....	92
7.3.6. Tietokatkokset, yhteistyöhaluttomuus, päivittely.....	93
7.4. Miten yhteistyörengas voi kehittää omaa toimintaansa?.....	95
7.4.1. Toiminnan jäntevoittäminen.....	95
7.4.2. Yhteistyön lisääminen kotien suuntaan.....	97
7.4.3. Erilaiset oppimisympäristöt tukemaan toisiaan	99
8. POHDINTA.....	101
LÄHTEET.....	111

LIITTEET

1. SUURET ASIAT - LAAJA YHTEISTYÖ

Meitä on monta: useita aikuisia jokaisessa kunnassa tekee työtä nuorten parissa. Osalle meistä tämä työ on ammatti, osa työskentelee nuorten parissa harrastuksensa vuoksi. Kaikki me näemme nuoren hieman eri kulmalta. Nuori on meille oppilas, asiakas, järjestön jäsen, kerhoillan, harrastuspiirin tai tapahtuman osanottaja, käyntikerta tilaisuudessa ja raportissa, ja toivottavasti kunnan tuleva veronmaksaja.

Vaikka nuoret ovat jo aikojen alusta halunneet erottautua aikuisväestöstä, on heistä alettu puhua omana ryhmänään viime vuosisadan vaihteessa, ja kiinnostus heitä kohtaan entises-tään lisääntyi toisen maailmansodan jälkeen, nuorisokulttuurin myötä (Väärälä 1997, 9). Tällöin alkoi myös nuorten eri elämänalueiden, vapaa-ajan, koulutuksen ja työn sekä niiden ohjausjärjestelmien eriytymiskehitys (Siurala 1994, 217-250), joka on kestänyt meidän päi-viimme saakka.

Nuorten maailma yhteiskunnan rakenteellisen ja kulttuurisen myllerryksen kärjessä on muuttunut ja muuttuu sekä monimutkaistuu nopeassa tahdissa. Tuskin kukaan meistä nuor-ten parissa työskentelevistä asiantuntijoista pystyy yksinään hahmottamaan sitä kokonai-suutta, joka kuuluu nuoren ihmisen maailmaan. Meille kaikille on kuitenkin etua, jos tun-nemme siitä mahdollisimman paljon.

Jos me asiantuntijat emme pysy mukana muutoksissa, eivät pysy kaikki nuoretkaan. Osa nuorista ajautuu ongelmiin, joutuu syrjäytymisvaaraan ja tarvitsee tukea siirtymisessä ter-veeseen aikuisuuteen. Näiden nuorten ongelmat ovat tulleet vaikeammiksi ja näkyvämmiksi niin vapaa-ajalla kuin koulussakin.

Koulu on ollut kauan oma eristäytynyt saarekkeensa muun yhteiskunnan sisällä. Sama eris-täytyminen on vallinnut koulussa ja nuorten vapaa-ajalla työtään tekevien aikuiset välillä. He ovat olleet hyvin vähän tekemisissä toistensa kanssa, vaikka ovat työskennelleet saman nuorison parissa. Vasta viime aikoina on herätty huomaamaan, että koulun rinnalla myös vapaa-aika on nuoren tärkeä oppimisympäristö ja eri elämänalueiden väliset kiinteät yhtey-det ovat tärkeitä nuoren kokonaiskehityksen kannalta (Broady 1986, 25; Ziehe 1991, 161).

Enää ei nuorten eri elämänpiireissä työskentelevillä aikuisilla ole varaa eristäytyä. Vanha, sektoroitunut tapa tehdä työtä ei enää nuorten auttamisessa riitä vaan on etsittävä apua yhteistyöstä ja verkostoitumisesta. Vaikka koti on nuoren tärkeä elinpiiri, on tämä tutkimus rajattu käsittelemään kodin ulkopuolisia elämänalueita ja aikuisia.

Tämän toimintatutkimuksen kohteena on verkosto, yhteistyörengas, jonka jäsenet ovat nuorten parissa joko palkallisesti tai ilman palkkaa työskenteleviä aikuisia. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, voiko renkaan yhteisöllisen pohdinnan avulla syventää sen yksittäisen jäsenen asiantuntijuutta ja tätä kautta tehostaa hänen mahdollisuuksiaan tehdä työtä nuorten parissa.

Tarkoituksena on myös saada selville, miksi asiantuntija on tuntenut tarvetta hakeutua pohtimaan asioita yhdessä toisten nuorten parissa työskentelevien kanssa ja mitkä tekijät vaikeuttavat tätä yhteisöllistä pohdintaa. Tutkimuksen tavoitteena on myös löytää parannusehdotuksia, joiden avulla yhteistyörengaan toimintaa on mahdollista kehittää. Tutkimusaineiston keräämisessä olen käyttänyt valmista materiaalia, lomakekyselyä, eläytymismenettelmää ja tutkimuspäiväkirjaa.

Olen itse katsellut nuorten maailmaa pääasiassa heidän vapaa-aikansa näkökulmasta. Suurimman osan työssööloajastani olen ollut kunnan sivistysosaston palveluksessa. Pääasiassa vastuualueenani on ollut nuorisotoimi, mutta työurani alussa siihen kuului muutaman vuoden ajan myös liikuntatoimi. Viisi viimeistä vuotta olen yläasteen opinto-ohjaajan tehtävien hoitajana päässyt kurkistamaan myös nuorten koulumaailman puolelle.

Yhdistetyn opinto-ohjaajan ja nuorisosihteerin toimenkuvani ansiosta sain seurata aitiopailkalta nuoren arkipäivää ja välillä vähän juhlaakin. Pystyin katselemaan yhtäaikaan hänen maailmaansa sekä koulussa että vapaa-ajalla. Sain nähdä pienen välähdyksen suuresta osasta nuoren elämää. Tämä järjestely oli myös nuoren kannalta hyödyllinen: hän pystyi puhumaan samalle aikuiselle kouluaikana vapaa-ajan asioistaan ja vapaa-ajalla kouluasioistaan.

Nuorisosihteerin työssäni yhteistyökumppanit ovat olleet usein aikuisia, jotka tekevät työtään nuorten vapaa-aikana tai vetävät omana vapaa-aikanaan nuorten harrastuspiirejä. Opinto-ohjaajan tehtävien myötä sain uusia yhteistyökumppaneita, joiden työ liittyy nuoreen koululaisena.

Yhdistelmävirassa pystyin hahmottamaan hyvin nuoren maailmaa kokonaisuutena. Silloin aloin pohtia keinoja saada yhteiseen neuvottelupöytään myös nuorten parissa eri tehtävissä työskenteleviä aikuisia. Jos yhteistyö tiivistyisi, antaisi se meille kaikille paremmat mahdollisuudet tehdä työtämme nuorten suotuisan kokonaiskehityksen edistämiseksi. Tästä sai alkunsa ajatus perustaa yhteistyörengas, joka on myös tämän tutkimuksen kohde.

2. NUORISOTYÖ JA NUORI

2.1. Muuttuva yhteiskunta - muuttuva nuorisotyö

Nuorisotyökin alkaa historiasta. Varhaisinta nuorisotyötä on Saksassa 1820-luvulla alkanut kirkollinen nuorisotyö: evankeliset nuorisoyhdistykset. Suomeen ensimmäiset kristilliset nuorisoyhdistykset perustettiin 1800-luvun lopussa. Suomalainen nuorisotyö on noudattanut pitkälti yleiseurooppalaisia suuntaviivoja - joskus vain muutamien vuosien, joskus pidemmällä viiveellä. Kaikki suuremmille kaupungeille tyypilliset liikkeet eivät tänne yltäneet. (Vrt. Telemäki 1987, 14.)

2.1.1. Kunnan kansalaisia

*Sä Suomen sorja nuoriso,
jo ymmärrätkö, huomaatko,
ett' olet toivo kansasi
se turvaa sinun voimaasi.
Siis uni pois!
Ken veltto ois? -
Saa Suomemme,
maa isäimme
lempemme, työmme, neuvomme.*

Runo Santeri Alkion Pyrkijä-lehdessä kuvastaa nuorisoon liittyviä tunteja vuosisadan vaihteessa. Aika oli koko suomalaisessa yhteiskunnassa murroksen aikaa. Kapitalistisille talous-suhteille perustuva porvarillinen yhteiskunta syrjäytti feodaalisen yhteiskuntamuodon. (Vrt. Jokinen 1990, 3-8, 61; Nieminen 1995, 69; Vesikansa 1988, 3)

Kapitalismin nousun myötä alkoivat kirkon ja kyläyhteisöjen mahdollisuudet kontrolloida nuorisoa heikentyä ja yhteiskunta tarvitsi uusia instituutioita vastaamaan nuorison moraali-, tapa- ja siveyskasvatuksesta. Nuorisotyö oli yksi keino sosiaalistaa kasvavaa sukupolvea teollistuvaan yhteiskuntaan. Tätä kautta nuorisotyön synty ja alkuaikojen kehitys liittyvät läheisesti Suomen teollistumiseen. (Vesikansa 1988, 3; Jokinen 1990, 3-8, 61)

Uuden yhteiskuntamuodon vakiintumista ja eteenpäinviemistä vauhdittivat nouseva porvaristo ja maaseudun varakkaimmat talolliset ja sivistyneistö. Samat yhteiskunnalliset toimijat

veivät voimakkaasti eteenpäin myös edellisen vuosisadan alkupuolella alkanutta kansallisen herätyksen liikettä. Se muodostui vuosisadan lopulla laajaksi kulttuuriseksi ja poliittiseksi muutosliikkeeksi, jossa keskeisellä sijalla oli kansanvalistusliike. (Vesikansa 1988, 3-4; Siisiäinen 1979, 23.)

Nimensä mukaisesti kansanvalistusliikkeen piiriin kuuluivat monet suomalaiskansallisen kulttuurin ainekset, kuten kansakoululaitoksen kehittäminen, kansankirjastotoiminta, suomalainen kustannustoiminta ja raittius- ja nuorisoseuraliikkeen syntyminen. Kun perinteiset yhteisöt, kirkko ja kyläyhteisö, murtuivat, oli tarve kytkeä kulttuurin keinoilla yksilö yhteiskuntaan. Tavoitteena oli kansallisen kulttuurin luominen ja ihanteena kunnan kansalainen, isänmaan palvelija. (Vesikansa 1988, 3-4; Siisiäinen 1979, 23.)

Vuosisadan vaihteesta on siis lähtöisin ajatus nuorison kasvattamisesta kunnan kansalaisiksi. Tämä ajatus on säilynyt meidän päiviimme saakka monen nuorisojärjestön ja kunnallisenkin nuorisotyön taustalla.

Toimintaa nuorisolle järjestivät erityisesti raittius-, kansanvalistus- ja nuorisoseuraliikkeet, jotka samalla levittivät uusia aatteita ja käyttäytymismalleja nuorison keskuuteen. Porvariston ja työväestön väliset luokkavastakohdat kasvoivat suurlakon aikoina v. 1905 - 1906. Tällöin suomalaiskansallisen kulttuurin jakautuminen kansallisporvarilliseksi ja työväenkulttuuriksi sai alkunsa, ja se kärjistyi entisestään sisällissodan aikoihin 1918. (Siisiäinen 1979, 126-128; Vesikansa 1988, 4-16; Väärälä 1997, 9.)

Aiemmin porvariston aatemaailmaa myötäillyt nuorisoseuraliike ryhtyi nyt korostamaan puoluepoliittista riippumattomuuttaan. Mutta työväenliike, joka sisälsi poliittisen työväenliikkeen, naisliikkeen, urheilutoiminnan ja nuorisoliikkeen, muodosti poliittis-yhteiskunnallisen vastakulttuurin liikkeen. Tästä jakautumisesta oli seurauksena koko järjestökentän jakautuminen porvarilliseen ja työväenliikkeen haaraan. (Siisiäinen 1979, 126-128; Vesikansa 1988, 4-16; Väärälä 1997, 9.)

Yhteiskunnassa käytiin kamppailua vallasta, ja nuorisokasvatusta tekevät järjestöt yrittivät kilpaa saada nuoria oman yhteiskunnallisen ja poliittisen suuntauksensa piiriin. Vilkkaimmillaan nuorisojärjestöjen perustaminen oli maamme itsenäistymisen jälkeen. Toiseen maailmansotaan mennessä oli maahamme ehtinyt muotoutua kolme nuorisojärjestötoiminnan ja

nuorisotyön perinnettä: porvarillisia arvoja kannattavat nuorisojärjestöt ja nuorisoseuraliike, työläisnuorison poliittinen liike sekä hyväntekeväisyysmotivaatioon pohjautuva liike ja kristillinen nuorisokasvatustyö. (Nieminen 1995, 65-76; Telemäki 1984, 60; Vesikansa 1988, 4- 6.)

Sotien välisenä aikana teollisuus ja kauppa kasvoivat voimakkaasti. Maaseudun irtain väestö muutti kaupunkeihin ja työväestön asuma-alueet syntyivät. Työväestöä valvottiin ja sopeutettiin uusiin oloihin. Erityisesti työläisnuorison liikehdintä sai aikaan monia herätys-, kasvat- ja pelastamistoimintoja kuten nuorisohuolto sosiaalista hätää kärsiville, lastentarhat huollottomille lapsille ja kasvatustilat taltuttamaan kuritonta nuorisoa. Nuorisosta kasvatettiin uuden yhteiskunnan normeihin ja tapoihin sopivia kansalaisia. (Jokinen 1990,1; Vesikansa 1988, 5-6.)

Sekä valtio, kunnat että järjestöt olivat huolissaan nuorison käytöksestä, mutta erityisesti järjestöpuolella oli päällimmäisenä kilpailu jäsenistä. Kaikki tahot toimivat erikseen eikä kukaan tuonut esille ajatusta, että voitaisiin toimia yhdessä nuorten etua ajatellen. Mutta eivät nuoret itsekään osoittaneet oma-aloitteisuutta. He vain osallistuivat kuuliaisesti valmiiksi järjestettyyn toimintaan.

Vasta talvisodan jälkeen näkyi ensimmäisiä merkkejä kiinnostuksesta yhteistyöhön. Tavoitteena oli nuorisotyön, erityisesti poikatoiminnan, tehostaminen ja keskittäminen. Opetusministeriö oli erityisen huolissaan kasvavasta nuorisorikollisuudesta, siveellisestä ryhdittömyydestä ja alkoholinkäytön lisääntymisestä ja halusi, että valtiokin kiinnittäisi enemmän huomiota nuorten vapaa-ajanvieton ohjaukseen. (Nieminen 1995, 189-204). Kunnon kansalaisten kasvattaminen oli vielä tässä vaiheessa pääasiassa vapaaehtoisen järjestötoiminnan vastuulla.

2.1.2. Valtiokin kantamaan vastuuta

Toisen maailmansodan jälkeen valtiolla oli kaksi syytä tehostaa nuorison kasvatustyötä. Ensimmäinen tarvittiin toimenpiteitä vallitsevan poliittisen järjestelmän kannatuksen ja jatkuvuuden takaamiseksi. Toiseksi yhteiskuntajärjestelmää uhkasivat myös laajat nuorisojoukot; sota oli hajottanut heidän kiinteät koti- ja yhteiskuntaolonsa ja se heijastui rikollisuuden

lisääntymisenä. Valtion oli tultava mukaan, jottei nuorten holtittomuus ja epäsosiaalinen käytös vaarantaisi yhteiskuntajärjestystä. (Jokinen 1990, 2 - 11; Vesikansa 1988, 20.)

Eduskunnassa tehtiin useita aloitteita nuorisokysymyksen hoitamiseksi. Eräässä niistä esitettiin, että maalaiskansakoulujen opettajat velvoitettaisiin työskentelemään osan kesästään nuorison kerhotoiminnan johtajina. Vastuu nuorisokasvatuskysymyksestä jäi kuitenkin koulun ulkopuolisen kasvatustyön, erityisesti laillisten nuorisojärjestöjen varaan. Ne olivat sodan aikana toimineet yhteistyössä sotajohdon kanssa ja hankkineet itselleen valtion luottamuksen. (Nieminen 1995, 204-209; Vesikansa 1988, 19-20.)

Nuorisojärjestöistä muodostui tarkoituksenmukainen kanava hoitamaan nuorison vapaa-aikakysymykset ja kasvattamaan nuoria isänmaallisuuteen ja maanpuolustustahtoon. Samaan aikaan syntyi myös ajatus valtion johtamasta kunnallisesta nuorisotyöstä, jonka päätehtävänä olisi tukea nuorisojärjestöjä. Myös nuorisorikollisuuden uskottiin pienenevän niiden toimintaideologian avulla: itsensä kehittäminen hyvien harrastusten kautta. (Nieminen 1995, 204-209; Vesikansa 1988, 19-20.) Kenellekään ei tuntunut olevan tärkeää nuorten omia mielipide, mitä nuoret itse haluavat. Aikuiset taistelivat pääosin siitä, kuka saisi kasvatettua nuoret oman aatteensa piiriin.

Vuodet 1944-1946 olivat hyvin merkittäviä koko nuorisotyön kannalta. Silloin myös valtio ja kunnat tulivat vapaaehtoisen toiminnan rinnalle kantamaan vastuuta nuorisosta. Näinä vuosina alkoi yhteistyö myös niiden tahojen välillä, jotka ovat tänä päivänä pääosassa tämän tutkimuksen yhteistyörenkaassa.

Vuonna 1944 valtio perusti ylimääräisen nuorisoasiain esittelijän viran ja ensimmäisen nuorisotyölautakunnan, joka myöhemmin muutettiin valtion nuorisoneuvostoksi. Lisäksi opetusministeriö kehotti kiertokirjeellään vuonna 1945 kuntia ja seurakuntia osoittamaan nuorisotyöhön varoja ja tiloja sekä perustamaan kunnallisia nuorisotyölautakuntia edistämään kunnan, nuorisojärjestöjen, koulun ja seurakunnan yhteistyötä. Niiden päätehtävä olisi kuitenkin järjestöjen tukeminen. (Jokinen 1990, 11; Nerelli, vuosiluku tuntematon, 28-29; Nieminen 1995, 211-221.)

Nuorisotyölautakuntien perustamista edisti vuonna 1944 säädetty laki, joka velvoitti kansakouluja tukemaan myös koulunsa päättäneiden nuorten opiskelua ja sivistysharrastuksia.

Kouluhallitus kehotti kouluja yhteistoimintaan nuorisojärjestöjen kanssa ja määräsi nuoret opettajat osallistumaan kesälomansa aikana parin viikon nuorisotyönohjaajakurssille. Vapaaehtoisia lautakuntia syntyi ripeään tahtiin - vuoden sisällä 120. (Jokinen 1990, 11; Nerelli, vuosiluku tuntematon, 61.) Kouluhallituksella näytti olevan suuri vaikutusvalta ja opettajat olivat melko kuuliaisista, kun osallistuivat lomallaan pitkälle kurssille ja sitoutuivat työaikansa ulkopuolella nuorison ohjaamiseen.

Kuntiin alettiin palkata myös päätoimisia nuorisonohjaajia, joita koulutettiin Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa. Vuonna 1946 opetusministeriö kokosi ensimmäistä keraa kaikkien nuorisojärjestöjen edustajat yhteiseen neuvotteluun. Sen seurauksena perustettiin järjestöjen yhteistyöelimeksi Suomen Nuorisojärjestöjen Edustajisto, joka toimi vuoteen 1964 saakka. (Jokinen 1990, 12; Nieminen 1995, 223; Vesikansa 1988, 21).

Seuraavien vuosikymmenten aikana kuntien nuorisotyö on hakenut uomiaan ja työmuodot ovat olleet paljolti kiinni nuorisonohjaajien persoonallisista ominaisuuksista. Vesikansa puolestaan väittää, että vielä tänäkin päivänä perinteisten nuorisojärjestöjen toimintatavat ja tavoitteet näkyvät suomalaisessa nuorisotyössä: kunnallisen nuorisotyöjärjestelmän kehittäjien oma tausta liittyi läheisesti nuorisojärjestötoimintaan. Varsinkin toiminnan alkutaipaleelle on ollut ominaista isänmaallisuutta ja raittius- ja nuorisoseura -ihanteita korostava aatteellinen toimintainto. (Vesikansa 1988, 16-21.)

Kunnallinen nuorisotoiminta on painottunut nuorisojärjestöjen tukemiseen, mutta koska kaikki nuoret eivät ole kuuluneet järjestöihin, ovat kunnat itsekkin järjestäneet tapahtumia, kursseja, kerhoja ja muuta toimintaa. Joissakin tapauksissa tämä kunnan oma toiminta on aiheuttanut ristiriitoja nuorisojärjestöjen ja kunnan nuorisotyön välille.

Ristiriitoja syntyy, jos kunnan ja järjestöjen välinen työnjako ei ole selvä. Kunnan oma toiminta ei saa kilpailla järjestöjen toiminnan kanssa vaan kunnan nuorisotoimen palkattuine työntekijöineen on kyettävä luomaan yhteistyön ilmapiiri. Kunnan on pystyttävä olemaan se tasapainoileva puoli, koska järjestöjen on vaikeampi ennustaa omaa toimintaansa. Mitä pienempi paikkakunta on kysymyksessä sitä suurempi on nuorten muutto pois paikkakunnalta ja siitä seuraava järjestön jäsenmäärän sekä aktiivisten toimijoiden vaihtuvuus.

2.1.3. Avointa toimintaa ja erikoisnuorisotyötä

Erityisesti järjestöihin kuulumattoman nuorison tavoittamiseksi kunnat alkoivat ylläpitää 1950-luvun lopulla, Ruotsin ja Norjan esimerkin mukaan, nuorisokahviloita tai avointen ovien kerhoja. Tästä uudesta sosiaalisesta instituutiosta käytettiin myös nimeä avoin kerho-toiminta. Ensimmäinen Suomeen perustettu avointen ovien kerho oli Helsingin Haka-kerho, joka avasi ovensa vuonna 1957. Sen avulla onnistuttiin rauhoittamaan nuorisomellakoita ja jengitappeluita. Kun tämä tieto levisi, alettiin eri puolilla Suomea käyttää avointen ovien toimintaa lääkkeenä häiriöitä aiheuttavien nuorten liikehdintään. (Telemäki 1984, 104; Vesikansa 1988, 31-33.)

Avoimen toiminnan sisällöstä oli sen järjestäjillä varsin epämääräiset käsitykset ja laatu vaihteli sen mukaan. Valvotuissa tiloissa oli harrastusmahdollisuuksia, musiikkia ja lehtiä. Sinne oli helppo tulla ja siellä voi oleskella kaveriporukassa ilman tekemisen pakkoa. Toiminnassa korostettiin nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja epäpoliittisuutta. (Vesikansa 1988, 33-34.)

Varsinkaan alkuaikoina kunnat eivät uhranneet toimintaan paljonkaan rahaa. Tila oli usein pieni, samoin ohjaajan palkka, eikä tekemistäkään, paria peliä ja lehteä lukuunottamatta, paljon ollut. Käytännön toiminnassa oli iso ristiriita: suurin osa tilojen käyttäjistä oli nuoria, jotka ovat joutuneet monesti vaikeuksiin aikuisyhteiskunnan kanssa ja ohjaajat usein itsekin nuoria, vailla minkäänlaista alan koulutusta. (Vesikansa 1988, 33-4.)

Myös tutkimuskunnassamme tilanne on samantyyppinen. Kunnan ensimmäinen oma nuorisotila avasi ovensa 1970-luvun lopussa. Toiminnan sisältö oli kiinni ohjaajan persoonallisuudesta ja taidoista. Ohjaaja-valvojiksi palkattiin työllistämistuella nuoria, jotka olivat joskus jopa nuorempia kuin osa tilojen käyttäjistä. Ymmärrettävästi tästä aiheutui ajoittain ongelmia.

Avointen ovien toiminta on koko olemassaolonsa ajan ollut voimakkaiden väittelyjen kohde. Aina on löytynyt sekä puolustajia että vastustajia. Aikuiset ovat yrittäneet houkutella ja häntistää nuoria pois kadulta, pois näkyvistä, häiritsemästä ja pelottelemasta ohikulkijoita. Nuorisotyöntekijät ovat yrittäneet pitää nuorisotiloihin tuleminen kynnykseltä matalana, jotta mahdollisimman moni nuori valitsisi nuorisotilan kadun asemasta. Avoimen toiminnan vastus-

tajat ovat arvostelleet erityisesti tätä matalaa profiilia: tiloissa vain oleskellaan musiikin pauhatessa eikä harrasteta mitään kehittäväää.

Avoimen toiminnan puolustajat ja useimmiten nuoret itsekin taas arvostavat sitä, että on olemassa paikka, jossa voi tavata kavereita ilman määrättyllä kellonlyömällä alkavaa pakko-harrastamista. Nuorisokahviloiden, nuorisotalojen tai muiden avointen ovien tilojen varustetaso, ohjaajien ammatillinen taso ja toiminnan laatu on vuosikymmenten myötä noussut ja arvostelukin sen mukana vähentynyt. Siellä, missä nuorisojärjestöjen toiminta on vähentynyt, on toiminnan järjestäminen nuorille jäänyt kunnan avoimen toiminnan hartioille. Parhaassa tapauksessa toimintaa järjestävät järjestö ja kunta yhdessä.

Seurakuntien, poliisin, lastensuojelu- ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyönä tuli avointen ovien toiminnan rinnalle 1950- ja 1960-lukujen taitteessa, jengityö. Syynä toiminnan aloittamiseen olivat kaupunkien keskuksiin kokoontuvat nuorisojengit ja huoli nuorisorikollisuuden kasvusta. Tavoitteena oli tukea ja auttaa sosiaalsiin ongelmiin ajautuneita nuoria - ja saada nuoret pois näkyvistä. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus ja työntekijöiden huomio jengityön riittämättömyydestä sysäsivät alkuun sosiaalisen nuorisotyön, myöhemmin erityisnuorisotyön. (Vesikansa 35-37.)

Erityisnuorisotyöntekijät tiedostivat, että nuorten sosiaalisten ongelmien taustalla on yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja nuorten heikko sosiaalinen asema. Tämän vuoksi he alkoivat yksilötyön ohella vaikuttaa päättäjiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun eli pyrkivät nuorisopoliittiseen vaikuttamiseen. Sosiaalityössä lähes sama asia tarkoittaa rakenteellista sosiaalityötä. Esimerkkinä tämän suuntauksen nuorisotyön sovelluksesta on alueellinen yhteistyö ja yhdyskuntatyön menetelmät. (Vesikansa 37-38.)

2.1.4. Muutosten 60-luku

Suomen yhteiskunta muuttui 60-luvulla nopeassa tahdissa maatalousvaltaisesta maasta kehittyneeksi teollisuusvaltioksi. Väärälän (1997, 9) mukaan rakennemuutos on saanut 60-luvulta alkaen uusia piirteitä ja rapauttanut samanaikaisesti sekä perinteisiä maatalousvaltaisen yhteiskunnan yhteisö rakenteita että rakenteita teollisessa yhteiskunnassa.

Jokinen tuo esiin yhteiskunnan rakennemuutoksen vaikutukset nuorisotyöhön. Nuorisokysymyksen tarkastelu tuli kokonaisvaltaisemmaksi: nuorisoa koskevat näkökohdat otettiin huomioon kuntasuunnittelussa, asuntopolitiikassa ja työllisyyden hoidossa. Valtio lisäsi tukeaan kunnalliselle nuorisotyölle, kunnat perustivat lisää virkoja ja järjestöt saivat enemmän avustuksia. (Jokinen 1990, 24.)

Valtio alkoi muutenkin kiinnostua 1960-luvun alussa kunnallisen nuorisotyön kehittamisestä ja julisti kunnille kilpailun, joka liittyi nuorten työhön sijoittamiseen ja vapaa-ajan käyttöön. Taustalla oli huoli nuorten kyvystä täyttää paikkaansa yhteiskunnan hyödyllisinä jäseninä. Seuraavassa ote kilpailun julistuksesta:

Kaikki heistä eivät kuitenkaan pysty tähän omin voimin, vaan ovat yhä vielä kasvatuksen ja ohjauksen tarpeessa. Samalla on vastuu heidän ja tulevaisuudesta ratkaisevasti siirtymässä kodilta ja koululta yhteiskunnan harteille. Tämä asettaa suuria vaatimuksia kunnille ja niiden nuorisotyölautakunnille. (Nieminen 1995, 251.)

Julistuksesta näkyy, että valtio piti kotia ja koulua tasavertaisina kasvattajina; valtion koulua ei katsottu osaksi yhteiskuntaa. Valtio tarkoitti yhteiskunnan kasvatustavalla suurelta osalta nuorisotoimen vastuuta. Vastuun katsottiin siirtyvän kasvattajalta toiselle, yhteistyöstä eri kasvattajien välillä ei 1960-luvulla puhuta mitään.

Järjestöpuolella perinteisten nuorisojärjestöjen rinnalle ilmestyivät ensimmäistä kertaa nuorisotyön historiassa poliittiset nuorisojärjestöt. Yhteiskunnan rakennemuutos kärjisti poliittisia ristiriitoja ja politisoi myös opiskelija- ja nuorisoliikkeen. Nuorisotyön painopiste siirtyi vanhoista ihanteista yhteiskunnallis-poliittisen radikalisoitumisen suuntaan. Järjestöillä oli edelleenkin keskeinen sija nuorisotyössä, ja kuntien oma avoin toiminta pysyi toisella sijalla. Jokisen mukaan nuorisotyön tehtävänä oli huolehtia ylhäältäpäin nuorten sosiaalistumisesta, yhteisöön sopeutumisesta. (Jokinen 1990, 24, 61.)

Radikalisoituminen alkoi näkyä Suomessa 1960-luvulla. Maamme nuoriso seurasi pienellä viiveellä kehittyneempien läntisten teollisuusmaiden jälkiä ja alkoi itse vaikuttaa omiin asioihinsa. Aktiivinen osa nuorisosta oli yhteiskunnallisesti tiedostavaa ja puoluepoliittisesti aktiivista; luotettiin puolueisiin ja edistykselliseen yhteiskuntapolitiikkaan. (Jokinen 1990, 14-21 61; Vesikansa 1988, 46-52.)

Nuorison käyttäytyminen maaseudulla ei ollut yhtä radikaalia kuin suurissa kaupungeissa. Kaupunkien opiskelijanuorison tempaukset pääsivät tiedotusvälineiden otsikoihin ja antoivat leimansa koko nuorisolle kuten on laita tänäänkin. Nuorisokulttuurin tarjonta levisi kyllä vauhdilla myös maaseudulle.

Yhteiskunnan päättäjät olivat huolestuneita nuorisokulttuurin vaikutuksista nuoriin, ja yhtenä hallintakeinona otettiin käyttöön ajalle ominaiseen suunnitteluoptimismiin pohjautuva nuorisopolitiikka. Seuraavalla vuosikymmenellä voimaan tulleen ensimmäisen nuorisolain valmistelijat ja säätäjät olivat suurelta osin itse 1960-luvun radikaaleja nuorisopoliitikkoja. He vaikuttivat myös siihen, että nuorisojärjestöjen avustamisen painopiste siirtyi poliittisten nuorisojärjestöjen tukemiseen. (Jokinen 1990, 14-21 61; Vesikansa 1988, 46-52.)

Nuorisopolitiikka tuli mukaan nuorisotyön termeihin ja käytäntöön 1960-luvun loppupuolella. Kari Rantalaihon (1969) kirjaa ”1970-luvun nuorisopolitiikka” pidetään Jokisen (1990, 18) mukaan varsinaisena alkuna suomalaiselle nuorisopolitiikalle. Manninen (1985) näkee nuorisopolitiikan nousemisen syyksi sodan jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien tuleminen ongelmallisimpaan murrosikänsä.

Nuorisopolitiikalla Rantalaiho (1969, 14-15) tarkoitti sellaisia yhteiskunnan toimenpiteitä, jotka on tarkoitettu edistämään nuorten kehittymistä itseään toteuttaviksi, yhteiskuntaa hyödyttäväksi kansalaisiksi. Myöhemmin tuli yleiseen käyttöön Parlamentaarisen Nuorisokomitean vuonna 1980 esittämä määritelmä (Manninen 1985):

nuorisopolitiikka on yhteiskuntapolitiikan suuntaamista ja toteuttamista nuorten kasvu-, kehitys- ja toimeentuloedellytysten sekä vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta.

Kansanedustaja Huovinen (1996, 12-14) suhtautuu omiin tutkimuksiinsa nojaten hyvin kriittisesti poliittisten nuorisojärjestöjen ja niiden suurten jäsenmäärien ihannointiin. Hänen mukaansa järjestöihin poliittisin perustein osallistuneiden määrä oli ennen vanhaan likimain yhtä suuri kuin aktiivijäsenmäärä nykyisissä järjestöissä. Nykyisen nuorison passiivisuutta päivittelevät ovat keski-ikässä olevia oman sukupolvensa nuorisopoliitikkoja. Vain heidän nuoruutensa oma lähipiiri kuului poliittiseen aktiivijoukkoon; ei koko sukupolvi.

Yksi poliittisten nuorisojärjestöjen merkittävä vetovoimatekijä oli Huovisen (1996, 12-14) mukaan niiden tarjoama mahdollisuus luontevaan kanssakäymiseen toisen sukupuolen kans-

sa. Hän näkee, että 1960-lukulaisten aktiivisuuteen vaikutti Vietnamin sodan ohella myös se, että ”e-pillarit oli keksitty, mutta immuunikadosta ei tiedetty vielä mitään”.

2.1.5. Laki säättää

Nuorisotyö tuli lakisääteiseksi vuonna 1972. Tämä antoi raamit kunnalliselle nuorisotyölle. Nuorisotyölaki (1972) määritteli nuorisotyön työksi, jolla luodaan edellytyksiä nuorisotoiminnalle ja tuetaan sitä. Nuorisotoiminnaksi laki määritteli nuorten vapaan kansalaistoiminnan ja nuoriksi 7-24-vuotiaat.

Kunnille laki merkitsi lisää rahaa nuorisotyöhön ja velvollisuutta valvoa nuorisonäkökulman huomioon ottamista kunnan toiminnan, talouden ja maankäytön suunnittelussa. Nuorisolautakunta sai lain mukaan itsenäisesti, ilman kunnanhallituksen siunausta, päättää nuorisomäärärahojen jaosta järjestöille. (Jokinen 1990, 20-21.) Perusajatuksena oli, että vapaaehtoinen taho eli järjestöt tekevät ja virallinen taho eli valtio ja kunta tukevat.

Kun poliittisten nuorisojärjestöjen mahti oli suurimmillaan, aiheutti se kunnissa kiistoja nuorisojärjestöjen avustusmäärärahojen jaossa. Oli tavallista, että avustuspäätöksen jälkeen joku mielestään vääryyttä kärsinyt järjestö lähetti valituksen lääninhallitukseen. Vaikka joukossa oli aktiivisestikin toimineita järjestöjä, rajoittui joidenkin poliittisten nuorisojärjestöjen toiminta laivaseminaareihin ja sisäpiirin saunailtoihin. Paperille saatiin runsaasti käyntikertoja, jotka olivat yksi avustusten jakoperuste.

Tehtäväjako kunnan ja järjestöjen välillä ei ollut käytännössä niin yksinkertaista kuin paperilla. Laista huolimatta nuorisolautakuntien sekä niiden työntekijöiden mielipiteet eri kunnissa erosivat jyrkästi. Yksi osa noudatti lain kirjainta ja panosti järjestötoiminnan kehittämiseen. Toinen osa oli sitä mieltä, että järjestöt eivät pysty hoitamaan nuorisotoiminnan järjestämistä ja panosti kunnan oman nuorisotoiminnan kehittämiseen. Kolmas osa yritti sovittaa järjestöjen tukemisen ja kunnan oman nuorisotoiminnan täydentämään toisiaan sekä kehittää yhteistoimintaa niiden välille.

Pääasiassa tutkimuksen ja käytännön nuorisotyön yhdysvaikutuksesta tuli nuorisopolitiikasta keskeinen osa 1970-luvun nuorisotyötä. Nuorisotyölain lisäksi keskitettiin nuorisopolitiikan hallintoa muutenkin: vuonna 1973 opetusministeriön nuorisotoimiston perustaminen, nuo-

risotyölautakunnan muuttaminen valtion nuorisoneuvostoksi, uusi laki valtakunnallisten nuorisojärjestöjen valtionavusta sekä vuonna 1975 läänien nuorisolautakuntien perustaminen. (Heiskanen & Mitchell 1985, 77-79.) Nuorisotyö oli nyt tiukasti julkisen vallan kontrollissa.

Heiskanen ja Mitchell (1985) tuovat esille mielenkiintoisen näkökulman nuorisotyön siirtymisestä entistä tiiviimpään yhteistyöhön varsinaisten nuorisopoliittisten elinten kanssa. Heidän mukaansa yhtenä syynä oli se, että nuoriso oli alkanut 1970-luvulla irtautua nuorisotyön ymmärtävästä ohjauksesta omille teilleen. Kuihtuvaa toimintaa tukemaan tarvittiin nuorisopoliitikkaa, hallintoa ja julkisia voimavaroja, joista Heiskanen ja Mitchell käyttävät nimitystä ”hyväntahtoinen kontrollikulttuuri”. (Heiskanen & Mitchell 1985, 78-79.)

Vesikansan mielestä kunnallisen nuorisotyön kritiikissä unohdetaan eräs näkökohta. Sen laajentamista ei voi nähdä ainoastaan yhteiskunnan sopeuttamisvälineenä vaan myös pyrkimyksenä käyttää kansalaisilta kerättyjä verovaroja lasten ja nuorten hyväksi. (Vesikansa 1988, 62.)

Joka tapauksessa valtio ja kunnat olivat huolissaan nuorten irtaantumisesta aikuisten ohjaimista instituutioista sekä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Tätä huolta lievittääkseen ne pyysivät apua nuorisotutkimukselta, mistä olikin seurauksena monenlaista kokeilutoimintaa ja useita tutkimuksia. (Heiskanen & Mitchell 1985, 78-79.) Telemäen (1987, 18) tiivistyksen mukaan 1970-luvun lopulla havaittiin, että keskitettyyn yhteiskuntasuunnitteluun asetetut odotukset olivat liian optimistisia. Nuoret eivät olleet kiinnostuneet osallistumisesta ja poliittisesta päätöksenteosta vaan näkivät parempina oman vapaan ryhmittymisen, vaihtoehtoliikkeet ja uskonnolliset ryhmittymät.

Näimme nuorisolautakunnissa paljon vaivaa, kun teimme nuorisopoliittisia suunnitelmia. Suuresta työmäärästään huolimatta oli suunnitelmien tekeminen nopeampaa kuin pitkäaikaisen ajatus- ja työtapojen muuttaminen tavanomaisen nuorisotyön tekemisestä poikkihallinnollisen yhteistyön virittämiseen. Tämä suunnittelu jätti kuitenkin siemenen itämään ja muiden hallintokuntien työntekijöitä alkoi lähes huomaamattaan katsoa yhteistyön näkökulma mielessä.

Vaikka teimme suunnitelmia, jäivät käytännön toimenpiteet melko vähäisiksi. Parlamentaarinen nuorisokomitea suositteli lisäksi laaja-alaisen nuorisopoliittisen neuvottelukunnan perustamista, mutta se jäi niin meiltä kuin useimmalta muultakin kunnalta perustamatta.

Jokinen (1990, 22-23) näkee nuorisopoliitiikan jääneen suppean kasvatustieteelliseksi ja hänen mielestään nuoruus nähtiin vain teknisenä siirtymävaiheena: koneiston alkupäähän tulee lapsia, jotka eri prosessien avulla jalostetaan aikuisiksi. Nuorisopoliitiikan ja myöskin nuorisotyön toiminnallisia ongelmia lisäsi Telemäen (1984, 121) mukaan taloudellisen kasvun hidastuminen 1970-luvun puolivälissä. Hän mainitsee erittäin vaikeaksi ongelmaksi nuorisotyöttömyyden seurausvaikutuksineen: joka neljäs alle 25-vuotias oli työttömänä vuonna 1978.

Nuorisotyöttömyyden hoitaminen nousikin 1980-luvulla erääksi tärkeäksi kunnallisen nuorisotyön painopistealueeksi. Kunnat kokeilivat erilaisia työllistämisen muotoja ja erittäin onnistuneeksi osoittautui nuorten työpajatoiminta. Nyt yhteistyön siemen oli lähtenyt kasvaamaan, ja nuorisolautakunta perusti yhdessä työvoimatoimiston ja kunnan eri hallintokuntien kanssa tutkimuskuntaamme nuorten työpajan.

Vuonna 1986 tuli voimaan uusi nuorisotyölaki (1985). Sen sisältö oli hengeltään edellisen lain kaltainen: kunta luo edellytyksiä nuorisotoiminnalle, mutta voi tarvittaessa järjestää omaakin, nuorten kasvua ja kansalaisvalmiuksia edistävää toimintaa. Lisäksi veloitteena oli hoitaa nuorisopoliittisia yhteydenpitotehtäviä sekä edistää nuorten kansainvälisyys- ja rauhankasvatusta. Nuorison rajaa venytettiin molemmista päistä: alaikäraja poistui ja yläikäraja nostettiin 28 vuoteen. (Jokinen 1990, 25-38.)

Aiemmin nuorisolautakunnan avustuksia olivat saaneet vain rekisteröidyt nuorisojärjestöt, nyt avustuksia pystyivät saamaan myös nuorten vapaat toimintaryhmät (Jokinen 1990, 38). Tämä kohta uudessa laissa oli nuorille mieluinen. Aluksi heidän oli vaikea uskoa, että muutkin kuin viralliset järjestöt virallisine kokouksineen ja paperibyrokratioineen voivat saada toiminta-avustusta kunnalta. Vapaista nuorisoryhmistä innokkaimpia avustusten hakijoita ja myöskin aktiivisimpia toimijoita olivat nuorten omat bändit.

Valtiolta oli hyvä päätös tuoda myös vapaat nuorisoryhmät avustettavien joukkoon. Nuorten omissa ilman aikuisten ohjausta toimivissa ryhmissä on aitoa toiminnan iloa. Koska heiltä

puuttuu järjestöjen tarjoama mahdollisuus omaan varainhankintaan, on kunnan pienikin avustus tarpeellinen. Vaikka nuorten omissa ryhmissä on monia etuja, jää siellä kuitenkin vähemmälle järjestötoiminnan mukanaan tuoma mahdollisuus kansalaistaitojen opettelemiseen.

Nykypäivänä kunnilla on enemmän itsemääräämisoikeutta lautakuntiin nähden. Tämän seurauksena moni kunta on lakkauttanut nuorisolautakunnan, ja nuorisotoimen asioista päättää jokin toinen hallintokunta. Yhdeksi lautakunnaksi saatettiin liittää esimerkiksi koulu-, nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntalautakunnat sekä kansalaisopiston johtokunta.

Kun näistä mammuttilautakunnista saatiin kokemuksia, olivat ne monien odotusten vastaisesti usein positiivisia: laaja-alaisuuden nähtiin tuovan lisää painoarvoa tehtäessä esityksiä kunnan ylempiin hallintoelimiin. Tutkimuskuntamme nuorisolautakunta liitettiin osaksi sivistyslautakuntaa. Yhdistämisestä on ollut monta etua, joista merkittävin on hallintokuntien välisen yhteistyön tiivistyminen.

2.1.6. Nuorisotyö nykypäivänä

Nykyisin käytössä oleva nuorisotyölaki (1995) astui voimaan vuoden 1995 alkupuolella. Lain tarkoitus on parantaa nuorten elinoloja hallintojen välisellä yhteistyöllä ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. Nuorisotoiminnan määritelmä ei ole muuttunut edellisestä laista, mutta nuorisotyöllä tarkoitetaan nyt lisäksi myös sitä työtä, jolla parannetaan nuorten elinoloja.

Myös kulttuuriministeri Siimeksen (1998, 10) mielestä kehitys on oikeansuuntaista, kun nuorisotyön työtehtäviä laajennetaan vapaa-ajan toiminnasta elinolojen parantamiseen. Mutta hän pitää arvossa myös nuorisotyön perinteisiä yhteisöllisiä kasvatuserätyksiä. Niiden avulla luodaan uusia sosiaalisia suhteita ja monipuolistetaan ihmissuhdeverkostoja, luodaan siltoja yhteiskunnan ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten välille.

Siltoja ja luottamusta on myös rakennettava Siimeksen (1998, 11) mukaan erityisesti nuorisokulttuurien, jotka pyrkivät eristytymään, ja muun yhteiskunnan välille. Heiskasen ja Mitchellin (1985, 386) mukaan sekä nuorten sitoutuminen nuorisokulttuureihin että nuorisokulttuurien muovaavat yhteiskuntaa. Tämä tapahtuu enemmän perhepiiristä irrottautumisena kuin

kaupallisen aivopesun kautta. He toteavat nuorisokulttuurin murentavan perinteisen perhe- ja koulutusideologian valtaa ja heikentävät sekä perinteistä että uutta järjestyskulttuuria.

Telemäki on Heiskasen ja Mitchellin (1985) kanssa samoilla linjoilla, kun hän tiivistetysti esittää nuorisotyön ja nuorisoliikkeet nuorison vapautumiskehityksenä. Sillä hän tarkoittaa sekä muutosta kohti lisääntyvää autonomiaa ja vapautumista että samanaikaisesti heikkenevää sitoutumista kotiin, perinteisiin tai aatteisiin. Se mihin kohti autonomian ja sitoutumisen välisellä akselilla nuori sijoittuu, riippuu nuorta yhteiskuntaan liittävästä tekijöistä. Jos ne ovat voimakkaita, nuori tavoittelee autonomiaa, jos ne ovat heikkoja, etsii hän sitoutuneisuuden tuomaa turvallisuutta. (Telemäki 1987, 18.)

Nuorisotoimen toiminta-ajatus on viimeisen 50 vuoden aikana muotoutunut kulloisenkin ajan hengen mukaisesti. Siuralaa (1996, 9-10) mukaillen 1990-luvun avainsanoja ovat uusi kulttuurinäkemys ja sähköinen sukupolvi. Hän uskoo, että nuoren identiteetin etsimisen keskeiseksi keinoksi tulee arjen kulttuuri ja populaarikulttuuri. Ne ovat Siuralan mukaan välineitä myös nuorisotyössä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Internet ja kommunikaatio tietokoneiden välityksellä muuttavat sekä nuorten että nuorisotyöntekijöiden työtä ja elämäntapaa.

Sähköisten viestimien käyttötaito voi olla myös muodostamassa kuilua nuorison ja nuorisotyöntekijän väliin. Jos työntekijä ei osaa käyttää uutta tekniikkaa, puhuu hän eri kieltä sähköisen sukupolven kanssa. Näin on laita myös muiden nuorten parissa työskentelevien aikuisten kohdalla.

Siuralan mukaan perinteisemmät kasvatuksen välineet, kuten koulu, vanhemmat, työ, kirkko, useat nuorisopolitiikan järjestelmät ja edustuksellisen demokratian muotojen merkitys on vähenemässä. Nuorten kasvuympäristöinä valtaavat lisää tilaa vertaisryhmien omat kulttuuriset toiminnot sekä vanhat ja uudet mediat. (Siurala 1996, 10)

Nuorten osallistumisen tapa on yhä useammin ei-institutionaalinen: suora demokratia, osallistuminen tempauksiin ja kulttuurisiin protestitapahtumiin, vaikuttaminen tietoverkkojen kautta ja kansalaistottelemattomuus tietoverkoissa. Tämä vaatii mukana olevilta aikuisilta ammatillista laaja-alaistumista ja jatkuvaa opiskelua; nuorisotoimen on itsensä muututtava oppivaksi organisaatioksi. (Siurala 1996, 10)

Siimeksen (1998, 10-11) mukaan nuorisotyön on löydettävä muuttuneen toimintaympäristön uudet piirteet ja tekijät, kun se perustelee omaa yhteiskunnallista merkitystään. Jokaisessa kunnassa ja jokaisella toiminnan tasolla on nuorisotyön vallattava käytännön tekojen kautta oma paikkansa. Se ei enää ole itsestäänselvyys.

Jahnukaisen (1998, 12-13) mukaan keskeiseksi haasteeksi 1990-luvulla on tullut nuorisotyöttömyys ja huoli nuorison syrjäytymisestä. Niiden ratkaisumalleina ovat olleet koulutuksen korostaminen ja työllistymistä edistävät toimenpiteet kuten työpajat ja erilaiset, usein Euroopan Sosiaalirahaston tukemat, aktivointiprojektit. Hänen mielestään irralliset projektit tulisi yhdistää olemassa olevien rakenteiden yhteyteen, osaksi pitkäjänteistä nuorisotyötä.

Kun tiedotusvälineissä puhutaan nuorisosta ja nuorisotyöstä, ovat nuorison ongelmat usein päällimmäisenä. Jahnukaisen mukaan on vaarana, että poikkeavuusnäkökulma korostuu liiaksi ja nuoruuden valoisa puoli jää varjoon. Hän esittää, että nuoruutta ajateltaisiin elämänvaiheena, johon liittyy sellaisia ominaisuuksia, joihin ei ole aina helppo vastata. Sen sijaan, että ajattelemme nuorison ongelmaksi, on meidän aikuisten asennoiduttava haasteellisen nuoruuden ja haasteellisten nuorten kohtaamiseen. (Jahnukaisen 1998, 12.)

Tämän haasteellisuuden edessä me asiantuntijat unohdamme usein tai emme huomaa sitä, mistä me saamme voimaa työmme tekemiseen. Me saamme sitä nuorilta itseltään. Samaan aikaan, kun me autamme nuorta, ravistelevat nuoret suoruudellaan meidän joskus kalkkiutuneitakin käsityksiämme. Tätä voimaa tarvitsemme myös nuorten puolesta puhumiseen. Nuorten elinolojen kehittäminen vaatii sektorirajat ylittävää yhteistyötä, josta hyvänä esimerkkinä on tämän tutkimuksen yhteistyörengas.

2.2. Nuoriso ja kulttuurinen muutos

2.2.1. Aikansa lapset

Jokainen aikakausi ja yhteiskunta näkee oman nuorisonsa. Sen käytös, tavat, normit ja ulkoinen olemus ovat useimmiten erilaisia kuin aikuisväestöllä. Nykyään aikuisten puheista ja kirjoituksista saa sen käsityksen, että nuoriso tänään on jotakin ennen kuulumatonta ja näkemätöntä. Mutta nuoret ovat ennenkin erottautuneet aikuisväestöstä ja sukupolvi toisensa

jälkeen on kauhistellut nuorison elämää. Jo Aristofanes, antiikin Kreikan näytelmäkirjailija, valitti, että

nuoriso täyttää kylpylät, aterioilla he valitsevat itselleen parhaat palat, pukeutuvat väljiin vaatteisiin eivätkä välitä karaista itseään

Aristoteles puolestaan huomasi nuorten arvostavan ennen muuta ikäistensä seuraa. (Telemäki 1984, 1-3.)

Ainoastaan aikuiset olivat yhteiskunnassa toimijoita ja päättäjiä 1700-luvulle saakka. Vasta tällöin nuoriso alkoi herätä, kehittää omia elämänmuotojaan, ja edustaa yhteiskunnassa edistystä. Nuoruutta alettiin pitää jopa kadehdittavana elämänvaiheena. Varsinaisesti nuorison löytäjänä pidetään Rousseaut, joka Emile-kirjassaan kuvaa nuoren pojan kasvua. Lapsuus ja nuoruus olivat Rousseaulle erilliset kokonaisuudet, jotka molemmat tuli elää täysin mitoin niiden omassa erityislaadussaan. Hänen mukaansa puberteetti, joka rikkoi rauhallisen kasvun, merkitsi uuden elämänvaiheen alkua. (Telemäki 1984, 23-27.)

Ehkäpä nykyäänkin joidenkin nuorisoa moittivien puheenvuorojen takana on aikuisten kateus nuorison vapautta kohtaan. Nuoret haluavat kuitenkin pitää oman maailmansa ja erottautua omaksi ryhmäkseen. Jos aikuiset pyrkivät tunkeutumaan liian syvälle nuorten maailmaan, huomaavat he pian olevansa väärällä alueella, ja nuoret puolestaan keksivät uusia keinoja erottautua.

Heiskanen ja Mitchellin mukaan aikuisten hallitsema valtakulttuuri on tarkkaillut jatkuvasti nuorisoa kaikkina aikoina ja kaikissa yhteiskunnissa. Nuoriso puolestaan on aina pyrkinyt vapautumaan tarkkailusta ja valvonnasta. Aikuisyhteiskunnan tarkkailun ja valvonnan liiallista kiristymistä tai höllentymistä seuraa nuorison reagointi, joka ilmenee levottomuuksina, nousuina ja kapinoina. Nuorison radikaali nousu 1960-luvulla löytää vertailukohtia Ranskan ja Englannin jo keskiajalla alkaneista koulukapinoista. (Heiskanen & Mitchell 1985, 10-11.)

Väärälän mukaan viime vuosisadan puolella oli olemassa vain kaksi elämänvaihetta: lapsuus ja aikuisuus. Nuoruus syntyi ensimmäisen kerran vuosisadan vaihteessa, kun lasten käyttö työvoimana kiellettiin ja aikuisuutta lähestyvistä, joutilaasta elämänvaiheesta alettiin käyttää tätä nimeä. (Vesikansa 1988, 4; Väärälä 1997a, 9.)

Ariés osoittaa, että länsimainen käsitys lapsuudesta ja nuoruudesta omana kehitysvaiheenaan syntyi samalla, kun koululaitos kehittyi ja perheinstituutio yksityistyi. Aluksi tämä perhe-

keskeinen ideologia lapsen ja nuorten hoivaamisesta suljetussa kodissa, irti alemman luokan kosketuksesta, toteutui Ariésin mukaan nousevassa keskiluokkaisessa perheessä. Perhekeskeisyys ja nuoruuden määrittäminen siirtyivät alempiin yhteiskuntaluokkiin vasta tällä vuosisadalla. (Ariés P. 1979, 398 - 399; Vesikansa 1988, 4; Väärälä 1997a, 9)

Kun nuoruus oli löydetty, tuli siitä kiinnostuksen ja taistelun kohde. Kiinnostuksensa nuoria kohtaan osoittivat erityisesti sivistyneistö, poliittiset päättäjät, virkamiehet, koululaitos ja muut sosiaalistamisesta vastaavat instituutiot ja järjestyksenpidosta huolehtivat ryhmät. Enää ei ollut samantekevää, miten nuoriso aikaansa kulutti. (Jokinen 1990,1.)

Heiskasen ja Mitchellin mukaan hävitty sota oli syynä aikaisempien ideologioiden ainakin osittaiseen poistumiseen ja ideologisen tyhjiön syntymiseen. Sen täyttämiseen tuli 1950-luvulla avuksi sosiologinen nuorisotutkimus. Se oli yksi keino hankkia tietoa siitä, mitä vanhasta arvomaailmasta kannatti säilyttää ja mitä uusista ajatuksista ja arvoista kannatti vastaanottaa. Nuorisojengit ja -ryhmät olivat ensimmäisten tutkittavien joukossa. Tutkimustietoa nuorisokulttuureista ja alakulttuuriryhmistä saatiin vasta 1960- ja 1970-luvuilla. (Heiskanen & Mitchellin 1985, 69-73.)

Suomalaisessa nuorisotutkimuksessa käsiteltiin sekä Heiskasen ja Mitchellin (1985, 77-79) että Jokisen (1990, 22-23) mukaan vähän nuorisoa ja sen kulttuuria koskevia sisäisiä asioita. He näkivät nuorisopolitiikan vain osallistumismahdollisuuksien ja palvelujen järjestämisenä. Tutkimuksissa arvostettiin heidän mielestään kuvaa aktiivisesta, osallistuvasta, sivistyneestä ja hyödyllisesti aikaansa käyttävästä mallinuoresta.

Jos tutkimus on arvostanut mallinuorta, niin samoin on tehnyt myös nuorisotyö vuosisadan vaihteesta meidän päiviimme saakka. Asiaa on vielä pahentanut se, että joskus nuorisotyöntekijätkin ovat syyllistyneet nuoren julkisen kuvan kiillottamiseen. Jos jotain ikävää on tapahtunut, on tieto siitä päästetty julkisuuteen hieman siloteltuna, nuoren edun mukaisesti.

2.2.2. Moderni nuoriso

Väärälän mukaan nuoruuden toinen syntyminen ajoittuu toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Liike-elämä huomasi uuden markkinakohteen ja syntyi kaupallinen nuorisokulttuuri:

maailmanlaajuinen kokonaisuus, joka piti sisällään musiikin, elokuvan, rock-teollisuuden, vapaa-ajan, vaatteet muodin ja nuorisolehdet. (Väärälä 1997a, 9.)

Jokinen käyttää kaupallisen nuorisokulttuurin tuotteena syntyneestä nuorisosta nimitystä moderni nuoriso. Sen syntyajankohdan hän sijoittaa jälleenrakennuskauden päättymisen ja 1960-luvun suuren muuton aikaan. Vasta tällöin täytyivät hänen mukaansa ne kulttuuriset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset ehdot, joita nuorisokulttuurin syntyminen edellytti. Näistä tärkeimpiä ovat nuoruusiän yhteiskunnallinen pidentyminen koulutuksen vuoksi ja nuorison kulutuskysynnän voimakas kasvaminen. (Jokinen 1990, 2-62; Väärälä 1997a, 9.)

Nuorisokulttuurien omaksuminen keskittyi vielä 1950-luvulla pääasiassa suurten kaupunkien pieniin nuorisoryhmiin. Se levisi laajemmalle vasta sitten, kun 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa syntyneet, television parissa kasvaneet nuoret pääsivät kulutusikänsä. (Heiskanen & Mitchell 1985, 261-262.) Varsinaisesta nuorisomarkkinoiden synnystä voidaan Jokisen (1990, 62) mukaan puhua vasta 1970-luvulla.

Suomessa 1960-luvun alkupuoli oli nuorisokulttuurin kehityksen kannalta merkittävää aikaa. Silloin tulivat rautalankamusiikki ja varsinkin Beatlesit nuorison suosion kohteeksi. Tämä käynnisti jälleen keskustelun kurittomasta sukupolvesta; lehdistö nimitti idoleihin voimakkaasti reagoivaa yleisöä paholaisen riivaamiksi. Nyt alkoivat nuorisokulttuurit ja alakulttuuriryhmät kuitenkin määrittää kaupallisten tyylien ja muotien mukaan. Kehityksen käyttövoimana olivat nyt ensimmäistä kertaa nuorten omat edustajat, jotka joukkoviestimien välityksellä ovat kaikkien saatavilla. (Heiskanen & Mitchell 1985, 129-130.)

Joukkoviestimet muovaavat nuoruutta jatkuvasti (Väärälä 1997a, 9). Heiskanen ja Mitchell puolestaan pohdiskelevat, missä määrin nuorison nousu on mediajulkisuuden tuotetta ja mikä on ollut todellista nuorison aseman muutosta ja nousua. Nuorison nousussa on heidän mukaansa kyse perheen, koulun sekä harrastus- ja järjestötoiminnan vallan säilymisestä tai rappeutumisesta. He pohtivat, voiko pelkkä mediajulkisuus vaikuttaa perhe- ja koulutusideologian murenemiseen ja sen otteeseen nuorisosta. (Heiskanen & Mitchell 1985, 12-14; Jokinen 1990, 22.)

Perhekeskeinen ideologia yrittää määritellä kaiken, mikä on julkisesti sallittua, ja kyseenalaistaa kaiken poikkeavan, ja joukkoviestimiä tarvitaan poikkeavuuden kuvaajina, määrit-

täjinä ja tulkkeina.(1985, 12-14; Jokinen 1990, 22.) Joukkoviestimillä on kiistatta suuri valta. Mutta vielä suurempi valta on niillä, jotka päättävät, kenen ääni viestimissä kuuluu. He ovat niitä, jotka muovaavat nuoruutta ja he ovat useimmiten aikuisia. Nuoret vastaavat tähän muodostamalla omia ryhmiään ja yhden asian liikkeitä, jotka turvautuvat joskus radi-kaaleihinkin tempauksiin saadakseen äänensä kuuluviin.

Kaupallinen nuorisokulttuurin, joukkoviestimet niiden kärjessä, vaikutukset ulottuvat suoraan suurimpaan osaan nuorista ja toisten nuorten välityksellä kaikkiin Heiskasen ja Mitchellin tutkimiin nuoriin. Kun nuori sitoutuu nuorisokulttuuriin ja samaistuu alakulttuureihin, ilmentää se hänen irrottautumis- ja aikuistumisongelmiaan. Tarjolla olevat nuorisokulttuurien mielikuvitusmaailmat ja niiden pohjalta rakentuvat toiminnat pelkistävät ja paljastavat nuorten valintatilanteita sekä tarjoavat uusia ratkaisuja ja ovat vaikuttamassa heikentävästi perinteiseen perhe- ja koulutusideologiaan. (Heiskanen & Mitchell 1985, 382.)

Kaikki nuoret eivät kuitenkaan samaistu nuorisokulttuurin muotoihin vaan kiinnittyvät suoraan aikuisten luomiin toimintajärjestelmiin (Vesikansa 1988, 213). Näitä nuoria näkee harvoin nuorille järjestetyn toiminnan piirissä. He ovat mukana perinteisissä aikuisten huvitilaisuuksissa joko aikuisten tai toisten nuorten seurassa. Usein he kiinnittyvät myös nopeammin ja suoremmin työelämään kuin luokkatoverinsa, joko ilman koulutusta, lyhyen koulutuksen tai oppisopimuksen kautta. Samoin he avioituvat nuorisokulttuuriin sitoutuneita tovereitaan aikaisemmin.

Oli nuoren suhtautuminen nuorisokulttuuriin mikä tahansa, irtaantuu hän aiempaa nopeammin vanhempiensa totunnaisista elämänpiireistä ja perheestä. Syynä tähän on yhteiskunnan 1960-luvulta alkanut nopea rakennemuutos ja edelleen jatkuva keskiluokkaistuminen. Samanaikaisesti, kun nuoren yksilöityminen etenee ja hän pyrkii irti yhteisöjen kahleista, irtautuu hän myös yhteisön turvamekanismeista ja joutuu uusien riskien eteen. (Heiskanen & Mitchell 1985, 385; Väärälä 1997a, 9-10.)

Telemäki näkee yhteiskunnan nuoren kannalta vaikeaselkoisena ja monimutkaisena. Nuorison näennäinen vapautuminen perinteen ja ympäristön rajoituksista tuo mukanaan epävarmuutta. Mahdollisuudet tehdä ja kokea itse ovat monessa mielessä vähentyneet. Nuori peilaa itseään tiedotusvälineiden ja mainonnan esittämään kuvaan ja etsii tarvitsemaansa turvallisuutta tovereista, nuorisokulttuurista ja vaihtoehtoisista elämäntyyleistä. Ongelma sitoutu-

misen tuoman turvallisuuden ja vapautumisen välillä on kärjistynyt. Johtaako kehitys tiukempaan yhteiskuntaan liittymiseen vai uuteen, ihmissuhteita korostavaan yhteisöllisyyteen, vai onko nuoruuden päätyminen jo näköpiirissä? (Telemäki 1987, 18-19.)

2.2.3. Identiteetti ja kulttuurinen modernisoituminen

Nuori käy sisäistä vuoropuhelua oman identiteettinäkömyksensä ja niiden näkemysten välillä, joita hänelle tärkeillä läheisillä nuoren identiteetistään on. Nuori ei voi aina hyväksyä aikuisten piilovaikutusta itseensä, mikä näkyy ulospäin kapinointina aikuisia vastaan. Hän kuitenkin keskustelee sisällään läpi elämänsä läheistensä kanssa, vaikka kasvaakin ulos vanhempiensa ja muiden nuoruuteensa kuuluvien aikuisten vaikutuspiiristä. (Taylor 1995, 62-63.)

Identiteetti määrittelee, kuka minä olen ja antaa taustan, jota vasten pystymme ymmärtämään omat mielipiteemme, mieltymyksemme, toiveemme ja pyrkimyksemme. Nuori kaipaa omaperäisen identiteetin löytämisessä ja vahvistamisessa tunnustusta läheisiltä ihmisiltään; he voivat myös jättää pahimmat haavat, jos kieltävät tämän tunnustuksen. Vaihtoehdot ovat joko itsensä luominen tai kulkeminen virran mukana. (Taylor 1995, 63-77.)

Me aikuiset emme jaksakaan aina arkikiireiden keskellä muistaa tai emme edes täysin tiedosta, kuinka tärkeänä välikätenä olemme nuorten identiteetin rakentamisessa. Tiukkasävyinen keskustelu, jossa sanotaan sellaista, jota kumpikaan osapuoli ei kirjaimellisesti tarkoita, jää hautumaan nuoren mieleen. Nuori käy aikuisten sanomisten kanssa sisäistä keskusteluaan ja liittyy rakennuspalikoita identiteettiinsä.

Kun muokkaamme identiteettiämme, on meidän Taylorin (1995, 56-64) mukaan noudatettava rehellisyyden ihannetta, josta hän käyttää nimitystä autenttisuus. Jotta voimme tulla aidoksi ja ehjäksi, on meidän kuunneltava sisäistä ääntämme, saavutettava kyky kuunnella moraalitunteitamme. Jokaisella on oma tapansa olla ihminen. Jos hän ei tätä noudata, katoaa elämän merkitys, oma ihmisyytensä. Itsensä toteuttamisessa on otettava omien halujen lisäksi huomioon myös ne tarpeet, jotka ovat riippuvaisia siteistämme toisiin ihmisiin.

Ziehe tuo esiin termin uusi sosialisatiotyyppe. Sillä hän tarkoittaa luonteenrakennetta, joka syntyy, kun yhteiskunnallinen ja kulttuurinen modernisoitumisprosessi vaikuttaa ihmisen

persoonallisuuden syvärakenteisiin ja sosiaaliseen ja psyykkiseen todellisuuteen. Sen taustalla on perheen yhteiskunnallisen aseman muutos ja perheen rinnalle nousevat uudet sosiaalistajat, kuten koulu, nuorten vertaisryhmät ja kulttuuriteollisuuden tavara- ja idolituotanto. (Aittola, Jokinen, Laine 1995, 124; Ziehe 1992b, 171.)

Ziehen mukaan (1991, 16-17) meidän kulttuuriseen todellisuuteemme vaikuttaa kaksi erilaista, toisiinsa kietoutunutta kehitystendenssiä: elämänalueiden teknokratisoituminen ja perinteiden mureneminen. Ne osittain tuhoavat, osittain muokkaavat ja mullistavat kulttuuritodellisuuttamme.

Perinteiden murtuminen eli eroosiokriisi tarkoittaa nykyisen kaltaista tilannetta, jossa edellisten sukupolvien perinteet eivät enää häiriöttä siirry seuraavalle sukupolvelle. Jos perinne on liian tiukasti viitoittanut tien identiteetin rakentamiselle, voi sen murtumisesta löytää myös myönteisiä piirteitä. Se voi vapauttaa ihmisen näkemään uusia tapoja ja mahdollisuuksia itsensä tulkitsemiselle. Todellisuus voi tuntua myös päälletunkevalta: mahdollisuudet ovat tiedossa, mutta niistä pystyy käyttämään vain murto-osan hyväkseen. (Ziehe 1991, 16-35.)

Nuoret, jotka ovat syntyneet 1970-luvulla tai myöhemmin, ovat viettäneet koko elämänsä yhteiskunnassa, jossa jokapäiväiseen elämään ovat kuuluneet kulutus, televisio, videot ja muut mediat. Tämä ”uusi nuorisokulttuuri” on tottunut elämään kaupungeissa tai kaupunkimaisesti ja rakentamaan identiteettiään ottamalla huomioon nuorisokulttuurin, kulttuuriteollisuuden tuotteet, kulutuksen ja kansainvälisyyden. (Jokinen 1990, 62-63.)

Meitä edeltäneetkin sukupolvet ovat joutuneet elämään modernisaation mukana, mutta he ovat voineet käyttää toimintansa jäsentämisessä apuna suhteellisen pysyviä toimintamalleja. Kulttuuristen muutosten suuruudesta antaa käsityksen Ziehen väite, jonka mukaan viimeisten vuosien aikainen muutos on ollut syvällisempää kuin sadan tätä edeltäneen vuoden kuluessa. Uudella nuorisolla on niin paljon sellaisia, aiemmilta sukupolvilta puuttuneita, yhteisiä kokemuksia, että yhteiskunnan muutosten ja muutosvauhdin voi sanoa jättävän jälkensä nuorten identiteetin muotoutumiselle. (Jokinen 1990, 63-64; Ziehe 1991, 19-23.)

Joka puolelta tulvii malleja ja ehdotuksia, millainen nuoren pitää tänään olla, mikä nyt on muodikasta, mikä vanhanaikaista. Tässä pakkotilanteessa voi nuori valita saman tavan kuin

aiemmatkin sukupolvet: hän ottaa valmiin mallin ja yrittää istuttaa itsensä siihen. Mallivaihtoehtoista ei ole pulaa, mutta vaarana saattaa olla identiteetin kapea-alaisuus ja pinnallisuus. Taylor (1995, 46) toteaaakin, että itsensä toteuttamiseen ja yksilöllisyyteen pyrkivä, identiteetistään epävarma nuori on helppo uhri tieteen arvovaltaan tai eksoottiseen hengellisyteen vetoavalle, rahastavalle identiteettikauppiaille.

Yksilöllisyyttä korostavassa yhteisössä pärjää ainakin näennäisesti hyvin vahva, päämäärätietoinen yksilö. Hänellähän menee joka tapauksessa hyvin, korostipa yhteisö yksilöllisyyttä tai ei. Mutta kuka tällaisessa yhteisössä toimii niiden puolesta, joiden omat voimavarat eivät riitä tai joilla ei ole valtuuksia tai resursseja toimia? Nuorista iso osa kuuluu viimeksi mainittuun ryhmään. Myös Väärälä (1997, 12) arvostelee yhteiskunnan yksilöitymisprosessia, mikä on heikentänyt perinteisiä lähiyhteisöjä, joiden tukea osa nuorista tarvitsisi kipeästi siirtyessään nuoruudesta aikuisuuteen.

Myös Taylor (1995, 34-45) on huolissaan individualismista, yhteiskunnan yksilöllisyyttä korostavasta näkemyksestä. Harvat haluavat luopua tästä saavutetusta vapaudesta valita oma elämäntapansa ja vakaumuksensa. Hyvistä puolistaan huolimatta yksilöllistyminen tuo mukanaan elämän latistumisen, tarkoituksen kadottamisen ja itsekeskeisyyden, mistä seuraa välinpitämättömyys. Nykyisin oliot ihmisen ympärillä ovat Taylorin mukaan hänelle vain raaka-aineita ja työkaluja. Rajoittavuudestaan huolimatta perinteiset järjestelmät ovat antaneet merkitystä yhteisöelämälle ja maailmalle, jotka nykyisin ovat monelta hukassa.

Yksilöityminen vähentää ihmisten halukkuutta osallistua demokraattiselle yhteiskunnalle välttämättömien yhteisten asioiden hoitoon. On mukavampaa nauttia vain omasta hyvinvoinnista, minkä holhoava valtio tekee mahdolliseksi. Kun osallistuminen heikkenee, sen välineinä toimivat yhdistykset kuihtuvat. Yksilö joutuu kohtaamaan oman voimattomuutensa, kun hän joutuu yksin vastakkain valtavan byrokraattivaltion kanssa; silloin katoavat viimeisetkin halut toimia. Kansalaisilta katoaa vapaus, ja entistä harvemmat päättävät meitä kaikkia koskevista asioista. (Taylor 1995, 40 - 41.)

Aikuisten tavoin myös nuorten halu osallistua yhteisten asioiden hoitoon on vähentynyt. Nuorten yhteisöistä poliittiset nuorisojärjestöt ovat lähes täysin kadonneet, eivätkä muutkaan nuorten järjestöt voi kehuskella suurella aktiivisten jäsenten määrällä. Vaikka aktiivisiakin nuoria on paljon, keskittyvät he enimmäkseen henkilökohtaisiin harrastuksiinsa. Monelle on

aivan vieras ajatus se, että nuoret voisivat itse, voimansa yhdistäen, vaikuttaa omiin asioihinsa ja olosuhteisiinsa.

Jälkimodernina aikana tehdään Siuralan mukaan yksilöllistä identiteettityötä. Identiteettiä etsitään uudenlaisten elämäntapojen avulla ja yhdistellään uusiksi kokonaisuuksiksi aiemmin erillisiksi määrittyneitä elämäntilanteita: sukkulointia joustavasti koulun, vapaa-ajan harrastusten, vertaisryhmien, työn ja kodin välillä. Hänen mukaansa tämä sukkulointi kehittää elämännhallintakykyjä ja auttaa nuorta identiteettityössä. (Siurala 1994, 250-251.)

Vaikka nyt 1990-luvulla nuoret näkevät maailmassa paljon ongelmia, on siinä myös yhä enemmän mahdollisuuksia. Koska maailma on muunnettavissa, on nuorella oltava jatkuvasti myös tilaisuuksia testata ja kokeilla yksilöllisiä edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan. Nopea kehitys ja tunne kaiken ohimeneväisyydestä tuo nuorelle tarpeen kokea kaikkea juuri nyt. Hän ei käytä kaikkea energiaansa vain pitkäjänteiseen taisteluun paikasta työelämän aurinkossa. (Siurala 1996, 11.)

Useimmat nuoret kykenevät tekemään identiteettityötä ja rakentamaan itsensä näköisen identiteetin, mutta aina on myöskin niitä, jotka eivät siihen pysty. He hyppäävät identiteettimallista toiseen, eivät löydä omaansa ja lopulta vetäytyvät syrjään itseensä tyytymättöminä.

2.2.4. Pysyvätkö kaikki mukana?

Nykynuoruutta määritellään jatkuvasti monella taholla: talouspoliittisessa keskustelussa nuoret, jotka eivät heti löydä paikkaansa, ovat työn vieroksujia, sosiaalipoliittisessa ajattelussa mietitään, mitä nuorten pitäisi antaa vastikkeeksi yhteiskunnalle saamistaan tulonsiirroista. Keskeisimpänä ongelmana tällä vuosikymmenellä Siurala (1996, 11) näkee nuorten marginalisoitumisen. Hänen mukaansa marginalisoituneella nuorisolla tarkoitetaan yleensä työstä, koulusta ja vapaa-ajan harrastuksista syrjäytyneitä nuoria, joilla on psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Siljanderin (1996, 9) mukaan syrjäytynyt yksilö kadottaa elämännhallintansa, mikä tuo mukanaan vieraantumisen kokemuksen ja ulosajautumisen esimerkiksi koulutuksesta, sosiaalisista suhteista ja työmarkkinoilta. Syrjäytymisen ongelmaan liittyy myös ristiriita yksilöllisi-

sen ja yhteisöllisen välillä: yksilön ja valtakulttuurin hallitseman yhteiskunnan väliset suhteet ovat ajautuneet kriisiin.

Syrjäytymisen ehkäiseminen oli yksi keskeisimpiä ajatuksia, kun tutkimuksen kohteena olevaa yhteistyörengasta perustettiin ja mietittiin sen tarpeellisuutta paikkakunnalla. Moni renkaan jäsen on huomannut, että nuori, joka tulee hänen asiakkaakseen, on myös koulutuksesta syrjäytynyt. Osa renkaan jäsenistä on omassa työssään huomannut syrjäytymiskehityksen alkamisen jo peruskoulun ala-asteella. Tällöin tulee erityisen tärkeäksi yhteistyö muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa.

Siljander (1996, 9-12) on huolissaan erityisesti koulutuksesta syrjäytymisestä. Koulutus on keskeisimpiä yhteiskuntaan integroitumisen väyliä ja hänen mukaansa ulosajautuminen koulutuksesta johtaa usein syrjäytymiseen myös muilla elämän alueilla. Hän arvostelee viimeisten vuosikymmenten koulutusjärjestelmän kehittämistä. Se on sisältänyt tasa-arvon ja yhdenmukaisuuden periaatteen, joka on tuonut hyvinvointia ikäryhmän keskialueelle, mutta reuna-alueet ovat olleet alttiita syrjäytymiselle.

Sipilän mukaan syrjäytymistä on sekä aktiivista että passiivista. Passiivinen syrjäytyminen on olotila ja se merkitsee yhteyden menetystä nuoren ja yhteisön välillä. Toinen poikkeavan käyttäytymisen muoto eli aktiivinen syrjäytyminen ilmentää konflikteja yksilön ja ryhmän välillä. Aktiivinen syrjäytyminen ei ole tila vaan se on teko. Tyypillistä on, että poikkeavat teot tehdään yleensä joukolla ja ne liittyvät johonkin tiettyyn tilanteeseen. (Vrt. Sipilä 1982, 5-6.)

Passiivisen syrjäytymisen ryhmään kuuluvat nuoret ovat yleensä koulussa kilttejä, opettajalle vaivattomia oppilaita ja saavat jäädä omaan rauhaansa. Näiden nuorten löytäminen ja auttaminen on suuri haaste yhteisölliselle nuorten auttamiselle ja samalla se on suuri mahdollisuus syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Siljander (1996, 12-13) väittää, että koulujärjestelmän rakenteellinen vääristymä, joka korostaa yhdenmukaisuutta, lyö laimin niiden oppilaiden tarpeet, jotka poikkeavat enemmistöstä joko alas- tai ylöspäin. Monen koulun opetussuunnitelman yhtenä tavoitteena ja arvopäämääränä on kriittisyyden kasvattaminen. Vaikka näin on, sopii koulun kulttuuriin har-

voin sellainen kritiikki, joka tekee kyseenalaiseksi jonkin perinteeksi muodostuneen, joskin epämielekkään käytännön.

Erityisesti ylämarginaalissa olevien oppilaiden ongelmat ja syrjäytymisuhka saattavat olla yhteydessä erilaisten kulttuurien kohtaamiseen. Nuoren, joka on totunut kotinsa ja lähiyhteisöjensä vapaampaan henkiseen ilmapiiriin, saattaa olla vaikea sopeutua koulun ahtaampiin normeihin. (Siljander 1996, 13-14.)

Erilaiset kulttuurit kohtaavat myös silloin, kun oppilas siirtyy toiseen kouluun. Jokaisella koululla on oma ilmapiirinsä ja oppilailla erilaiset vapaudet ja vastuut. Samoin paikka oppilaiden välisessä sosiaalisessa arvoasteikossa on taisteltava uudelleen uudessa koulussa. Erityisesti ala-asteelta yläasteelle siirtyminen on ollut monelle pelkoa herättävä tilanne ja lisännyt syrjäytymisvaaraa. Uuden koululain myötä lakikirjasta poistuu ylä- ja ala-asteen raja. Mutta oppilaiden keskinäiseen käyttäytymiseen käytäntöön sillä ei ole suurtakaan vaikutusta.

3. NUORTEN ERILAISET OPPIMISYMPÄRISTÖT

Virallinen oppimisympäristö ja siinä tapahtuva virallinen oppiminen on viime vuosina saanut usein rinnalleen maininnan koulun virallisen opetusohjelman ulkopuolella tapahtuvasta oppimisesta. Siuralan (1998, 9) mukaan tällaista oppimista voidaan kutsua termeillä non-formaali oppiminen, informaali oppiminen, koulun ulkopuolinen oppiminen, epätavanomainen oppiminen tai kansalaisoppiminen. Tässä tutkimuksessa on käytössä termit virallinen oppiminen ja oppimisympäristö sekä kansalaisoppiminen; sitä tosin voi tapahtua myös koulun sisäpuolella.

3.1. Elämänalueiden eriytyminen

Nuorten elämänalueiden, koulutuksen, työn ja vapaa-ajan, eriytymiskehitys alkoi Siuralan (1994, 217-250) mukaan modernisaation edetessä toisen maailmansodan jälkeen. Tätä kehitystä joudutti ensinnäkin vapaa-ajan yhteiskunnallisten ohjausjärjestelmien luominen. Valtio erotti johtamansa nuoriso-, sivistys- ja lastensuojelutoimen sekä koulu- ja työvoimahallinnon omiksi yhteiskunnallisen ja sosiaalisen toiminnan alueikseen. Eri toiminnan alueet itsenäistyivät ja niille kehittyi kullekin omat arvostuksensa ja käytäntönsä.

Eriytymiskehitys toi myös kilpailun erityisesti nuorten vapaa-ajalla työskentelevien asiantuntijoiden välille. Jokainen tarvitsi osanottajia mukaan omaan toimintaansa, jotta pystyivät todistamaan oikeutuksen olemassaololleen. Eriytyminen sai lisää vauhtia 1980-luvulla, jolloin rahaa oli reilusti käytössä. Nuorten parissa eri toiminnan alueilla työskentelevät asiantuntijat kasvattivat omia määrärahojaan ja linnoittautuivat suojelemaan omia reviirejään.

Tähän aikaan yhteistyö eri alueiden välillä oli vähäistä. Yhteistyön tiivistämisen näkökulmasta oli myönteinen asia, että 1990-luvun lama toi mukanaan vähemmän rahaa toimintaan. Kun menoja oli karsittava, pakotti se jokaisen miettimään, mikä toiminta on nuorten kannalta todella tärkeää, ja etsimään yhteistyökumppaneita toimintansa tehostamiseksi.

Toinen eriytymiskehitystä vauhdittava tekijä liittyi Siuralan (1994, 219-250) mukaan elämänvaiheisiin: koulu, työ ja vapaa-aika sijoittautuivat peräkkäisiksi, tiukasti ohjailuiksi vaiheiksi elämänkaarelle. Nuorten kohdalla tämä tarkoitti koulun nousemista nuoruuden

keskeisimmäksi elämänsfääriksi. Sfääreillä hän tarkoittaa alueita, areenoja tai kenttiä, joilla nuoret liikkuvat ja joissa he kohtaavat erilaisia sääntöjä, rajoituksia, vaatimuksia ja resursseja. Hänen mukaansa kollektiiviset ohjausjärjestelmät osoittautuivat kuitenkin pian nuorten moninaistuville elämäntavoille liian jäykiksi ja ahtaiksi. Koulunkäynti ei enää yksin riittänyt nuoruuden keskeiseksi elämäntehtäväksi, ja vapaa-ajan merkitys alkoi korostua.

Myös nuoret itse arvostelevat tiukkaa kollektiivista ohjausjärjestelmää. Tämä tulee esille Tervon (1993, 233) tekemässä tutkimuksessa keskipohjalaisten nuorten keskuudessa. He kokevat vääräksi sen, että nuorisostaan yhteisvalinnasta on tehty elämän peruskysymys, joka ratkaisee koko tulevaisuuden. Asian tekee vielä vakavammaksi se tosiasia, että vain kolmannes tutkituista tiesi tarkan ammattitoiveensa valintatilanteessa.

Yhteisvalinnan ongelman näkevät myös opinto-ohjaajat työssään yläasteella. Jos todistus on hyvä ja koulunkäynti kiinnostaa, on lukiossa vielä aikaa miettiä tulevaa koulutusväylää. Mutta sellainen nuori, jonka todistus tai mielenkiinto ei riitä lukioon menemiseen, on vaikeuksissa. Hänen on pakko valita peruskoulun yhdeksännellä luokalla jokin jatkokoulutusvaihtoehto, vaikka mikään ala ei kiinnosta niin paljon, että sen piiristä haluaisi ammatin itselleen. Tällaisesta nuoresta tulee helposti koulun keskeyttäjä, mikä puolestaan lisää alttiutta syrjäytymiseen.

Vaikka ammatinvalintaa käsitellään koko yläasteen ajan, alkaa useimpia nuoria kiinnostaa oman uran valitseminen vasta yhdeksännellä luokalla, eikä kaikkia sittenkään. Nuorilla tulisi olla enemmän mahdollisuuksia kokeilla käytännön työelämässä eri vaihtoehtoja. Koko yläasteen aikana on, koulusta riippuen, vain kaksi tai kolme viikkoa työelämään tutustumista, työskentelyä kouluaikana oikeilla työpaikoilla.

Oppitunti luokassa tai opintokäynti työpaikalla ei voi korvata tätä omakohtaisen työskentelyn antamaa tuntumaa ja tietoa työelämästä ja sen eri aloista. Jos harjoittelujaksojen tarkoituksena on antaa pohjaa tulevaa ammatinvalintaa varten, on aikaa liian vähän. Tämä tärkeä elämäalue, työ, olisi saatava lähemmäksi nuorta jo peruskoulun aikana.

3.2. Koulu ja vapaa-aika

Yhteiskunnan yleinen murros ja kulttuurinen modernisoituminen ovat tuoneet mukanaan virallisen oppimisympäristön rinnalle vapaa-ajan uusien tietojen, taitojen ja kokemusten antajana. Vapaa-ajasta on tullut tärkeä oppimisympäristö. Kansalaisoppimisen ympäristöt, kuten harrastukset, kansalaisjärjestöt, mediat, työssäkäynti, kuluttaminen ja vertaisryhmät ovat monelle nuorelle merkittävä osa elämää.

Kansalaisoppimisella on koulun rinnalla merkittävä osuus uusien tietojen, taitojen ja toimintavalmiuksien antajana, sellaisten, joita koulu ei pysty tarjoamaan, mutta joita nuori tarvitsee liikkessaan omissa sfääreissään. Ziehen (1989) kulttuurianalyysin keskeinen viesti koululle on: kouluoppiminen ei ole ainoa oppimisen muoto. Opetuksen organisoinnin lähtökohtana on oltava oppilaan toimintakokonaisuus, jolla on selvä motiivi ja tarkoitus ja jossa ajattelu ja käytännöllinen suoritus yhtyvät.

Jotta oppilaan toimintakokonaisuus voidaan ottaa edes osittain lähtökohdaksi opetuksen organisointiin, tarvitaan nuorten parissa työskentelevien yhteistyön tiivistämistä. Opettajien on tultava enemmän tietoisiksi oppilaan eri elämänpiireistä. Nuorten kansalaisoppimista puolestaan edistää se, jos nuorten vapaa-ajalla työskentelevät aikuiset tuntevat nykyistä koulumaailmaa.

Jos kansalaisoppimista ei oteta vakavasti, on Ziehen mukaan olemassa vaara, että opittavat asiat irtaantuvat oppilaiden kokemusmaailman ulkopuolisiksi abstraktioiksi. Vaikka yhteiskunnan pätevyysvaatimukset ovat lisääntyneet, on koulu menettänyt asemaansa uuden tiedon jakajana; koulu symbolisesti tyhjenee. Sillä on yhä vähemmän kosketuspintaa muun yhteiskunnan ja nuorten elämän kanssa. (Vrt. Ziehe 1989; 1991, 162-170.)

Jottei Ziehen uhkakuva toteutuisi, on koulun otettava käyttöön nuorten omia kiinnostuksen kohteita ja kyettävä käyttämään hyväkseen nuoren elämän dynamiikan sisältämät mahdollisuudet uudenlaiseen oppimiseen. Tämä on kuitenkin tehtävä hyvin hienovaraisesti, jotta oppilaat eivät koe sitä tunkeutumisenä omalle yksityisalueelleen. (Vrt. Broady, 1986, 26; Ziehe 1989; 1991, 162-170.)

Nuorille merkitykselliset oppimisprosessit ovat siirtyneet yhä enemmän koulun ulkopuolelle. Tämän on huomannut myös kulttuuriteollisuus, joka on valpas reagoimaan nuorten tarpeisiin. Koulu edustaa nuorille pakkoa, nuorisokulttuuri vapautta ja pakoa arjesta. Markkinoijat eivät kaihda häikäilemättömiäkään keinoja saadakseen nuoret kuluttamisen pakon alle. (Vrt. Broady 1986, 23-28; Ziehe 1989; 1991, 162-170.)

Mutta nuorisokulttuuria ja kulttuuriteollisuuden tuotteita ei pidä nähdä pelkästään huonona asiana. Kulttuuriteollisuus ei luo tarpeita tyhjästä vaan se vastaa nuorille tärkeisiin yhteyden, arvostuksen, rakkauden, jännityksen ja omaan ryhmään kuulumisen tarpeisiin. Näitä tarpeita eivät muut ole kylliksi pystyneet täyttämään. (Vrt. Broady 1986, 23-28; Ziehe 1989; 1991, 162-170.)

Koulun on yksin entistä vaikeampi päästä kiinni nuorten moniulotteiseen todellisuuteen. Yhteistyörenkaassa, jota tämä tutkimus käsittelee, on edustajina myös sellaisia aikuisia, jotka tekevät työtään nuorten vapaa-ajan puitteissa. Heidän asiantuntijuuteensa liittyy myös nuorisokulttuurin sekä nuorille palvelujaan tarjoavan kulttuuriteollisuuden tunteminen. Renkaan välityksellä tätä tietämystä siirtyy sekä opettajille että muillekin nuorten parissa työskenteleville.

Koulun ja vapaa-ajan yhteyksiä tutkinut Siurala (1994, 227-235) selvitti, miten nuoret kokevat koulun ja miten tämä kokeminen vaikuttaa heidän vapaa-ajan harrastuksiinsa. Hänen mukaansa vapaa-ajanviettotavat ovat vain vähän riippuvaisia kouluelämän kokemisen tavasta. Tutkimuksessa löytyi kuitenkin kaksi toisilleen vastakkaista ryhmää sekä koulussa että vapaa-ajalla: koulun hyväksikäyttäjät, joilla on halu menestyä ja kapinalliset, jotka eivät viihdy koulussa.

Tutkimuksen (Siurala 1994, 227-235) mukaan koulun hyväksikäyttäjille on tyypillistä korkeakulttuurisuus, tunnollisuus ja hyvät suhteet vanhempiin. Kapinallisille on tärkeää kontaktit vertaisryhmiin, uudet nuorisokulttuurit, sähköisen median seuraaminen, musiikki ja huonot välit vanhempiin. Kapinalliset kertovat viettävänsä aikaa nuorisotaloilla, ystävien seurassa ja jengeissä. Koulun parhaimpina asioina tutkimuksen nuoret pitivät hyvää luokkahenkeä ja kavereita.

Myös tutkimuspaikkakunnalta löytyy yhteneväisyyksiä Siuralan (1994, 229-35) tutkimukseen. Erityisen paljon samankaltaisuutta näkyy nuorisotalon käyttäjien kohdalla. Tutkimus-

paikkakunnan nuorisotalon käyttäjistä löytyy huomattavasti enemmän nuoria, joilla on kapinallisten kuin koulun hyväksikäyttäjien piirteitä. Samoin nuorisotalojen ohjelma noudattaa useilla paikkakunnilla pitkälti sellaista tarjontaa, joka tutkimuksen mukaan näyttää olevan tärkeää kapinallisille.

Kapinoitsijat aiheuttavat häiriöitä koulussa ja tämä saa monet kaipaamaan entisajalle tyypillisiä koululaisia. Ziehen mukaan he eivät ole olleet sen parempia tai pahempia kuin nykyäänkään. Ennen oppilaan oma tulkinta roolistaan koulussa oli perinteisen identiteettimallin kaltainen ja hän käyttäytyi sen mukaisesti. Niin tekee tämän päivän oppilaskin, mutta malli vain on erilainen kuin ennen. (Vrt. Ziehe 1989; 1991, 140- 53, 162-166.)

”Mikään ei huvita” on nykyajan oppilaan tyypillinen sanonta koulussa. Vanhemmilla oppilailta tympääntyneisyys kääntyy sisään päin ja nuoremmilla se näkyy ulos päin monenlaisena levottomuutena. Aikaa yritetään kuluttaa sisäisen poissaolon tekniikalla tai jatkuvalla toiminnalla. Huvittamattomuus on ilmausta sisäisestä ristiriidasta. Nuori ei uskalla antaa minikään huvittaa. Hän tarkkailee itseään kuin ulkoapäin ja haluaa onnistua täydellisesti, mutta ei uskalla yrittää, jotta ei joutuisi kokemaan epäonnistumisen ja pettymyksen tuomaa ahdistusta. (Vrt. Ziehe 1989; 1991, 140-153, 162- 66.)

Parempi keino säilyttää kuva ihanneminästä on luovuttaa jo ennakolta. Kasvatuksen tärkeänä tehtävänä on opettaa nuorta käsittelemään ristiriitojaan. Niiden lykkääminen saa aikaan lisääntyvän tyytymättömyyden omaan itseeseen. Jos nuori ei kykene ristiriitojen käsittelyyn, ehkäisee se oppimiskykyä ja -halua. (Vrt. Ziehe 1989; 1991, 147-153, 162-166.)

Ennakolta luovuttaminen näkyy erityisen hyvin yläaseen poikien keskuudessa, muttei se ole vierasta tytöillekään. Koulun käytävillä voi ennen koetta kuulla monestakin suusta rehvasteluja sillä, ettei ole avannut kirjaakaan. Tai kokeen jälkeen huonon numeron voi tehdä siedettävämmäksi todistelemalla kavereille, että olisi saanut paljon paremman, jos olisi viitsinyt edes kerran lukea koealueen. Useimmille näistä kehuskelijoista tulee kiire ja hätä yhdeksännen luokan kevätlukukauden alussa. Silloin on saattanut löytyä se mielenkiintoinen ala, jolle haluaisi lähteä opiskelemaan peruskoulun jälkeen, mutta todistuksen numeroista ei saa tarpeeksi pisteitä yhteisvalinnassa.

Ziehe arvostelee välillä voimakkaastikin nykykoulua, mutta hän myös puolustaa sitä. Vaikka tämän päivän oppilaat ovat tympääntyneitä ja opettajat uupuneita, korostaa hän, ettei entisajan koulua voi eikä saa verrata nykyiseen. Koulua ei sellaisenaan voi kiskaista irti entisajan kulttuurisesta kokonaisuudesta. Vanha koulu opettajineen nautti ilmaista, perinteisten sukupolvisuhteiden mukanaan tuomaa tukea ja perinne sekä sen siirtäminen määräsivät oppisisällöt. Koululla oli sädekehä päällään. (Vrt. Ziehe 1991, 162-166.)

Emme voi mitään sille, että yhteiskunta on muuttunut ja koulun asema sen mukana. Sädekehän pitäminen koulun päällä ei väkisin onnistu. Koulun ei myöskään tarvitse olla hauska, jotta oppilaat viihtyisivät siellä paremmin. Nuoret kyllä haluavat oppia ja oppimiselle on eduksi, jos he löytävät koulusta enemmän kiinnekohtia omaan arkipäiväänsä ja tulevaisuuteensa.

Kiinnekohtia nuoren eri elämänalueisiin löytyy jokaisen oppiaineen kohdalta, jos opettajalla on halukkuutta niiden etsimiseen ja esille tuomiseen. Eikä tätä työtä tarvitse tehdä yksin. Yhteistyörenkaassa ja sen ulkopuolella on asiantuntijoita monelta eri alalta ja varmaan yhteistyöhalukkuuttakin löytyy. Asiantuntijoita ja halukkaita avustajia löytyy myös nuorison omasta keskuudesta.

Vanhassa koulussa opettaja vartioi aikuisten maailman porttia, ja sitä mukaa, kun hän antoi oppilaalle tiedon murusia, avautui tämä maailma hänelle. Nyt tietoa on tarjolla ylitsepursuavasti. Oppilaalla on myös runsaasti, erityisesti tiedotusvälineiden välityksellä saatuja, sekundäärisiä tulkintamalleja maailmasta ennen varsinaista omaa henkilökohtaista kokemusta. (Vrt. Ziehe 1991, 37-38, 162-166.)

Nykyään koulun ilmapiirin rakentaminen jää Ziehen mukaan opettajan henkilökohtaisen rutistuksen varaan. Hänen on itse luotava se symbolinen todellisuus, joka koululta on muurentunut auramaisen sädekehän myötä. Sekä oppilaat että opettajat ovat rasittuneita, koska se psyykkisen työn määrä, jota koulun kestäminen ilman hohtavaa auraa vaatii, on lisääntynyt. Apua haetaan uusista organisaatorakenteista, viihtyisistä tiloista sekä numeroiden ja jatkokoulutusmahdollisuuksien merkityksen korostamisesta. Tästäkin huolimatta kulttuuriin ja identiteettiin liittyvän arvostuksen menettänyt koulu on vain koulu. (Ziehe 1991, 168-170.)

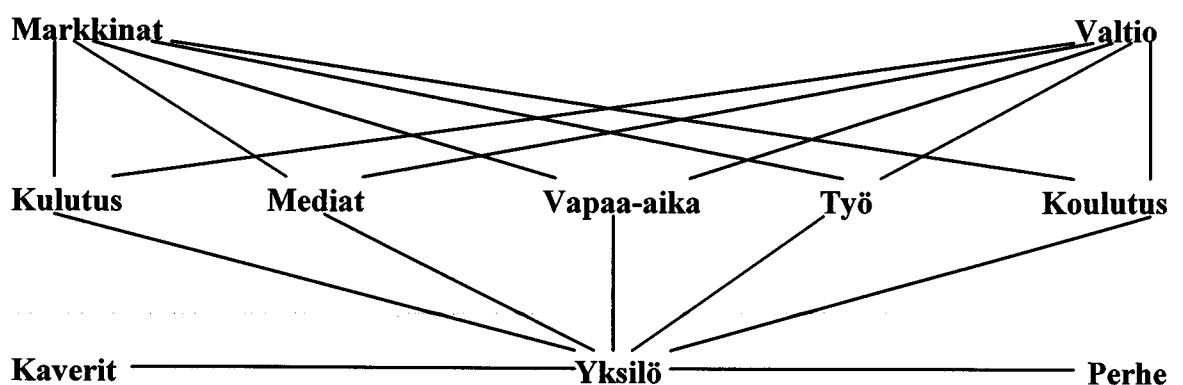
Koululuokassa sekä opettaja että oppilaat toteuttavat muitakin kuin oppisisältöön liittyviä prosesseja. Broodyn (1986, 98) mukaan opettaja turvautuu, tiedostaen tai tiedostamattaan, piilo-opetussuunnitelmaan. Oppisisällön lisäksi opettaja vaatii oppilailtaan tarkkaavaisuutta, odottamista, itsekontrollia, oman kokemusmaailmansa unohtamista sekä opettajan auktoriteettiin alistumista. Oppilas puolestaan on Ziehen (1991, 192-194) mukaan opiskelevinaan, mutta pitää tunnilla kaiken aikaa yllä muitakin prosesseja, kuten päiväunelmia ja opettajan käyttäytymisen tarkkailua. Kärjistäen: opettaja on opettavanaan ja oppilas oppivinaan.

Piilo-opetussuunnitelmaa ei voida kokonaan poistaa, mutta sen muotoa voidaan muuttaa ja tehdä se enemmän näkyväksi oppilaillekin. Opettajat taas eivät voi päästä täysin sisään oppilaiden tunnilla käymiin oheisprosesseihin, mutta he voivat helpottaa tilannettaan tutustumalla paremmin nuorten maailmaan. (Broady 1986, 115-116.) Yhteistyö muiden nuorten parissa työskentelevien aikuisten kanssa helpottaa tutustumista nuorten maailmaan.

Ei ole ihme, jos koulussa noudatetaan piilo-opetussuunnitelmaa. Sehän on osa jokapäiväistä elämää koulun ulkopuolellakin. Niin aikuiset kuin nuoretkin antavat ymmärtää asioita toisin kuin mitä todellisuudessa ajattelevat. Usein he myös käyttäytyvät siten, että saavat ajetuksi jotakin toista asiaa kuin mitä käyttäytymisellään osoittavat. Vastapuoli pärjää tässä pelissä sitä paremmin mitä taitavampi hän on lukemaan rivien välistä, kuten koulussakin.

3.3. Toisiaan täydentävät oppimisympäristöt

Elämänpiirejä, joissa oppimista tapahtuu, sekä niiden yhteyksiä toisiinsa havainnollistaa hyvin Johan Fornäs (1993, 31) seuraavan kuvion avulla:

KUVIO 1. Nuorten tärkeimmät elämänpiirit (Fornäs 1993, 31)

Tutkimuksen kohteena olevan yhteistyörenkaan jäsenet ovat nuorten parissa työskenteleviä asiantuntijoita. Kun tarkastelee Fornäsin (1993, 31) kuviota, löytyy renkaasta suoraan koulutuksen, vapaa-ajan, työn ja valtion edustus. Epäsuorasti jäsenten välityksellä löytyy renkaasta yhteydet nuorten lähes kaikkiin elämänpiireihin. Renkaassa yhdistyy parhaimmillaan useimpien nuorille tärkeiden alueiden, sfäärien, ainakin jonkinasteinen tuntemus.

Fornäsin tavoin myös Broady (1986, 25) korostaa nuoren eri elämänalueiden välisten yhteyksien tärkeyttä. Hänen mukaansa nuoren sosialisatioprosessissa on kysymys niiden kokemusten ja elämysten yhteenliittymisestä, jotka hän saa eri elämänalueilta. Tämä yhteenkeytyminen on merkityksellistä erityisesti hänen identiteettinsä kehittymisen kannalta.

Siurala (1994, 220-250) on vertaillut toisiinsa tutkijoiden mielipiteitä eri elämänsfäärien välisten suhteiden kehittymisestä. Hän jakaa nämä myöhäis- ja jälkimodernisaation tulkitsijat pessimisteiksi ja optimisteiksi sen mukaan, miten he suhtautuivat esimerkiksi koulun, vapaa-ajan, perhe-elämän ja työn välisten suhteiden kehittymiseen. Hänen mukaansa pessimistit näkevät yhteiskunnan eriytymiskehityksen vauhdittuvan.

Pessimistien mielestä kollektiivisista normeista ja käytännöistä irtaantuminen näkyy yksilön toiminnassa patologiaina. Heistä yhtenä esimerkkinä Siurala mainitsee Ziehen (1989) korostaman eristyneisyyden. Tätä kehitystä Siurala nimittää myöhäismoderniksi pirstaloitumiseksi, jossa koulun, työn ja vapaa-ajan elämänalueet eriytyvät toisistaan. Koulun oppisisällöt ovat hänen mukaansa kaukana nuorta lähellä olevista alueista, kuten vapaa-ajan vietosta, nuorisokulttuureista ja työelämästä. (Siurala 1994, 220-250.)

Siurala nimittää differentiaatioksi sellaista elämänsfäärien välisten suhteiden kehitystä, jonka optimisti näkee. Se tarkoittaa eriytymiskehitykselle vastakkaista, modernin vastakohtaisuuksien yhdistelyä uudella tavalla. Jälkimodernina aikana tehdään hänen mukaansa yksilöllistä identiteettityötä. Identiteettiä etsitään uudenlaisten elämäntapojen avulla ja yhdistellään uusiksi kokonaisuuksiksi aiemmin erillisiksi määrittyneitä alueita: sukkulointia joustavasti koulun, vapaa-ajan harrastusten, vertaisryhmien, työn ja kodin välillä. Tämä kehittää elämäntaloustaitoja ja auttaa nuorta identiteettityössä. (Siurala 1994, 250-251.)

Maaseudun nuorilla ei työpaikkojen vähyden vuoksi ole samanlaisia mahdollisuuksia työntekoon koulun ohessa kuin kaupungeissa, mutta muuten samanlaista sukkulointia eri

elämänalueiden välillä on sielläkin havaittavissa. Näitä sukkuloijia ei voi syyttää joutilaisuudesta; pikemminkin heillä on aikapula. Sekä maaseudulla että kaupungissa erilaisella tekemisellä ja harrastuksilla on taipumus kasaantua joillekin ja toiset valittavat, ettei ole mitään tekemistä. Usein ongelmilla on taipumus kasaantua niille, joilla ei ole mitään tekemistä.

Siurala (1998, 9) toteaa, että parhaillaan vallitsee kilpailuasetelma virallisen ja koulun ulkopuolisen oppimisympäristön välillä. On helppo yhtyä hänen mielipiteeseensä siitä, että turha vastakkainasettelu virallisen ja koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen välillä on lopeuttava. Vastakkainasettelua on ollut myös eri oppimisympäristöissä työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa. Vaikka asia on ollut julkisuudessa esillä jo vuosia, sitä ei oteta vielääkään tarpeeksi huomioon edes henkilöstön koulutuksessa.

Fullan (1994) ihmettelee, miksi koulutusohjelmat opettajankoulutuksessa keskittyvät pääasiassa luokkahuonetasolle - opettajahan osallistuu koko koulun pyörittämiseen. Yhteistyötaitoja ei hänen mukaansa korosteta tarpeeksi, vaikka opettajan on työskenneltävä yhdessä työtovereiden, vanhempien ja lähiympäristön kanssa. Hänen mielestään yhteistyökyky ja muutosvalmius ovat avaintaitoja tämän päivän opettajalle.

Jos opettajat eivät ole tottuneet yhteistyöhön, eivät siihen ole tottuneet nuorten vapaa-aikana työtään tekevät asiantuntijatkaan. Heille on hyödyllistä olla tietoisia myös nykyisestä koulumaailmasta. Heidän omasta kouluajastaan saattaa olla kulunut jo runsaasti aikaa ja koulumaailma on viime vuosina muuttunut vauhdilla. Jos vapaa-ajalla työskentelevä aikuinen kuulee vain nuoren mielipiteen koulusta ja opettajasta, on se vasta puoli totuutta.

Sekä nuorten että aikuisten etujen mukaista on yhteistyö rinnakkain kulkevien, toisiaan täydentävien ja toisiinsa limittyvien oppimisympäristöjen ja kasvattajien välillä. Tämän tavoitteen saavuttamista edesauttaa tutkimuksen yhteistyörengas, jossa on mukana erilaisissa oppimisympäristöissä työskenteleviä asiantuntijoita.

4. ASIANTUNTIJUUS JA YHTEISTYÖRENGAS

Tässä tutkimuksessa mukana oleva yhteistyörengas koostuu eri alojen asiantuntijoista. Heistä jokainen on asiantuntija omalla alallaan ja heitä yhdistävänä tekijänä on työ nuorten parissa. Osa heistä on asiantuntijoita omassa työssään, osa harrastuksessaan.

4.1. Asiantuntijuus

Eräsaari (Eräsaari 1997, 62) toteaa meidän tulleen asiantuntijoista riippuvaisiksi, vaikka emme sitä itse aina huomaa. Sipilän (1996, 17-18) mukaan termi asiantuntija on arkipäiväistynyt ja kokenut inflaation. Ennen sai asiantuntijan nimen, kun oli käynyt vähänkin koulua, mutta nykyään arvostusta asiantuntijana ei takaa aina edes tohtoriksi väittelemineen. Myös asiantuntemusta on monenlaista; samasta asiasta voi löytyä toisilleen täysin vastakkaiset, perustellut asiantuntijanäkemykset.

Tässä tutkimuksessa on käytössä Kirjosen ja kumppaneiden määritelmä asiantuntijuudesta:

Asiantuntijaksi kasvetaan oppimalla vähitellen yhdistämään toisiinsa optimaalisesti ymmärrys ympäristön monimutkaisuudesta ja ihmisen osaamisen laadusta hallita tätä monimutkaisuutta.

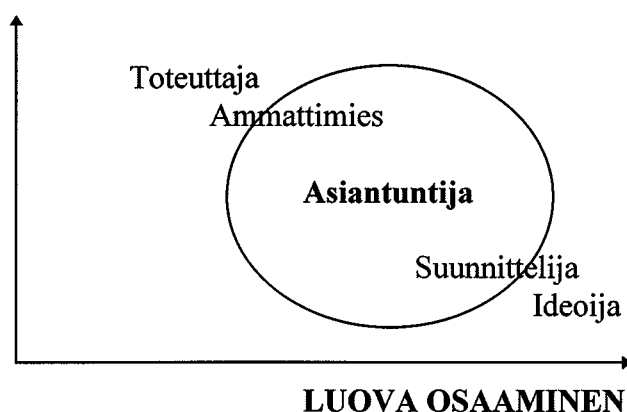
Asiantuntija, jolla on kyky optimaaliseen yhdistämiseen, pystyy muuttuvia toimintaympäristöjä tarkkaillaessaan havaitsemaan jatkuvasti uutta, analysoimaan ja tulkitsemaan havaintojaan sekä löytämään tuloksellisia toimintavaihtoehtoja. Tällainen asiantuntijuus on tarpeen myös yhteistyörengaan kohdalla. (Vrt. Kirjonen, Remes, Eteläpelto 1997, 3.)

Sipilä (1996, 19-21) pitää asiantuntemuksen luonnetta suhteellisena ja sen olennaisena piirteenä erottumista muusta ryhmästä. Asiantuntemuksen mukanaan tuoma osaaminen voi tulla esiin joko henkisenä tai fyysisenä suorituksena, se voi keskittyä joko yhden asian hallintaan tai kykyyn selviytyä monenlaisista tilanteista. Jotkut ovat hankkineet asiantuntemuksensa koulutuksen, toiset käytännön kautta, ja jotkut ovat saaneet sen syntymälahjana.

Tässä tutkimuksessa mukana olevien asiantuntijuus on peräisin sekä koulutuksesta että käytännön kokemuksesta. Mutta siinä on mukana myös ripaus syntymälahjaa: taipumus tulla hyvin toimeen nuorten kanssa. Jos sitä taitoa ei ole, on työn tekeminen nuorten kanssa vaihalloista.

Sipilä (1996, 20-21) pitää vaikeana erottaa käytännössä toisistaan käsitteitä asiantuntija ja ammattimies. Ei ole harvinaista, että asiantuntijoita pidetään käytännöstä mitään tietämättöminä teoreetikkoina ja ammattimiehiä pelkkinä toisten ideoiden ja ohjeiden toteuttajina. Hänen mukaansa asiantuntija osaa analysoida tilanteen, tehdä sen pohjalta johtopäätökset ja suunnitelmat tilanteen ratkaisemiseksi; samalla hän on myös suunnittelun ja toteutuksen ammattimies, uuden luoja. Seuraava Sipilän kuvio havainnollistaa näitä kahta käsitettä ja osoittaa, että hyvä asiantuntija on sekä hyvä ideoija että ideoiden toteuttaja.

TOTEUTUSOSAAMINEN

KUVIO 2. Asiantuntija on parhaimmillaan hyvä ideoija ja toteuttaja (Sipilä 1996, 20-21)

Kirjonen pitää työn laajaa tuntemusta, jota hän kutsuu myös paikalliseksi tiedoksi, tärkeänä asiantuntijuuden edellytyksenä. Kun kokemusta tulee lisää, rikastuu työn tuntemus. Jotta asiantuntija pysyy muuttuvan yhteiskunnan vaatimusten tasolla, tulee hänen lisäksi parantaa asiantuntijuuttaan jatkokoulutuksella ja muilla osaamisen laajentamiseen tähtäävillä toimilla. (Kirjonen 1997, 38-39.)

Pysyminen muutosten tuomien vaatimusten tasolla on erityisen tärkeää ja vaikeaa, kun tehdään työtä nuorten parissa. Yksi osaamisen laajentamiseen tähtäävä keino on tämän tutkimuksen yhteistyörengas. Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on osoittaa, että renkaan avulla asiantuntijuudella on mahdollisuus syventyä.

Asiantuntijuuden yhteydessä tulee esiin myös termi professio. Profiessiot ovat Konttisen mukaan kansalaisille palveluja tuottavia ammatteja tai ammattikuntia, jotka valvovat jäsentensä etuja. Jos jollakin on professionaalista asiantuntijuutta, hän hallitsee tieteellistä tietoa käy-

täntöön soveltamisen näkökulmasta.. Hänellä on useimmiten myös tutkintotodistuksen tuoma valtuutus työtehtäviinsä. (Konttinen 1997, 48-58.) Tutkimuksen yhteistyörenkaassa ovat tyypillisiä professioita esimerkiksi opettaja, sosiaalityöntekijä, psykologi ja terveydenhoitaja.

Professioiden edustajat, jotka soveltavat työtehtäviinsä hallussaan olevaa erikoistunutta tietoa, ovat erityisalojen asiantuntijoita, eksperttejä (Konttinen 1997, 55). Eteläpelto (1997, 96) pitää korkeatasoisen eksperttiyden edellytyksenä oman alan hallinnan lisäksi metakognitiivista tietoa ja siitä seuraavaa kykyä ohjata omaa toimintaa.

Metakognitiivinen tietämys on yksi asiantuntijatiedon pääkomponentti. Se on osaamista, jota asiantuntija tarvitsee, jotta hän osaa hallita ja organisoida itseään siten, että saa aikomansa tehtävän suoritetuksi. Muut asiantuntijuuden pääkomponentit ovat praktinen ja formaalinen tietämys. Praktinen tietämys pohjautuu käytännön ongelmaratkaisuista henkilökohtaisesti saatuun kokemukseen ja se ohjaa toimintaa silloin, kun asiantuntija joutuu ratkaisemaan ongelmatilanteen. Hän käyttää tätä usein tiedostamatonta tuntumatietoa esimerkiksi vaikeissa arviointitilanteissa. (Bereiter & Scardamalia, 1993; Eteläpelto 1997, 97-99.)

Formaali tieto on paljolti praktiselle tiedolle vastakkaista, oppikirjoista saatavaa tietoa. Se toimii lähtökohtana ja kiinnikkeenä kokemuksen myötä saatavalle praktiselle tiedolle. Metakognitiivisen tiedon tehtävänä on sekä integroida että suodattaa asiantuntijan formaalin ja praktisen tiedon käyttöä. (Bereiter & Scardamalia, 1993; Eteläpelto 1997, 97-99.)

Praktinen ja formaali tieto eivät sulje pois toisiaan vaan niillä kummallakin on tärkeä rooli asiantuntijuuden hankkimisessa. Ne ovat eri tavalla oppimisen kohteina ja painottuneina asiantuntijaksi oppimisen eri vaiheissa. Varhaisvaiheelle on ominaista jomman kumman tiedon muodon ylikorostus, kun taas korkeatasoiselle asiantuntijuudelle on tyypillistä praktisen ja formaalin tiedon yhdentymisen ja tiivis vuorovaikutus. (Eteläpelto 1997, 97; Eteläpelto & Light, painossa.) Yhteistyörenkaassa toimiminen lisää erityisesti asiantuntijan praktista tietämystä.

4.2. Reflektiivisyys osana asiantuntijuutta

Asiantuntijalla, joka tulee mukaan yhteistyörenkaaseen, on reflektiivisen asiantuntijan piirteitä. Hän on pohdiskellut omaa työtään ja katsoo, että ryhmän tavoitteet parantavat hänen edellytyksiään auttaa nuoria. Eteläpellon (1992, 9) mukaan reflektiivinen asiantuntija tiedostaa omat lähtökohtansa ja taustaoletuksensa ja suhtautuu niihin kriittisesti. Hän osaa ottaa huomioon myös olosuhteiden muutokset, jotka tuovat mukanaan uudet vaatimukset ja määrittelee joustavasti työtehtävänsä uudelleen tältä pohjalta. Muuttuneita olosuhteita ovat tässä tutkimuksessa esimerkiksi nuorten lisääntyneet ja monipuolistuneet ongelmat.

Eteläpellon (1992, 9-17) mukaan reflektiivinen suhtautuminen johtaa realistiseen ammatilliseen itsetuntemukseen. Tällöin asiantuntija on tietoinen tavoitteistaan, löytää oman työtyylinsä, ymmärtää oman alansa tiedollisen perustan ja hahmottaa näkökulmansa omaan kehittämiseensä. Ilman niitä on kestävien ja realististen kehittämissuunnitelmien tekeminen omalle työlle vaikeaa. Lisäksi reflektiivisyys ja itsetuntemus vaativat jatkuvaa pohdintaa, mikä estää paikoilleen pysähtymisen ja samoihin uomiin urautumisen. Tämä on yhteistyörenkaan kohdalla tärkeä näkökohta.

Tutkimuksen yhteistyörenkaan kokouksissa joutuu jokainen suhtautumaan ainakin jossakin määrin reflektiivisesti omaan työhönsä. Kaikki ryhmän jäsenet edustavat hiukan eri kulmaa nuorten maailmasta, mutta kokouksissa etsimme yhteisiä toimintalinjoja. Jokainen joutuu asettamaan omat mielipiteensä ja toimintatapansa toisten arvioitavaksi, vertaamaan niitä toisiin ja arvioimaan aina uudelleen omia ajatuksiaan ja tavoitteitaan.

Kun me annamme merkityksen jollekin kokemuksellemme, esimerkiksi yhteistyörenkaassa tapahtuneelle, tulkitsemme kokemuksen eli ymmärrämme sen. Kun käytämme tätä tulkintaa apuna jossakin toisessa toimintatilanteessa, esimerkiksi omassa työssämme, on merkityksen antaminen muuttunut oppimiseksi. Kun refleктоimme omaa toimintaamme, on meillä mahdollisuus korjata uskomuksissamme olevia vääristymiä tai virheitämme ongelmaratkaisuisa. Kun me arvostelemme niitä ennako-oletuksia, jotka ovat omien uskomustemme pohjana, on kysymyksessä kriittinen reflektio. (Vrt. Mezirow 1995, 17.)

Merkityksen antamisella on kaksi ulottuvuutta: merkitysskeemat ja merkitysperspektiivit. Merkitysskeemat ovat totuttujen odotusten kokonaisuuksia, tulkintasääntöjä. Nämä erilaiset

odotuskokonaisuudet määräävät sen, mitä ajattelemme, havaitsemme tai emme havaitse. Tällaisia ovat esimerkiksi henkilökohtaiset käsitykset. Jokaisella yhteistyörenkaan jäsenellä on ennen liittymistään renkaaseen tietyt merkitysskeemat suhteessa nuorisoon. (Vrt. Mezirow 1995, 17-19.)

Toisena merkityksenannon ulottuvuutena ovat merkitysperspektiivit. Niillä tarkoitetaan olettamuskokonaisuutta tai -rakennetta, joka toimii kiinnityspintana uusille kokemuksille ja myös muokkaa niitä tulkinnan, ymmärtämisen kautta. Merkitysperspektiivit ovat niitä tapoja, joilla me tulkitsemme omia kokemuksiamme esimerkiksi minäkehityksen tai refleктоivan arvioinnin eri vaiheissa. Asiantuntija joutuu renkaan yhteisöllisen pohdinnan aikana asettamaan omat merkitysperspektiivinsä kriittisen tarkastelunsa kohteeksi, jotta hän pystyy ottamaan vastaan uusia kokemuksia ja muokkaamaan omia merkitysperspektiivejään. (Mezirow 1995, 17-19.)

Kulttuuri, jossa elämme antaa usein vaikutuksensa merkitysperspektiivien omaksumiseen, mutta niitä voidaan myös tarkoituksella opiskella tai oppia tahattomasti. Perspektiivit antavat meille periaatteet, joita sovellamme tulkinnassa. (Mezirow 1995, 19-21.) Jokainen yhteistyörenkaan jäsen on omaksunut merkitysperspektiivinsä, johon perustuen hän päättää suhtautumisensa nuorisoon, omaan työhönsä nuorten parissa ja renkaan toimintaan. Mutta toimiessaan mukana renkaassa merkitysskeemat muuttavat ainakin jonkin verran muotoaan.

4.3. Verkostoituminen yhteistyörenkaaksi

Konttinen käyttää käsitettä refleksiivinen moderni, kun hän puhuu nykyisestä, myöhäismodernista ajasta, jossa modernin yhteiskunnan piirteet ovat tiivistyneet. Refleksiivisyys kuvaa hänen mukaansa yhteiskunnan prosessien liikkuvuuden ja keskinäisen riippuvuuden lisääntymistä. Nämä muutokset aiheuttavat sekä työn suorittamisen että yhteiskunnan taholta paineita kapea-alaisen professioiden syrjäytymiseen. (Konttinen 1997, 56-60.)

Paineet professioiden syrjäytymiseen saavat aikaan uusia, entisiä joustavampia rakenteita, erityisalojen rajojen ylittämistä ja asiantuntijoiden yhteistyön lisääntymistä. Verkosto, jollainen myös yhteistyörengas on, on yksi esimerkki joustavasta, monialaisesta asiantuntijoiden yhteistyömuodosta. Renkaan yksi perustamisen syy on ollut yhteiskunnan muutosten aiheuttama paine sektorirajojen ylittämiseen. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset

ovat tehneet nuorten maailman ja heidän ongelmansa vaikeammiksi, ja yksittäisen asiantuntijan on hankala ratkaista niitä yksin oman sektorinsa sisällä.

Asiantuntija-käsitteen tavoin käytetään verkosto-käsitettä Väärälän mukaan liian epätarkasti ja se yhdistetään usein tavallisiin ihmisten välisiin suhteisiin. Hänen mukaansa verkostoja voi olla joko yksilöiden tai organisaatioiden suhteissa. Ne voivat olla myös kovia, kuten tietotekniikan välityksellä rakentuvat verkostot, tai pehmeitä, kuten ihmisten kanssakäyntiin perustuvat suhteet. Lisäksi hän erottaa vielä vahvat verkostot, joissa yhteydenpito on vilkasta, ja heikot, joissa kanssakäyminen on satunnaisempaa, koordinoivaa yhteistyötä. (Väärälä, 1997, 11.) Tämän tutkimuksen yhteistyörengas on lähinnä organisaatioita edustavien yksilöiden pehmeä, heikko verkosto.

4.4. Yhteisöllisyys

Ihmiset perustavat tavoitteellisia ryhmiä toteuttamaan jotakin tiettyä tarkoitusta. Jotta esivanhempamme aikoinaan ovat selviytyneet hengissä, pystyneet hankkimaan ravinnon ja suojautumaan vaaroilta, on heidän ollut pakko liittyä yhteen toisten ihmisten kanssa. Näitä ihmisten ryhmämuodosteita on totuttu nimittämään yhteisöiksi. Perinteinen yhteisö on ollut turvallinen ja selkeä: jokainen on tiennyt oman paikkansa ja elämänjärjestys on määräytynyt yhteisten sopimusten perusteella. (Jauhiainen & Eskola 1994, 43.)

Lehtosen mukaan ainoastaan toiminnallinen yhteisö, ihmisten yhteenliittymä, jossa toimitaan omien elinehtojen parantamiseksi, on varsinainen yhteisötyyppi. Yhteisen toiminnan lisäksi sille on tyypillistä jäsentensä puolesta toimiminen, täydellä päätösvalalla ja resursseilla. (Lehtonen 1990, 24-29.) Jauhiaisen ja Eskolan (1994, 44-46) mukaan yhteiskunnan modernisoituminen on hävittänyt perinteisen huolenpito-yhteisön, ja yksilöllisyyttä korostavaan aikaamme sopii huonosti toisten puolesta toimimista korostava toiminnallinen yhteisö. Ihminen hakee nykyäänkin turvaa yhteisöllisyydestä, mutta haluaa samalla pitää kiinni yksilöllisistä oikeuksistaan: yksilöllisyys ja yhteisöllisyys kulkevat rinnakkain.

Yksi tämän ajan yhteisöllisyyden tunnuspiirre on yhteisyyden kokemus. Mitä tärkeämpi yhteisön olemassaolon tarkoitus on sen jäsenelle, sitä tärkeämpiä ovat hänelle myös toiset samoin ajattelevat. Tämä puolestaan saa yhteisön toiminnan tarkoituksen tuntumaan jäsenestä tärkeältä ja hänet kiinnostumaan vuorovaikutuksesta ja yhteistoiminnasta. (Jauhiainen ja Eskola 1994, 46-47.)

Yhteistyörenkaassa kaikki ovat samalla asialla: he ovat toimimassa nuorten parhaaksi. Kaikki ovat huolissaan siitä, että apua tarvitsevien nuorten määrä lisääntyy. Sama päämäärä on tiivistämässä yhteisöllisyyttä ja lisäämässä jäsenten kiinnostusta yhteisön toimintaa kohtaan.

Toinen yhteisöllisyyden tunnuspiirre on yksilöiden välinen sopimuksellisuus keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Yksilöllinen päätösvalta on tullut yhteisöllisen tilalle ja yhteisö saa hallinta- ja edustusvaltaa vain sen verran, kuin yksilötoimijat haluavat sitä yhteisölle luovuttaa. Yhteisöllä menee hyvin, jos sen toiminta perustuu jäsenten henkilökohtaisiin tarpeisiin ja omiin valintoihin. (Jauhiainen ja Eskola 1994, 47-48.)

Yhteistyörenkaan toiminta perustuu jäsenten omiin valintoihin. Esimerkiksi liittyminen renkaaseen on ollut vapaaehtoista, joten mukaantulo on perustunut jäsenen omaan valintaan. Myös renkaan tehtäväluettelo on laadittu yhteisöllisesti. Toiminta perustuu myös jäsenten henkilökohtaisiin tarpeisiin, sillä jos saamme renkaan toimimaan hyvin, on jokaisen mahdollisuus saada apua oman työnsä tekemiseen, nuorten auttamiseen.

4.4.1. Organisaatioista verkostoihin - sektoriajattelusta yhteistyöhön

Jos verkostoa vertaa organisaatioon, valaisee niiden eroa hyvin Väärälän (1997, 11-12) kuvaus: organisaatio on tuotantosuuntautunut ja verkosto markkinasuuntautunut. Perinteisessä organisaatioajattelussa työnjako on hierarkinen ja ennalta tarkoin määrätty, kun taas verkostoideassa työnjaon lähtökohtana on ongelma tai haaste, kysyntä.

Julkiset organisaatiot muotoutuivat yhteiskunnan työnjaon kehittymisen myötä. Uusien tehtävien ja organisaatioiden perustaminen oli erityisen vilkasta toisen maailmansodan jälkeisellä kasvukaudella. Samalla kun valtio antoi uusia tehtäviä ja kunnat perustivat virkoja, vauhdittui myös organisaatioiden eriytymiskehitys. Se määritteli jokaiselle toimialalle omat tavoitteet ja niitä palvelevat järjestelmät, organisaatiot. (Siurala 1994, 218; Väärälän 1997, 11-12.)

Myöhäismodernin yhteiskunnan muutokset ovat tuoneet esille perinteisten organisaatioiden jäykkyyden ja soveltumattomuuden nykyajan nopeisiin muutoksiin. Osasyynä on ollut organisaatioiden samankaltaisuus ja se, että keskinäinen kilpailu on mennyt tehokkuuden tavoit-

telun edelle. Yhteistyörenkaassa ei kilpailu ole tärkeää. Tärkeää on monenvälinen tietojen vaihto ja neuvottelu, jotka antavat voimaa verkostolle.

Väärälän (1997, 12) mainitsemista markkinoista verkoston erottaa suunnitelmallisuus ja organisaatiosta vapaaehtoisuus. Verkostot eivät ole yhtä konkreettisesti olemassa kuin organisaatiot, vaan niiden varsinainen luonne vaihtelee suurestikin. (Lehtinen & Palonen 1997, 104-106.)

Myös Väärälän (1997, 10-12) mukaan keskustelu verkostoista on noussut haastajaksi jäykille organisaatioille ja työnjaon syvenemiselle. Verkosto kuvaa tähän aikaan sopivaa menetelmää tuoda eri tahoilla olevaa osaamista yhteen ja järjestää uudella tavalla työnjako. Sitä on vauhdittanut myös lisääntynyt tarve yhteistyöhön. Hänen mukaansa julkisen hallinnon verkostokeskustelun yhtenä alkusyynä on ollut menojen rajoittamisen tarve.

Vaikka menojen pienentäminen onkin tärkeää, ei se ollut syynä yhteistyörenkaan perustamiseen. Taloudellisia tekijöitä tärkeämpänä syynä on ollut huoli nuoresta ihmisestä ja hänen selviämistään vauhdilla muuttuvassa yhteiskunnassa.

4.4.2. Yhteistyörenkaan toiminta systeeminä

Yhteistyörengas voidaan kuvata systeemiksi, sillä siitä löytyy monia systeemin piirteitä. Systeemi, kuten yhteistyörengaskin, on osista muodostuva kokonaisuus, joka yhdessä on enemmän kuin osiensa summa. Renkaassa asiantuntijat ovat niitä osasia, jotka muodostavat kokonaisuuden. (Vrt. Laaksonen & Wiegand 1989, 27.)

Systeemille ominaiset rajat muodostuvat yhteistyörenkaassa sen jäseniä yhdistävästä tekijästä: kaikki ovat nuorten parissa työskenteleviä aikuisia. Osasysteemejä renkaassa edustavat eri alojen asiantuntijaryhmät. Näitä ovat esimerkiksi opettajat, kouluterveydenhuollon edustajat, järjestöjen edustajat ja nuorisotyöntekijät. (Vrt. Laaksonen & Wiegand 1989, 27.)

Luonnontieteissä käytetyn systeemiteorian kehitti Ludwig von Bertalanffy 1940-luvulla. Monet tutkijat ovat osallistuneet systeemiteorian edelleen kehittelyyn. Heistä Gregory Batesonilla on suurin osuus siihen, että systeemiteoreettista ajattelua on ryhdytty luonnontieteellisten ilmiöiden lisäksi soveltamaan 1960-luvulla myös sosiaalisiin systeemeihin. Luonnon-

tieteiden ja ihmistieteiden yhdistäminen olikin hänen elämäntehtävänsä. (Laaksonen & Wiegand 1989, 27-41.)

Systeemisessä lähestymistavassa huomion keskipisteenä on yhteisö ja sen jäsenten vuorovaikutus, ei yksilö. Kun tapahtumia tarkastellaan niissä yhteyksissä, konteksteissa, joissa ne esiintyvät, ja keskitetään huomio yksilöllisten piirteiden sijasta yhteyksiin ja osien välisiin suhteisiin, on kysymyksessä systeeminen näkemys. (Laaksonen & Wiegand 1989, 27-41.)

Yhteistyörenkaassa pohditaan yhdessä nuorten elämään liittyviä asioita ja sen sisäiset prosessit ovat vaikutuksiltaan systeemillekin tyypillisesti vastavuoroisia ja tapahtumat etenevät kehämäisesti, spiraalin tavoin. Systeemi yrittää päästä tasapainoon, homeostaasiin. Yhteistyörenkaan tapauksessa tämä tarkoittaa pyrkimystä yhteisesti sovittujen tavoitteiden suuntaiseen toimintaan. Systeemiä säätelevänä palautejärjestelmänä toimii esimerkiksi kunkin jäsenen omalta toimialueeltaan yhteisiin kokoontumisiin tuomat tilannekatsaukset ja toivomukset. (Vrt. Laaksonen & Wiegand 1989, 28-36.)

Systeemi, kuten yhteistyöengaskin, muokkaa ulkopuolelta saamaansa tietoa. Osan sisään tulevasta materiaalista se sulauttaa itseensä tai muokkaa sitä ja tekee siitä oman tuotoksensa. Jos ulkopuolelta tulevat viestit ovat sen suuntaisia, että tasapainoon palauttaminen ei onnistu, eli tavalliset toimintamallit toimivat huonosti, on seurauksena nopea muutos toimintatavoissa. Muutos voi viedä systeemin kehittyneemmälle organisoitumisen tasolle, mutta se pitää mukanaan aina jotakin myös edellisistä vaiheista. (Laaksonen & Wiegand 1989, 28-36.)

Systeemi on myös tavoitehakuinen (Laaksonen & Wiegand 1989, 28). Tämä piirre löytyy yhteistyörenkaastakin. Siihen ovat tulleet mukaan sellaiset nuorten parissa työskentelevät asiantuntijat, jotka ovat huolissaan paikkakunnan nuorten tilanteesta ja haluavat kantaa kortensa kekoon asiantilan parantamiseksi.

Uudemmat systeemiteoreetikot ovat sitä mieltä, ettei päämääriä ja tavoitteita tulisi liiaksi korostaa vaan systeemin ominaisuudeksi olisi hyväksyttävä myös ennustamattomuus. Tällöin he pitävät systeemin hallitsevana piirteenä tasapainon sijasta epävakautta ja muutosalttiutta. He perustelevat näkökantansa sillä, että systeemimuutoksen seurauksia voi vain arvioida etukäteen, ei varmasti tietää. (Laaksonen & Wiegand 1989, 28.)

Epävakauden ja muutosalttiuden näkökulma pätee erityisen hyvin sellaisissa yhteisöissä, joissa toimitaan nuorten parissa. Aikuiset, vaikka ovatkin asiantuntijoita, eivät voi koskaan tuntea nuorten maailmaa niin hyvin, että voisivat tietää, miten heidän toimenpiteensä otetaan vastaan nuorten keskuudessa.

4.5. Verkostoitumisen merkitys asiantuntijuuden syvenemiselle

Yhteistyörenkaan jäsen on monialaisessa verkostossa, asiantuntija omalla alallaan, mutta useimmiten maallikko toisen jäsenen alueella. Tässä verkostossa toteutuu hyvin Konttisen (1997, 60) kaipaama tiiviimpi kanssakäyminen professionaalisten eksperttien ja maallikoiden välillä. Hänen mukaansa asiantuntijat tarvitsevat työssään maallikkoasiantuntemuksen mukanaan tuomaa tietoa arkipäivän kokemuksista ja tilanteista.

Yhteistyörenkaalle on ominaista, että kokouksissa ja muussa toiminnassa jäsenet yrittävät oppia ymmärtämään toistensa arvoja, ihanteita, toimintatapoja sekä toisten viestien merkitystä; mitä toinen viestinsä välityksellä tarkoittaa. Tältä osin yhteistyörenkaan työskentelyllä voi sanoa olevan kommunikatiivisen oppimisen piirteitä. (Vrt. Mezirow 1995, 25.)

Kommunikatiivisessa oppimisessa on kysymys sellaisten teemojen ja kielikuvien etsimisestä, joiden avulla voimme sijoittaa jonkin meille oudon viestin tiettyyn merkitysperspektiiviin siten, että pystymme tekemään siitä tulkinnan. Jokainen tiedon murunen muuttuu merkityksen rakennuskiveksi, osittaiseksi oivallukseksi, joka puolestaan ohjaa uusien kivien keräämistä. Uudet oivallukset tuovat taas mukanaan oman rakennuskivensä ja muuttavat merkitystä, rakennelman muotoa. (Vrt. Mezirow 1995, 25.)

Kuljetamme jatkuvasti kiviä rakennukseemme. Siirrymme edestakaisin osien ja sen kokonaisuuden välillä, jota pyrimme ymmärtämään; samoin teemme tapahtumien ja odotustottumusten välillä. Tällaista ongelmaprosessin kriittistä arviointia on myös kommunikatiivisessa oppimisessa toteutuva reflektio. Reflektion keskeisenä tehtävänä on osoittaa kriittisen keskustelun kautta jonkin merkityksen pätevyys. (vrt. Mezirow 1995, 25-26.)

Jos yhteistyörenkaassa joku jäsen epäilee esitetyn asian pätevyyttä, siitä vaihdetaan mielipiteitä ja yritetään yhdessä löytää tyydyttävä lopputulos. Yhteisöllinen pohdinta samasta asiasta kiinnostuneiden asiantuntijoiden kesken antaa jokaiselle hyvät mahdollisuudet tuoda

5. TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tässä tutkimuksessa on keskeisenä teemana yhteistyö nuorten parissa työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa. Tutkijan tarkoituksena on tarkastella yhteistyötä ja asiantuntijuutta sekä ryhmän että yksittäisen asiantuntijan eli yhteistyörankaan näkökulmasta. Jotta renkaan toimintaa on mahdollista kehittää, on tarpeen saada selville myös yhteistyön lähtötilanne.

On saatava selville myös ne tekijät, joiden vuoksi asiantuntijat ovat kokeneet tarpeelliseksi hakeutua tiiviimpään yhteistyöhön ja asioiden yhteisölliseen pohdintaan muiden nuorten parissa työskentelevien kanssa. Edellisten lisäksi on tärkeää löytää myös niitä esteitä, jotka vaikeuttavat yhteistyön tekemistä. Tutkimustehtävät ovat lähes kahden vuoden tutkimusprojektin aikana muotoutuneet seuraaviksi:

1. Mitkä tekijät ovat synnyttäneet asiantuntijassa tarpeen pohtia asioita yhteisöllisesti ja etsiä tukea yhteistyörenkaasta?
2. Miten yhteisöllinen asioiden pohtiminen on syventänyt yhteistyörenkaan jäsenten asiantuntijuutta?
3. Mitkä tekijät vaikeuttavat yhteisöllistä asioiden pohdintaa?
4. Miten yhteistyörengas voi kehittää omaa toimintaansa?

6. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1. Tutkimuksen luonne

Tässä laadullisessa tutkimuksessa yhteistyörengas ja sen jäseninä olevat asiantuntijat muodostavat yhdessä jatkuvasti läsnä olevan, muuttuvan ja muutettavan kokonaisuuden, elämiss maailman. Se puolestaan muodostuu merkityksistä, jotka tulevat tutkimuksessa esiin asiantuntijan tai yhteistyörengaan toimina, suunnitelmina ja päämäärinä. Merkitys omine yhteyksineen ja rakenteineen on juuri se laatu, joka tutkimuskohteesta saadaan. (Vrt. Alasuutari 1994, 50; Varto 1992, 23-24, 55.)

Kun asiantuntijat kokoontuvat pohtimaan asioita yhdessä, tekee kukin renkaan jäsen tässä vuorovaikutustilanteessa päätelmän siitä, mitä toinen sanomisellaan tarkoittaa. Hän tekee asiasta merkitystulkinnan, johon hän perustaa oman reagoitinsa. Todellisuus on olemassa meille merkitysvälitteisesti eli sen suhteen kautta, joka meillä itse kullakin on maailmaan. Jokainen yhteistyörengaan jäsen katsoo nuorten maailmaa pääasiassa oman asiantuntijuutensa rajaamasta aukosta. (Vrt. Alasuutari 1994, 50-64.)

Tätä tutkimusta voidaan pitää osittain myös kulttuurintutkimuksena. Myös kulttuurintutkimus pitää tärkeänä merkityksen käsitettä ja yhteiskuntaelämän merkitysvälitteisyyttä. Sen näkyvin yhteys laadulliseen tutkimukseen liittyy selittämiseen. Molemmissa perustana on ymmärtävä selittäminen. Tutkijan on tulkinnan lisäksi ymmärrettävä, miten tutkimuksen osat ja eri tasot yhdistetään tarkoituksenmukaisesti ja luodaan niistä uusi kokonaisuus, merkitysyhteys. (Vrt. Alasuutari 1994, 46-49, Varto 1992, 64-65.)

Paikallinen selittäminen, joka on tärkeällä sijalla kulttuurintutkimuksessa, perustuu tiettyyn historialliseen ja kulttuuriseen yhteyteen ja on tutkimuksen ydinosaa. Se tekee ymmärrettäväksi empiirisestä aineistosta löytyviä asioita ja ilmiöitä (Alasuutari 1994, 46-49; 233-235). Nämä yhteydet löytyvät tästäkin tutkimuksesta. Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten mukana nuoriso on muuttunut ja samoin on käynyt myös nuorten parissa tehtävälle työlle. Aiempi työkäytäntö, jossa kukin asiantuntija teki työtään yksin, oman tarkasti rajatun sektorinsa sisällä, ei enää vastaa nykypäivän tarpeita, vaan tarvitaan laaja-alaista yhteistyötä.

Ymmärtäminen ja tulkinta ovat keskeisiä hermeneuttis-fenomenologisessa menetelmässä, jonka piirteitä on myös tässä tutkielmassa. Hermeneuttisessa tarkastelutavassa pyritään ymmärtämään toisen elämismaailmaa ja pitämään tulkinnan perustana sekä tutkittavan maailmaa että maailmaa, jossa tutkimusta tehdään. Yhteistyörengaan toiminnan avulla on eri alojen asiantuntijoilla mahdollisuus oppia paremmin ymmärtämään toistensa elämismaailmaa ja laajentaa omaa asiantuntemustaan. (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 27; Varto 1992, 57-63.)

Ilmiö, fenomeeni, on tutkijalle merkitys, tutkimuskohde. Kun tutkitaan yhteistyörengaan jäseniä, tutkitaan ilmiöitä eli miten maailma on merkityksinä itse kullekin ryhmäläiselle. Fenomenologia erottaa toisistaan tutkijaan liittyvät tietämisen edellytykset ja ilmiön varsinaisen merkityksen, sen mitä tutkitaan. Fenomenologisessa menetelmässä ei lyödä etukäteen lukkoon käytettäviä teorioita ja käsityksiä, vaan edetään ilmiöiden tutkimisessa asteittain havainnoimisesta merkityksen tulkintaan. (Varto 1992, 85-89.)

6.2. Yhteistyörengas ja toiminnan alkuvaiheet

Tämän tutkimuksen kohteena on pienen keskisuomalaisen kunnan yhteistyörengas, jonka jäsenet ovat nuorten parissa työskenteleviä aikuisia. Yhteistyörengas on verkosto, johon kuuluu kuusitoista nuorten parissa työskentelevää asiantuntijaa. Renkaan jäsenten edustamia tahoja ovat esimerkiksi peruskoulun ylä- ja ala-aste, kunnan nuorisotoimi, kouluterveydenhuolto, sosiaalitoimi, sivistyslautakunta, poliisi, seurakunnan nuorisotyö, nuorisjärjestöt, kansanopisto, aikuis- ja hyväntekeväisyysjärjestöt, kunnan liikuntatoimi sekä kunnanhallitus.

Yhteistyörengaassa on tapahtunut vain muutamia muutoksia sen parivuotisen toiminnan aikana. Kahden nuorisjärjestön edustaja ryhmässä on vaihtunut. Molemmissa vaihdoksen syynä on ollut ensimmäisen edustajan muutto toiselle paikkakunnalle. Pari työnsä puolesta renkaassa olevaa on ehtinyt olla ryhmän toiminnan aikana virkavapaalla ja palata takaisin yhteistyörengaaseen. Heidän viransijaisensa ovat tänä aikana olleet sijaisina myös renkaassa.

Yhden jäsenen kanssa on sovittu, että hänet pyydetään tarvittaessa mukaan. Hän ei ole toistaiseksi ollut kokouksissa eikä ole myöskään mukana tutkimuksessa. Pari yhteisöä on lisäksi

mukana kannattajajäsenenä. Ne ovat nimenneet renkaaseen edustajansa, jotka eivät osallistu kokouksiin, mutta saavat kokousmuistiot.

Lähes kaikki renkaan jäsenet ovat tutkijan pitkäaikaisia työtovereita. Olemme itse kukin törmänneet nuorten vaikeuksiin, ja yhteistyön lisääminen on ollut usein puheenaiheena. Kun nuorten ongelmat ovat lisääntyneet ja moninaistuneet, on nuorten parissa työskentelevienkin tiivistettävä yhteistyötään: yhdessä saamme enemmän aikaan. Myös kunnan sivistyslautakunta on kokouksissaan (pöytäkirjaotteet 5.3.1997 §18 ja 7.5.1997 §46) ilmaissut huolensa nuorison häiriökäyttäytymisen lisääntymisestä sekä koulussa että vapaa-ajalla ja on kaivannut erityisesti ennalta ehkäisevän toiminnan lisäämistä.

Kun tutkija kutsui kokoon maaliskuussa 1997 nuorten auttamisesta kiinnostuneet, näkivät kaikki paikalla olleet, yli kaksikymmentä osanottajaa, yhteistyörenkaan perustamisen tarpeelliseksi. Ja rengas perustettiin samana iltana (muistio 10.3.1997). Kokouksessa tunnelma oli nuorten puolesta huolestunut, mutta renkaan perustamisen vuoksi innostunut. Kenelläkään ei ollut vielä selkeää käsitystä siitä, mitä rengas tarkasti ottaen tulisi tekemään, mutta halukkuutta yhteistyöhön oli kaikilla.

Pohdimme renkaan jäsenten kanssa tapaamisten ja puhelinkeskustelujen yhteydessä ensimmäisen kokouksen antamia suuntaviivoja toiminnallemme. Näiden keskustelujen pohjalta tutkija muotoili tehtäväluettelon, jonka jäsenet saivat seuraavan kokouskutsun yhteydessä mietittäväkseen. Toukokuun kokous (muistio 22.5.1997) hyväksyi pienin muutoksin yhteistyörenkaan tehtävät (liite 1). Tehtävien kirjaaminen ja hyväksyminen lisäsi toiminnan jättevyyttä ja tavoitteellisuutta.

6.3. Toimintatutkimus

Tämä tutkimus on tyypiltään toimintatutkimus. Toimintatutkimuksen tavoin yhteistyörensasta tutkitaan liikkeessä eli muutoksen tilassa, ja lähtökohtana on käytäntöön vaikuttaminen ja sen kehittäminen. Toimintatutkimus sisältää myös sosiaalitieteelliselle tiedolle ominaisen ajatuksen, jonka mukaan tiedon ja tutkimuksen syvin merkitys on sen kyvyssä olla yhteiskunnallisen todellisuuden muuttajana. (Vrt. Alasuutari 1993, 86-87; Syrjälä & Numminen 1988, 23, 47.) Olennaista on yhteistyörenkaan toiminnan kehittäminen tutkimuksen tuoman palautteen avulla.

Toimintatutkimus on luonteeltaan yhteisöllinen prosessi ja se alkaa yleensä käytännön ongelmatilanteessa, johon on löydettävä ratkaisu. Tutkija osallistuu itse tutkittavan yhteisön toimintaan ja yrittää yhdessä sen jäsenten kanssa löytää ratkaisun ongelmiin. Yhteistyöreenkaan kohdalla en ole tutkijana pystynyt olemaan toiminnan kehittämässä yhtä aktiivisesti mukana kuin tyypillisessä toimintatutkimuksessa. Olen kuitenkin päässyt näkemään yhteisön sisältä päin ja oppinut sen toiminta- ja ajattelutapoja sekä pystynyt hahmottamaan yhteistyöreenkaan kokonaistilannetta. (Vrt. Eskola - Suoranta 1998, 105-110; Syrjälä & Numminen 1988, 50-51.)

Toimintatutkimukselle on tyypillistä toiminnan vaiheittain tapahtuva prosessinomainen kehittäminen, joka on luonteeltaan yhteisöllistä. Tutkimuksen aineistonkeruuvaiheiden ja tulosten avulla tutkijan kehittää yhdessä osallisten kanssa tutkimuksen kohteena olevaa toimintaa. Toimintatutkimuksessa yhteistyö tutkijan ja tutkittavien välillä on pitkäaikaista ja pysyvää ja molemmat osapuolet ovat sitoutuneita yhteisiin tavoitteisiin ja ratkaisujen etsimiseen. (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 128-130; Kiviniemi 1999.)

Vaikka tässä tutkimuksessa ei ole hyödynnetty tarpeeksi aineistonkeruun eri vaiheita, on toimintatutkimukselle tyypillinen syklisyys mukana muulla tavoin. Jokaisessa renkaan kokouksessa tarkastellaan senhetkistä tilannetta nuorison keskuudessa, käydään läpi jo ollutta toimintaa ja suunnitellaan näiden pohjalta parannuksia tulevaisuutta varten. Kun tutkimus aikanaan loppuu, sen tuloksia pohditaan yhdessä ja otetaan niistä käyttökelpoiset tehostamaan tulevaa yhteistyöreenkaan työtä nuorten parissa.

Sekä renkaan jäsenten asiantuntijuuden syventämisessä että sitä kautta tapahtuvassa toiminnan kehittämässä on keskeisellä sijalla itsereflektio ja itsearviointi käytännön toimintaan liittyvän päättelyn pohjalta. Omien työkäytäntöjen tarkastaminen on myös yksi renkaan toiminnan tavoite (muistio 22.5.1997). Tämä edellyttää renkaan jäseniltä valmiutta muutoksiin ja itsensä kehittämiseen. Kaikki asiantuntijat ovat tulleet mukaan vapaaehtoisesti ja he ovat tienneet, että lähdemme suorittamaan haastavaa, pitkäaikaista tehtävää. (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 128-130; Syrjälä & Numminen 1988, 52-53.)

Toimintatutkimuksessa kaikki ovat mukana siinä toiminnassa, jota tutkitaan (Syrjälä & Numminen 1988, 52). Tässä tutkimuksessa sekä tutkijan että yhteistyöreenkaan jäsenten osallistuvuuden määrä vaihtelee ja painottuu eri tavalla tutkimuksen kuluessa. Renkaan jä-

senten osallistuvuus ja toimintaan sitoutuneisuuden aste on ymmärrettävästi suurin niillä, jotka joutuvat päivittäin työnsä puolesta tekemisiin nuorten ja heidän ongelmiansa kanssa.

6.4. Kehittämishankkeen ja tutkimuksen eteneminen

Yhteistyörenkaan perustajajäsenenä ja kokoonkutsujana on tutkija ollut voimakkaasti vaikuttamassa toiminnan alkuvaiheisiin, mutta osallisuus ja vaikuttaminen väheni, kun tutkija siirtyi opiskelijan rooliin. Tällöin vastuu toiminnasta siirtyi pääosin yhteistyörenkaan jäsenten vastuulle. Toimintatutkimuksen kannalta vastuun siirtymisessä ryhmälle on hyvätkin puolensa: Syrjälä ja Numminen (1988, 63) näkevät tällaisen tilanteen vapauttavan ihmisen toimimaan ja tuovan mukanaan tutkimukselle arvokasta tietoa.

Elokuun kokouskutsun (7.8.1997) yhteydessä yhteistyörenkaan jäsenet saivat alkutilanteen selvittämiseen tarkoitetut kyselylomakkeet. Tässä vaiheessa tutkija oli vielä kokoonkutsujana ja sihteerinä tulevassa kokouksessa. Elokuussa 1997 tutkimuksen pääongelmana oli arvioida seuraavaa:

onko yhteistyörenkaan toiminnalla ollut todellista tarvetta ja auttaako se ryhmän jäseniä tukemaan varhaisnuoria ja heidän vanhempiaan (tutkimuspäiväkirja 7.8.1997).

Kolmannessa kokouksessa (muistio 27.8.1997) päästiin käsiksi toimintavaiheeseen. Kokous toteutti hyvin toimintatutkimuksen yhteisöllistä luonnetta ja sen keskeisiä lähtökohtia: osallistumista asioiden yhteiseen käsittelyyn ja toisten tukemista yhteisessä ammatillisessa oppimisprosessissa. Oma asiantuntijuus kehittyi, kun ottaa osaa yhteiseen keskusteluun ja altistaa myös oman mielipiteen yhteisen keskustelun osaksi. (Vrt. Kiviniemi 1999.)

Yhteisen kokoontumisen lopuksi kerrattiin vielä keväällä suunnitellut käytännön toimenpiteet: perustetaan sekä nuorten että aikuisten mielipiteitä varten Nuorisonurcka-palsta paikallislehteen, julkaistaan jokaiseen kotiin jaettava toimintaesite ja aloitetaan iltapäivä-kerho 5.-6.-luokkalaisille. Ryhmä oli sitä mieltä, että se pääsee kokouksessa esille tulleiden toimenpiteiden avulla eteenpäin lähes kaikkien tavoitteidensa toteuttamisessa.

Lupaavalta näyttäneen alun jälkeen tuli tutkimuksen etenemiseen mutkia. Vaikka kaikki asiantuntijat eivät olleet vielä palauttaneet kyselylomaketta, jäi tutkijoilta tiukan opiskeluai-

senten osallistuvuus ja toimintaan sitoutuneisuuden aste on ymmärrettävästi suurin niillä, jotka joutuvat päivittäin työnsä puolesta tekemisiin nuorten ja heidän ongelmiansa kanssa.

6.4. Kehittämishankkeen ja tutkimuksen eteneminen

Yhteistyörenkaan perustajajäsenenä ja kokoonkutsujana on tutkija ollut voimakkaasti vaikuttamassa toiminnan alkuvaiheisiin, mutta osallisuus ja vaikuttaminen väheni, kun tutkija siirtyi opiskelijan rooliin. Tällöin vastuu toiminnasta siirtyi pääosin yhteistyörenkaan jäsenten vastuulle. Toimintatutkimuksen kannalta vastuun siirtymisessä ryhmälle on hyvätkin puolensa: Syrjälä ja Numminen (1988, 63) näkevät tällaisen tilanteen vapauttavan ihmisen toimimaan ja tuovan mukanaan tutkimukselle arvokasta tietoa.

Elokuun kokouskutsun (7.8.1997) yhteydessä yhteistyörenkaan jäsenet saivat alkutilanteen selvittämiseen tarkoitetut kyselylomakkeet. Tässä vaiheessa tutkija oli vielä kokoonkutsujana ja sihteerinä tulevassa kokouksessa. Elokuussa 1997 tutkimuksen pääongelmana oli arvioida seuraavaa:

onko yhteistyörenkaan toiminnalla ollut todellista tarvetta ja auttaako se ryhmän jäseniä tukemaan varhaisnuoria ja heidän vanhempiaan (tutkimuspäiväkirja 7.8.1997).

Kolmannessa kokouksessa (muistio 27.8.1997) päästiin käsiksi toimintavaiheeseen. Kokous toteutti hyvin toimintatutkimuksen yhteisöllistä luonnetta ja sen keskeisiä lähtökohtia: osallistumista asioiden yhteiseen käsittelyyn ja toisten tukemista yhteisessä ammatillisessa oppimisprosessissa. Oma asiantuntijuus kehittyi, kun ottaa osaa yhteiseen keskusteluun ja altistaa myös oman mielipiteen yhteisen keskustelun osaksi. (Vrt. Kiviniemi 1999.)

Yhteisen kokoontumisen loppuksi kerrattiin vielä keväällä suunnitellut käytännön toimenpiteet: perustetaan sekä nuorten että aikuisten mielipiteitä varten Nuorisonurcka-palsta paikallislehteen, julkaistaan jokaiseen kotiin jaettava toimintaesite ja aloitetaan iltapäivä-kerho 5.-6.-luokkalaisille. Ryhmä oli sitä mieltä, että se pääsee kokouksessa esille tulleiden toimenpiteiden avulla eteenpäin lähes kaikkien tavoitteidensa toteuttamisessa.

Lupaavalta näyttäneen alun jälkeen tuli tutkimuksen etenemiseen mutkia. Vaikka kaikki asiantuntijat eivät olleet vielä palauttaneet kyselylomaketta, jäi tutkijoilta tiukan opiskeluaikataulun vuoksi muistutuskirjeet lähettämättä. Vasta lokakuussa pääsimme hieman eteen

päin, ja siinä vaiheessa pääongelmanamme oli tutkia, miten varhaisnuorten parissa työtään tekevien yhteistyörengas tukee sen jäsenten ammatillista kehittymistä.

Kun tutkimus ei edennyt, teimme uusia suunnitelmia tehtäväjaoista ja käytännön järjestelyistä. Yksi päätöksistämme oli, että yhteistyörengaan kokouksiin osallistuu vain se tutkija, jonka kotipaikkakunnalla rengas toimii. Tämä osoittautui myöhemmin tutkijoiden yhteistyötä ajatellen huonoksi päätökseksi.

Ryhmän seuraavassa kokouksessa (muistio 1.10.1997), jossa tutkija oli vielä mukana, saimme kuulla, että toiminta oli lähtenyt hyvin käyntiin. Kaikkien kohdalla syksy oli alkanut yllättävän rauhallisesti. Vuoden viimeisessä kokouksessa (muistio 4.11.1997) ei ollut paljon osanottajia ja toiminnan esittely jäi suppeaksi. Osanottajat kuulivat myös uudesta, mielenkiintoa herättäneestä työmuodosta. Lopuksi ryhmä teki päätöksen kokoontua vain tarvittaessa, kolmesta neljään kertaan vuodessa.

Syksyn kuluessa ryhmä tiedotti paikallislehden nuorisopalstalla esimerkiksi alkavasta Saapas-toiminnasta ja nuorten lisääntyneestä peliautomaattien käytöstä, ja asiasta lähetettiin myös kirje toimipaikoille, jossa on peliautomaatteja. Näitä kehoitettiin kiinnittämään huomiota erityisesti alle 15-vuotiaiden pelaamiseen: vain sääntöjen sallimissa puitteissa.

Yhteistyörengaan toiminta eteni, mutta tutkimus ei. Pitkä välimatka ja usein myös viikonloppuisin tapahtuva opiskelu etäännytti tutkijoita tutkimuskohteesta. Yhteys jäi pääasiassa puhelinsoittojen ja valmiin aineiston varaan. Halusimme edelleen tutkia koulun ja muun yhteiskunnan välisiä suhteita, mutta aloimme kallistua opettajien ja koulun johtajien tutkimiseen. Nyt perusajatuksemme oli pohtia, miten asiantuntijuus ja koulun johtajuus liittyvät toisiinsa. Pääpaino oli koulun ja ympäröivän yhteiskunnan välisissä suhteissa ja verkostoitumisessa.

Yhteistyörengaan seuraavan vuoden ensimmäinen kokous (muistio 18.2.1998) edisti ryhmän kahta tavoitetta: kokonaiskuvan hahmottumista ja ajan tasalla pysymistä. Kokouksessa tuli esille myös nuorten näpistelyn lisääntyminen ja yhteistyön tarve kuudesluokkalaisten leirikoulun järjestämisessä. Muusta toiminnasta ovat esimerkkeinä neuvottelu Laukaan kasvatusprojektin vetäjän kanssa ja osallistuminen hänen luentoonsa, kirje kauppiaille näpistelyä vähentävän yhteistyön virittämiseksi sekä kirjoitukset paikallislehden nuorisopalstalla. Toi-

minta etenee toimintatutkimukselle tyypillisesti: osallistujat etsivät yhdessä ratkaisuja käytännössä havaituille ongelmille (Syrjälä & Numminen 1988, 53).

Ongelmia ilmaantui myös tutkimuksen tielle. Sen eteneminen tuntui tässä vaiheessa hyvin takkuiselta ja tutkijat tekivät sopimuksen, että kumpikin tahollaan miettii, mitä itse todella haluaa tutkia. Tämän pysäkin seurauksena huomasimme, että perimmäiset mielenkiintomme kohteet ovat sen verran erilaiset, ettei niitä kannata väkisin vääntää yhteen. Opiskelutoverini kiinnostuksen kohde oli oppimisympäristöt ja itse halusin palata takaisin tutun yhteistyörenkaan pariin: koulun johtajuudestahan en tiennyt yhtään mitään. Päätimme kaikessa ystäväydessä tehdä kumpikin omat gradumme ja tukea toistemme työtä.

Nyt aloin tarkemmin miettiä, mitä yhteistyörenkaaseen liittyvää haluan tutkia. Se, että asuin eri paikkakunnalla, missä yhteistyörenkas toimi, vaikutti myös tutkimusongelmien muotoutumiseen. Aluksi tarkoituksenani oli, ja kerroin sen myös ryhmälle, tutkia yhteistyörenkaan pääsemistä asettamiinsa tavoitteisiin. Vähitellen huomasin, ettei tuntunut luontevalta tutkia toimintatutkimuksen avulla sellaisen toiminnan toteutumista, josta olin konkreettisesti niin kaukana enkä yhdessä ryhmän kanssa viemässä sitä eteenpäin.

Tässä vaiheessa ryhmäläisten ja tutkijan roolit alkoivat eriytyä ja aloin pikku hiljaa katsoa kehittämishanketta asiantuntijuuden kehittymisen näkökulmasta. Vaikka tutkimuksen tuloksissa sivutaan useita renkaan tehtäviä, esimerkiksi kokonaiskuvan hahmottumista, renkaan suhdetta koteihin, harrastustoiminnan merkitystä ja työikäntäntöjä, ei tutkimuksen avulla ole tarkoitus tutkia näihin tavoitteisiin pääsemistä.

Tämän toimintatutkimuksen tarkoituksena on tukea renkaan toimintaa selvittämällä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että asiantuntijat haluavat pohtia asioita yhdessä ja liittyä mukaan yhteistyörenkaan toimintaan. Lisäksi on tarkoitus tutkia, mitkä ovat mukana olevien asiantuntijoiden kokemukset ja näkemykset yhteistyörenkaan eduista ja yhteistyön esteistä sekä miten renkaan toimintaa voidaan kehittää. Tutkimuksen näkökulma on toiminnan kehittämisen renkaan jäsenten asiantuntijuuden lisääntymisen kautta.

Renkaan toinen ja samalla vuoden viimeinen kokous (muistio 9.9.1998) oli palautetilaisuus kesän ja alkusyksyn toiminnasta ja katsaus tuleviin suunnitelmiin, joihin kuului esimerkiksi poliisin ja kauppiaiden kanssa yhteisen palaverin järjestäminen näpistelyn vähentämiseksi.

Eräs jäsenistä korosti kokouksessa myös vanhempien merkitystä ja heihin vaikuttamisen tärkeyttä.

Syyskuun kokouksessa oli uusia osanottajia tutustumassa renkaan toimintaan. Koska tavoitteena on muuttaa paremmaksi nuorten parissa tehtävää työtä, on sitä parempi mitä laajempi ryhmä kehittämistyötä on tekemässä. Tämä on tyyppillistä myös toimintatutkimukselle, jonka edetessä on odotettavissa ja toivottavaa, että kehittämishankkeeseen osallistuvien määrä lisääntyy (Carr & Kemmis 1986, 165-166; Syrjälä & Numminen 1988, 52-53).

Tutkijan tiivistähtinen opiskelu keväällä ja kesällä 1998 piti huolen siitä, ettei tutkimuksen tekemiselle jäänyt aikaa. Tutkimustehtävä oli kuitenkin muokkautunut ja kuului seuraavasti:

Verkostoituminen nuorten parissa työskentelevien asiantuntijuuden syventäjänä.

Heinäkuun loppupuolella, jolloin viimeisetkin sivuaineen opinnot olivat takanapäin, alkoi gradukin edistyä. Muutto takaisin kotipaikkakunnalle elokuussa toi tutkimuskohteen taas lähemmäksi, mutta kun koulut ja uusi opetustyö elokuussa alkoivat, väistyi tutkimuksen tekeminen taas taka-alalle. Vasta pitkällä joululomalla alkoi tutkimustyö taas edistyä.

Edellisenä vuonna oli ryhmällä vähän kokoontumisia, mutta vuoden 1999 ensimmäinen kokous (muistio 7.1.1999) oli jo heti loppiaisen jälkeen. Kokouksen pääaiheena oli nuorten rikoksenteekijöiden sovittelutoiminta, josta oli kertomassa ulkopuolinen asiantuntija. Osanottajat myös keskittyivät noin puolen tunnin ajan tutkimusaineiston tuottamiseen eläytymismenetelmän avulla.

6.5. Tutkimusaineisto

Jotta tutkija pystyy saamaan läheisen ja monipuolisen kuvan kehittämishankkeesta, on tarkoituksenmukaista käyttää monenlaisia tapoja aineiston hankkimisessa. Tämä on myös tyyppillistä toimintatutkimukselle. Yhteistyörenkaan tutkimisessa osana aineistonkeruuta ovat ennen toiminnan aloittamista kertynyt valmis aineisto, toiminnan aikana syntyneet kehittämisdokumentit, lomakekysely, eläytymismenetelmä, tutkijan havainnointi ja tutkimuspäiväkirja.

Toimintatutkimukseen liittyy yhteisöllisyys ja siksi on tärkeää, että kaikki yhteistyörenkaan jäsenet osallistuvat aineiston tuottamiseen. Aineisto on tutkijan keräämää, mutta osa aineistosta on syntynyt luonnollisena dokumentointina yhteistyörenkaan kokouksista ja muusta toiminnasta. Tutkija ei olisi voinut sitä kerätä, jos renkaan jäsenet eivät olisi sitä tuottaneet.

Vaikka yhteistyörengas sai alkunsa maaliskuussa 1997, varmistui se tutkielman aiheeksi vasta toukokuussa, jolloin tutkijan luokanopettajakoulutuksen johtaja korosti, että on hyvin tärkeää lähentää koulumaailmaa ja ympäröivää yhteiskuntaa: juuri samaa seikkaa, mikä on saanut tutkijankin aikanaan suunnittelemaan yhteistyörenkaan perustamista.

Dokumentit

Jo ennen tutkimuksen toukokuista lähtötilannetta on kohteesta ehtinyt kertyä erilaista valmista aineistoa, ja uusia kehittämisdokumentteja kertyy lisää koko tutkimuksen ajan. Uusitalo jakaa valmiit aineistot viiteen luokkaan, joista neljän edustus on mukana tässä tutkimuksessa, ainoastaan tilastot puuttuvat. (Vrt. Uusitalo 1991; Eskola & Jauhiainen 1998, 119.)

Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat aikaisempien tutkimusten aineistot. Tähän kohtaan lukeutuu arviointi, jonka Terveystieteiden tutkimuskeskus ry on laatinut Youth Against Drugs ry:n pienryhmätoiminnasta. Toinen Uusitalon luokka on henkilökohtaiset dokumentit. Niihin kuuluvat pääasiassa ryhmän kokoonkutsujien lähettämät kirjeet, joita on kertynyt kahdeksan kappaletta, sekä yksi ryhmän jäsenen tutkijalle lähettämä kirje. Joihinkin muistioihin tai tutkimuslomakkeisiin liittyy lisäksi kokoonkutsujan, tutkijan tai renkaan jäsenen laatima saatekirje. (Vrt. Uusitalo 1991; Eskola & Jauhiainen 1998, 119.)

Organisaatioiden asiakirjoihin, joka on kolmas Uusitalon (1991) luokka, lukeutuvat yhteistyörenkaan kokouskutsut ja -muistiot. Kokouksia oli ensimmäisenä toimintavuonna, 1997, viisi, seuraavana kaksi, ja vuonna 1999 on ehtinyt olla yksi kokous. Kokouskutsuista ilmenee usein myös muita kuin varsinaiseen kokoukseen liittyviä asioita. Tähän luokkaan kuuluu myös kaksi sivistyslautakunnan pöytäkirjaotetta, joissa käsitellään nuorten häiriökäyttäytymistä.

Neljäs valmiiden aineistojen luokka on joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteet. Niitä edustavat tässä havaintoaineistossa Laukaan kasvatusprojektin esittelytarjous ja paikallislehdestä

otetut lehtileikkeet. Leikkeistä yksi on ilmoitus: kutsu yhteistyöreenkaan perustavaan kokoukseen. Ryhmän toimintaa esitteleviä juttuja on kaksi, ja loput lehtileikkeet ovat paikallislehden Nuorisonurcka-palstalta. (Vrt. Uusitalo 1991; Eskola & Jauhiainen 1998, 119.)

Tutkimuksessa käytettävän dokumenttiaineiston arvo riippuu siitä, miten ja mihin niitä käytetään. Tässä tutkimuksessa dokumentteja on käytetty pääasiassa täydentämään kyselylomakkeilla, eläytymismenetelmällä ja havainnoinnilla kerättyä aineistoa. Erityisesti muistiot, lehtileikkeet ja kirjeet valaisevat yhteistyöreenkaan perustamisvaihetta, kehittämishankkeen etenemisestä, toimintalinjojen muotoutumista sekä toiminnan painottumista. (Vrt. Syrjälä & Numminen 1988, 115-117.)

Myös tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta valmis aineisto on tärkeää. Esimerkiksi muistioista löytyy merkintöjä, jotka vahvistavat muilla menetelmillä esiin tulleita asiantuntijoiden kokemuksia. Osittain erilainen valmis aineisto auttaa myös asettamaan yhteistyöreenkaan toiminnan omaan historialliseen yhteyteensä. Nykyiselle ajalle on kuvaavaa nuorten ongelmien lisääntyminen ja monipuolistuminen, jolloin tarvitaan uusia työmuotoja nuorten auttamiseen. Dokumentit tarjoavat materiaalia myös tutkimuksen tulososaan ja aineiston analysointiin. (Vrt. Syrjälä & Numminen 1988, 115-117.)

Toimintatutkimuksen syklisen luonteen ja tutkimuksen osallisten oman työn arvioimisen kannalta paikallislehden tiedotteilla ja jäsenille postitettavilla kokousmuistioilla on vielä eräs tärkeä tehtävä: ne pitävät ajan tasalla sellaisetkin jäsenet, jotka eivät ole päässeet mukaan kokoukseen tai järjestettyyn toimintaan. Jokaisen on tiedettävä, missä mennään, jotta voi ottaa kantaa tulevan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Avoim lomakekysely

Toimintatutkimuksen kannalta on tärkeää saada selville kehittämishankkeen lähtötilanne. Koska tutkimuksessa on keskeisellä sijalla asiantuntijoiden välinen yhteistyö, on tarpeen selvittää, millaista se on ollut ennen uuden yhteistyömuodon aloittamista. Sen selvittämiseksi suoritimme kyselyn postitse lähetettävän kyselylomakkeen (liite 2) avulla. Tutkijoita oli tässä vaiheessa kaksi. Lomakekysely sopii mielestämme tähän tarkoitukseen hyvin, koska kaikilta asiantuntijoilta halutaan saada vastaukset samoihin kysymyksiin ja niiden merkitys on sama kaikille (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 87).

Kysely on etukäteen strukturoitu aineistonkeruun muoto, jossa tiedot kerätään kyselylomakkeella ja suora kontakti vastaajaan puuttuu. Lomakkeen kysymykset jaetaan yleensä kahteen perustyyppiin: monivalintakysymyksiin ja avoimiin kysymyksiin. Tässä tutkimuksessa on käytössä vaihtoehtoista jälkimmäinen. Tämä tarkoittaa sitä, että esitetyn kysymyksen jälkeen jätetään tila, johon vastaus kirjoitetaan. Sen sijaan monivalintakysymyksissä vastaaja valitsee valmiista vastausvaihtoehtoista haluamansa. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 69; 132.)

Yhteistyön selville saamiseksi luettelimme lomakkeessa yhteistoiminnassa sillä hetkellä mukana olevat tahot ja tiedustelimme, kuinka usein ja millaista yhteistyötä vastaajalla on heidän kanssaan ollut. Vielä tässä vaiheessa oli tarkoitus tehdä seuraavana keväänä toinen kysely ja arvioida sen avulla renkaan toimintaa.

Kyselylomakkeessa on myös kysymys, jonka avulla on mahdollisuus kommentoida vielä renkaan tehtäviä, vaikka ne olikin hyväksytyt jo ennen lomakkeiden postitusta. Tämän teimme siksi, että kaikki jäsenet eivät olleet mukana kokouksessa, jossa tehtävät hyväksyttiin. Toimintatutkimuksen kannalta on tärkeää, että kaikki, jotka ovat mukana hankkeessa, osallistuvat kehittämistoimintaan. Lisäksi tiedustelimme asiantuntijoilta syitä, joiden vuoksi on he ovat halunneet tulla mukaan yhteistyörenkaaseen, sekä heidän toiveitaan tulevalle toiminnalle.

Tässä vaiheessa saimme viidestätoista lähetetystä kyselylomakkeesta takaisin vain kahdeksan: palautusprosentti oli vain hieman yli viisikymmentä. Vaikka juuri koskaan vastauksia ei saada kaikilta tutkittavilta, oli vastaamatta jättäneiden osuus eli kato keskimääräistä suurempi. Parhaimmillaan postikyselyjen kato on 20 - 30 %, mutta siihen pääsemiseen tarvitaan lisäksi muutama muistutuskirje. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 69; 139.)

Lomakekyselyn tuloksia ei analysoitu kenttävaiheen aikana vaan vasta siinä vaiheessa, kun koko aineisto oli kasassa. Tässä kohdassa tutkimusta poikkeaa tyypillisestä toimintatutkimuksesta, jossa eri aineistonkeruun vaiheita hyödynnetään kehittämishankkeen kuluessa. Jos analysointi olisi suoritettu heti lomakkeiden palautuksen jälkeen, olisi siitä ollut hyötyä tulevan toiminnan suuntaamisen kannalta.

Vuoden 1999 alussa lähetin uuden lomakkeen niille, jotka eivät olleet palauttaneet edellistä. Toinen tutkija ei enää tällöin ollut mukana. Kysymys, jonka aiheena oli kommentoida ren-

kaan tehtäviä, oli menettänyt merkityksensä, koska rengas oli toiminut jo lähes kaksi vuotta. Muiden kysymysten osalta myöhästyneellä palautuksella ei ollut merkitystä. Tosin yhdessä myöhästyneessä lomakkeessa on vastattu yhteistyön tämänhetkiseen tilanteeseen, mutta koska tutkija tuntee todellisen tilanteen, on se helppo ottaa raportissa huomioon.

Eläytymismenetelmä

Yhteistyöryönsä jäsenet olettivat, että myös asetettuihin tavoitteisiin pääsemistä arvioidaan kyselylomakkeella, kuten tutkija oli heille ilmoittanut tutkimuksen alussa. Mutta kvalitatiivista tutkimusprosessia voi pitää myös tutkijan oppimisprosessina, jossa tutkijan tietoisuus ja ymmärrys tarkasteltavasta ilmiöstä kasvaa koko tutkimuksen ajan. Toimintatutkimukselle on tärkeää käyttää metodeja, jotka vievät tutkijan mahdollisimman lähelle tutkimuskohdetta. Jotta tähän on mahdollista päästä, selkenevät ratkaisut aineistonkeruusta usein vasta tutkimuksen kuluessa. (Vrt. Kiviniemi 1999.)

Oppimisprosessini tuloksena selvitin asiantuntijoiden käsityksiä yhteistyöryönsä toiminnasta lomakekyselyn sijasta eläytymismenetelmän avulla. Tämä tapahtui yhteistyöryönsä kokouksessa tammikuussa 1999, jolloin ryönsä perustamisesta oli kulunut aikaa muutamaa kuukautta vaille kaksi vuotta.

Kokoonkutsuja ei nähtävästi ollut kertonut osanottajille, että he joutuvat kirjoittamaan, koska muutama lievä vastaväite kuului, kun tutkija esitteli eläytymismenetelmää. Tilanne laukesi kuitenkin huumorilla, kun yksi osanottajista lausahti nauru suupielessä:

”Ai jaa, että tämmöstä, ja minä kun luulin, että sinä teet korkeatasoisen gradun”. (Tutkimuspäiväkirja 9.1.1999)

Kun vastaajat pääsivät vauhtiin, tuntui vajaan puolen tunnin vastausaika olevan liian lyhyt. Joillakin kirjoittaminen oli vielä kesken, kun sovittu vastausaika umpeutui. Kokous jatkui kuitenkin jo muilla asioilla.

Eläytymismenetelmän toteutuksessa on kaksi päävaihtoehtoa, aktiivinen ja passiivinen, joista viimeksi mainittu sopii paremmin tähän tutkimukseen. Aineiston kerääminen tapahtuu siten, että ryönsä jäsenet kirjoittavat annettujen ohjeiden mukaan pienen tarinan. Tutkija antaa vastaajille lyhyen kehyskertomuksen ja he kirjoittavat, tarvittaessa mielikuvitustakin apuna käyttäen, miten ja miksi he ovat päätyneet kertomuksessa mainittuun lopputulokseen. (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 111-115.)

yhteistyöryöreenkaan jäseniltä. Mitähän kaikkea oikein tapahtuukaan, millaista apua en saanut ryhmäläisiltä ja miten oman työni tekeminen on vaikeutunut ryhmäläisten torjuvan asenteen vaikutuksesta, kun tämä työtehtävä sujui näin huonosti.

Lyhyen suullisen ohjeen lisäksi molempien kertomusten lopussa oli sama vastausohje:

Käytä tarvittaessa mielikuvitustasi ja kerro työtehtävän suorittamisesta pieni kertomus tai kuvaus. Nimeä ei tarvitse laittaa, mutta kirjoita selvällä käsialalla. Jatka tarvittaessa kääntöpuolelle ja/tai lisäpaperille.

Ne ryhmäläiset, jotka saivat kehyskertomuksen postissa, saivat kirjallisen ohjeen lisäksi puhelimitse myös suullisen ohjeen.

Kun ryhmän jäsenille kokouksen päätyttyä selvisi, että heidän saamansa kehyskertomukset olivat erilaiset, herätti se mielenkiintoa menetelmää kohtaan. Muutama osanottaja sanoi kovasti ihmetelleensä, miksi naapuri valitteli, että on niin vaikea keksiä kielteisiä puolia renkaan toiminnasta, kun hänen omana tehtävänä oli miettiä, miten hienosti kaikki voi mennä. (Tutkimuspäiväkirja 7.1.1999.) Yleisemminkin osoittautui, että kehyskertomuksen jatkamista pidettiin melko vaikeana tehtävänä (muistio 7.1.1999; kirje 12.2.1999).

Tarinoista löytyy paljon yhteisiä piirteitä, mutta myös ennalta arvaamattomia näkökohtia on tullut esiin. Yllätys oli myös se, että nuoren tilanteen kuvaaminen ottaa melko ison osan kertomuksen kokonaispituudesta. Näin ei varmaankaan olisi käynyt, jos kohta ”mitähän kaikkea tapahtuukaan”, olisi ollut vähän rajatummin ilmaistu. Tutkijan tarkoitus oli saada vastaajat keskittymään ensimmäisessä versiossa yhteistyöhön ryhmäläisten kesken ja toisessa yhteistyön esteiden esiin nostamiseen.

Tässä tapauksessa eläytymismenetelmän valinnan pääsyynä on, myös toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluva, käytännön läheisyys: sillä haetaan samoja toimintamuotoja, kuten harjoitusta ja eri vaihtoehtojen punnitsemista, joita asiantuntijat käyttävät omassa työssäänkin. Toisena syynä on se, että menetelmä sopii hyvin eri tiedonhankintamenetelmien yhteiskäyttöön. Vertailemalla erilaisia kertomuksia on myös mahdollista löytää kehyskertomuksen tilanteen rakenne ja sen osatekijät sekä se kulttuurinen merkitys, jonka yhteistyöryöreenkaan jäsenet yhteisesti jakavat. (Vrt. Eskola 1997, 31; Eskola & Suoranta 1998, 112-113.)

Tutkijan mielestä eläytymismenetelmän avulla löydetään parhaiten yhteistyörenkaalle ominainen ajattelutapa ja käsitteistö. Näin ne on mahdollista saada välineiksi ja keinoiksi sekä analysointiin että tulkintaan ja saada myös esille toimintatutkimuksen korostama yhteisöllisen oppimisen merkitys. (Vrt. Kiviniemi 1999)

Kaikkiaan viisitoista yhteistyörenkaan asiantuntijaa sai jatkettavakseen eläytymismenetelmän kehyskertomuksen. Heistä kahdeksan sai kertomuksen, jossa he onnistuivat omassa työssään loistavasti ja seitsemän sellaisen, jossa he epäonnistuivat surkeasti. Vastaajista seitsemän kirjoitti ja palautti tarinan renkaan tammikuun 1999 kokouksessa. Loput yhdeksän postittivat vastauksensa tutkijalle helmikuun alkupäiviin mennessä.

Tiedustelin vielä helmikuun alussa eräältä yhteistyörenkaan uudelta jäseneltä, haluaako hän tulla mukaan tutkimukseen Ymmärrettävästi hän kieltäytyi (kirje 12.2.1999; tutkimuspäiväkirja 13.2.1999), koska ei uutena työntekijänä tiennyt yhteistyörenkaan toiminnasta mitään muuta kuin sen, mitä kuuli vuoden 1998 viimeisessä kokouksessa. Tutkimuksen kannalta tästä ei ollut suurta merkitystä, koska hänen edeltäjänsä oli vastannut sekä kyselylomakkeeseen että jatkanut eläytymismenetelmän kehyskertomusta.

Havainnointi ja tutkimuspäiväkirja

Toimintatutkimuksessa käytetään usein hyväksi osallistuvaa havainnointia aineistonkeruun menetelmänä. Tällöin tutkija osallistuu jollakin tavalla tutkimansa yhteisön elämään ja tekee havainnointia näkemästään ja kuulemastaan. Grönfors (1985, 87) kuvaa osallistumisen vaihtelua neljän asteen mukaan:

- 1) havainnointi ilman varsinaista osallistumista
- 2) osallistuva havainnointi
- 3) osallistuva havainnointi eli toimintatutkimus
- 4) piilohavainnointi.

Koska yhteistyörenkaan tutkiminen ei täytä kaikilta osin kirjallisuudessa olevia toimintatutkimuksen määritelmiä, ei myöskään tutkijan havainnointi ole yhtä intensiivistä kuin tyypillisessä toimintatutkimuksessa. Näin on myös laita tutkimuspäiväkirjan kohdalla, johon parhaimmillaan tulisi kirjata havaintoja päivittäin. Tässä tutkimuksessa havainnointi ja tutkimuspäiväkirja tukevat pääasiassa muilla menetelmillä hankittuja tietoja. Merkintöjä päiväkirjaan on kertynyt välillä kerran kuukaudessa, välillä muutamana päivänä peräkkäinkin tutkimuksen etenemisen mukaan. Olen kirjannut siihen tutkimuksen kulun varrelta tärkeitä

tapahtumia, onnistumisia, epäonnistumisia, omia pohdintoja sekä tunteita ja tuntemuksia. (Vrt. Grönfors 1985, 92-97; 136).

Osa tutkijoista korostaa, että tutkittavan kentän tulisi olla tutkijalle vieras, mutta useiden tutkijoiden ohella myös Kalliola (1996, 49) sekä Syrjälä ja Numminen (1988, 86-87) näkevät asian päinvastoin. Heidän mielestään tutkijalle on hyötyä siitä, että hän tuntee hyvin kehittämishankkeen kohteen, sillä kehittäjälle ei riitä pelkkä teoreettinen asiantuntemus, vaan hän tarvitsee myös läheistä yhteyttä tutkittavaan käytäntöön.

Tässä tutkimuksessa havainnointia tapahtuu pääasiassa yhteistyörenkaan kokoontumisissa sekä yksittäisissä keskusteluissa renkaan jäsenten kanssa. Tutkija osallistuu toimintaan, havainnoi ja oppii kokemalla. Tässä voidaan sanoa olevan kysymys samantyyppisestä toiminnan ja oppimisen yhdistämisestä, jota David Kolb (1984, 40-42) tarkoittaa käsitteellä kokemuksellinen oppiminen.

6.6. Analysointi

Toimintatutkimuksessa, jossa tutkija osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan, tekee hän jatkuvasti mielessään havaintoja, analyysia ja synteisiä. Vaikka tästä prosessista päätyy vain pieni osa tutkimuspäiväkirjaan tai raporttiin, on se koko ajan vaikuttamassa tutkimuksen kulkuun ja lopputulokseen.

Tämän tutkimuksen näkyvästä havaintoaineistosta muodostaa yhden osan valmis aineisto. Sen analysoinnin aloitin lukemalla sen huolellisesti läpi useampaan kertaan. Seuraavaksi taltioin sen mappiin siinä järjestyksessä, kun sitä on kertynyt. Ajallisen järjestyksen lisäksi se on ryhmitelty Uusitalon (1991) mukaisesti kolmeen ryhmään: henkilökohtaiset dokumentit, organisaatioiden asiakirjat sekä joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteet.

Kyselylomakkeiden analysoinnin aloitin lukemalla ne läpi muutamaan kertaan, jotta sain yleiskäsityksen niiden sisällöstä. Sitten jatkoin lomakkeiden puhtaaksikirjoituksella ja varustin ne koodimerkinnällä. Tätä merkintää käytän myös raporttiin tulevista sitaateista. Jatkossa käsitteelin aineistoa kysymyslomakkeen numeroiden mukaisissa luokissa. Tutkimuksen kannalta tärkeimmiksi luokiksi muodostuivat kysymykset, joissa tiedusteltiin yhteistyö-

kumppaneita, odotuksia yhteistyörenkaan tulevalle toiminnalle ja syitä, jotka saivat asiantuntijan kiinnostumaan ryhmään toiminnasta.

Aloitin kysymyksestä: ”Mikä sai sinut kiinnostumaan lasten ja nuorten yhteistyörenkaan toiminnasta?” Kun kaikki tähän kysymykseen tulleet vastaukset olivat alakkain, etsin niiden pääteemat, joita löysin kahdeksan.

Monet ryhmäläiset ilmoittivat useamman kuin yhden syyn kiinnostuksensa heräämiseen ja tällöin jaoin hänen vastauksensa eri syyt eri teemojen alle. Laskin yhteen eri syiden kohdalla olevat maininnat, joita kertyi seitsemästätoista lomakkeesta yhteensä 35. Seuraavassa ovat pääteemat suuruusjärjestyksessä niiden saamien mainintojen mukaan:

- huolestuminen nuorten tilanteesta - 8
- oma työ/ järjestötoiminta - 8
- rengas tietokanavana - 4
- yhteistyön tärkeys nuorisotyössä - 4
- pyydettiin mukaan - 3
- nuorten kouluongelmat - 2
- pysyy ajan tasalla - 2
- kiinnostus nuoria kohtaan - 2
- omat lapset - 2.

Lopuksi yhdistelin vielä eri teemoja niin, että pelkistyksen jälkeen oli kolme kiinnostuksen pääsyytä siihen, miksi asiantuntijat päättivät tulla mukaan yhteistyörenkaan toimintaan:

- omat valmiudet eivät riitä - 18
- huolestuminen nuorista ja kiinnostus tukea - 14
- pyydettiin mukaan - 3.

Kysymykseen, jonka aiheena on odotukset yhteistyörenkaan tulevalle toiminnalle, on annettu huomattavasti vähemmän vastauksia kuin edelliseen kysymykseen. Vain seitsemän ryhmäläistä seitsemästätoista on ilmoittanut jonkin toiveen ja yksi kommentin. Heistä viisi on ilmoittanut kaksi toivetta ja kaikkiaan mainintoja on neljätoista.

Toiveista erottuu vain kaksi sellaista, joita on esittänyt useampi kuin yksi asiantuntija, ja ne ovat yhteisen kasvatusvastuun lisääminen ja konkreettisia toimenpiteitä. Muita toiveita on kutakin esittänyt vain yksi ryhmäläinen. Pelkistin lopuksi kaikki maininnat kahdeksi päätöiveeksi, joista ensimmäinen on yhteisen kasvatusvastuun lisääminen (8) ja toinen toiminnan järkeväyttäminen (6).

Lähes turhaksi osoittautui kysymys, jossa annettiin mahdollisuus kommentoida vielä ryhmän tehtäviä. Tähän kysymykseen vastasi seitsemästätoista lomakkeen palauttaneesta asiantuntijasta vain yksi ja lisäksi kahdessa lomakkeessa oli merkintä ”Ok”. Mutta tämä kysymys ei ollut kuitenkaan aivan turha, kun ajatellaan renkaan tulevaa toimintaa: annettu vastaus tukee muilla menetelmillä saatuja tuloksia.

Kyselylomakkeen laajin kysymys koskee asiantuntijoiden välistä yhteistyötä ennen yhteistyörenkaan perustamista. Yhteistyön analysoimisessa käytin ristiintaulukointia. Taulukon (liite 3) alimmalle riville olen merkinnyt numeroilla yhteistyökumppanit ja oikean laidan sarakkeeseen olen merkinnyt vastaajan numeron. Yhteistyön määrää olen merkinnyt sen aktiivisuuden perusteella jollakin viidestä vaihtoehdosta: ei lainkaan, satunnaisesti, yksi tai muutama kerta vuodessa, kuukaudessa tai viikossa.

Taulukko antaa yleiskäsityksen yhteistyön määrästä. Vaikka taulukko ei ole kovin selkeä, on se selkein niistä vaihtoehdoista, joita kokeilin. Taulukon epätarkkuutta on lisäämässä muutamassa tapauksessa se, että vastaaja edustaa samalla kertaa useampaa eri tahoa. Hän on saattanut vastata kysymykseen pääasiassa työnsä puolesta, mutta tekee esimerkiksi jonkin järjestön kanssa tiiviisti yhteistyötä vapaa-aikanaan ja on vastannut tältä osin kysymykseen henkilökohtaiselta kannalta. Vaikka tämä aiheuttaa taulukkoon epätarkkuutta, ovat tällaiset edustajat kehittämishankkeen ja yhteistyön kannalta arvokkaita.

Niiden kahden asiantuntijatahon osalta, jossa sekä vanha että uusi jäsen ovat täyttäneet kyselylomakkeen, yhdistin heidän vastauksensa tämän kysymyksen kohdalla. Molemmissa on syynä epätäydellisesti täytetyt lomakkeet. Sovin molemmissa tapauksessa puhelimitse asiasta ryhmän nykyisen edustajan kanssa. Muiden kysymysten kohdalla käsittelin vastaukset erillisinä.

Eläytymismenetelmäaineiston ensimmäinen jaottelu tapahtui puhtaaksikirjoituksen yhteydessä. Numeroin lomakkeet sekä kehyskertomuksen variaation että vastaajan mukaan ja lisäsin lomakkeisiin merkinnän siitä, onko vastaus tuotettu ryhmän yhteisessä kokoontumisessa vai kotona. Eläytymismenetelmän kaksi erilaista kehyskertomusta muodostivat luonnolliset teemat jatkoanalysoinnin pohjaksi.

Seuraavaksi koodasin vastausten ydinajatuksset jokaisesta lomakkeesta. Ensimmäisessä versiossa olivat tarkastelun kohteena erityisesti ne ajatukset, joissa ryhmästä oli apua asiantuntijalle hänen oman työnsä tekemisessä. Toisessa tärkeitä kohtia olivat ne, joissa yhteistyö ei ollut toiminut tai sen puuttuminen oli vaikeuttanut renkaan jäsenen omaa työtä. Näin löytyivät ne osatekijät, jotka saivat aikaan kunkin variaation mukaisen lopputuloksen. Ensimmäisestä kehyskertomuksesta löytyi myös tekijöitä, joilla voi selittää toista ja päinvastoin. (Vrt. Eskola & Suoranta 1998, 164-176.)

Käsittelin koodattuja kehyskertomuksia edelleen oman variaationsa mukaisissa ryhmissä. Kun löysin jokaisesta kertomuksesta ydinajatuksset, kokosin kaikki allekkain ja aloin etsiä niistä keskeisiä teemoja. Kehyskertomuksen ensimmäisestä versiosta löysin kymmenen pääteemaa, jotka johtivat onnistumiseen. Seuraavaksi luokittelin ydinajatuksset näiden yhdeksän teeman mukaisiin ryhmiin. Alla on luettelo pääteemoista. Numero teeman jäljessä tarkoittaa mainintojen määrää:

- moninkertainen tuki nuorelle - 19
- asiantuntemus yhteiseen käyttöön - 18
- kokonaiskuva nuoren tilanteesta - 11
- kotien tukeminen - 11
- nuoren vapaa-ajasta työväline - 11
- samansuuntainen strategia - 10
- ”en ole yksin” - 10
- löytyy yhteistyökanavat - 6
- yhdessä ”räätälöidyt” toimenpiteet - 3
- yksittäisiä ehdotuksia - 3.

Kehyskertomuksen toisesta versiosta löysin yhdeksän epäonnistumiseen johtanutta pääteemaa ja luokittelin ydinajatuksset niiden mukaisesti. Seuraavassa ydinajatuksset suuruusjärjestyksessä sen mukaan, kuinka monta mainintaa niistä löytyy asiantuntijoiden kertomuksista:

- paljon puhetta, vähän toimintaa - 12
- paetaan vastuuta - 12
- ongelmia kotien kanssa - 9
- asiantuntijan haluttomuus yhteistyöhön - 9
- oma voimattomuus - 7
- nuori haluton yhteistyöhön - 7
- ei jaeta tarpeeksi tietoa toisille - 6
- ei tukea yksittäisen nuoren auttamiseen - 3
- puutetta tiedottamisessa - 3.

Tämän jälkeen luokittelin sekä lomakekyselyn että eläytymismenetelmän pelkistetyt havainnot tutkimusongelmittain. Lopuksi rakensin niistä valmista aineistoa ja tutkimuspäiväkirjaa apuna käyttäen tulkinnat, vastaukset tutkimusongelmiin.

6.7. Tutkimuksen uskottavuus

Perinteiset tutkimuksen luotettavuuskäsitteet perustuvat oletukselle, jonka mukaan tutkimuksessa tavoitellaan vain yhtä konkreettista todellisuutta. Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa oletetaan, että todellisuuksia voi olla monta, ja tutkimus tuo esiin vai yhden näkökulman, eivät perinteiset käsitteet sovellu arviointiperusteiksi. (Lincoln & Cuba, 1985; Tynjälä 1991, 390.)

Toimintatutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa on otettava huomioon tutkimuksen edessä tapahtuva tutkijan näkemysten ja tulkintojen sekä tutkimusasetelman kehittyminen ja prosessiluonne. Perinteisen tutkimuksen mittausvaihteluiden sijaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kyse siitä, että tutkija, joka on myös itse välineenä aineistonkeruussa, tiedostaa ja hallitsee siihen liittyvän vaihtelun. Vaihtelu kuuluu luonnollisena osana tutkimuksen kehitysprosessiin. (Lincoln & Cuba, 1985; Kiviniemi 1999.)

Raportista käy ilmi vaihtelut aineistonkeruussa, ilmiössä, tutkimusprosessissa ja tutkijassa. Siinä tulee esiin myös tutkimustehtävässä tapahtuneet vaihtelut ja sen täsmentyminen sekä tutkimuksen eri vaiheissa tehdyt metodiset ratkaisut ja aineistonkeruun muodot. Olen tehnyt raportista mahdollisimman tarkan ja tuonut esiin kehittämisprosessin ja tutkimuksen kulun eri vaiheet ja käyttänyt runsaasti suoria lainauksia tutkimusaineistosta, jotta sekä tutkimuksessa mukana olevilla että ulkopuolisilla on itsellään mahdollisuus seurata tutkimuksen kulua ja arvioida sen uskottavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa ei saa kuitenkaan unohtaa tutkittavan ilmiön erityisluonnetta ja pyrkiä kvantitatiivisten menetelmien tarkkuuteen. (Vrt. Kiviniemi 1999; Tynjälä 1991, 394.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty useita menetelmiä tutkimusaineiston hankkimiseen: ennen toiminnan aloittamista kertynyttä valmista aineistoa, toiminnan aikana syntyneitä kehittämisdokumentteja, lomakekyselyä, eläytymismenetelmää, tutkijan havainnointia ja tutkimuspäiväkirjaa. Tätä tutkimusotetta, jossa käytetään useampaa kuin yhtä menetelmää, kutsutaan triangulaatioksi. (Vrt. Cohen & Manion 1980, 208; Syrjälä & Numminen 1988, 140; Tynjälä 1991, 392.)

ja aloitimme sen toiminnan yhdessä. Näillä perusteilla voi sanoa, että tutkija tuntee hyvin yhteisönsä. (Vrt. Eskola & Suoranta, 1998, 130; Tynjälä 1991, 393.)

Liian hyvällä tuntemisella on myös varjopuolensa: on vaikea erottaa, mikä toimintatutkimuksessa on tutkimusta, mikä toimintaa. Näin olisi varmaan käynyt meidänkin tapauksessamme, mutta jouduin muuttamaan opiskelun vuoksi toiselle paikkakunnalle. Liiallinen samaistuminen kävi mahdottomaksi, mutta ryhmään ja sen toimintaan sisältäpäin ehdin tutustua. (Vrt. Eskola & Suoranta, 1998, 130; Tynjälä 1991, 393.)

Toimintatutkimukseen liittyy kiinteästi yhteisöllisyys, ja voikin pohtia, toteutuuko se riittävästi tässä tutkimuksessa. Teimme ryhmän jäsenten kanssa tiivistä yhteistyötä renkaan perustamisvaiheessa ja silloin kun suunnittelimme tavoitteet ryhmälle ja aloittelimme sen toimintaa. Ja tämä tiivis yhteistyö jatkuu sen jälkeen, kun tutkimus valmistuu. Yhteisöllisyys toteutuu myös aineiston tuottamisessa: tutkija ei olisi pystynyt keräämään aineistoa, jos osallisina olevat asiantuntijat eivät olisi sitä eri tavoin tuottaneet.

Yhteisöllisyys tutkijan kannalta tuntui vähäisimmältä, ja sitä se myös käytännössä oli, silloin, kun asuin opiskelupaikkakunnalla. Tänä aikana olin yhteydessä ryhmään vain joidenkin puhelujen ja postissa saapuvan valmiin materiaalin välityksellä ja muotoilin myös tutkimustehtäviä ilman ryhmää. Mutta toisaalta kehittämishankkeen kannalta onkin tärkeintä itse toiminta, eli se, mitä yhteistyörengas tekee.

Toisin sanoen yhteisöllisyys ei toteudu tutkimustehtävien yhteisessä kehittämisessä eikä myöskään etukäteen tapahtuvassa uskottavuuden arvioinnissa. Joissakin teoksissa (Kiviniemi 1999) kerrotaan menettelystä, jossa toimintatutkimuksen osalliset ovat lukeneet tutkimuksen käsikirjoituksen ja arvioineet sen tuloksia ja tulkintoja joko suullisesti tai kirjallisesti. Nämä arvioinnit on sitten liitetty osaksi raporttia. Tämä menettely ei ole käytössä tässä tutkimuksessa.

7. TULOKSET

Toimintatutkimuksen kannalta on tärkeää saada selville kehittämishankkeen lähtötilanne. Sitä kuvaa lomakekyselyn avulla kerätty tieto asiantuntijoiden välisestä yhteistyöstä ennen renkaan ensimmäistä kokoontumista. Yhteistyön määrästä antaa yleiskuvan liitteenä (liite 3) oleva taulukko.

Taulukon mukaan ylä- ja ala-asteen, kouluterveydenhuollon, terveydenhoitajan, psykologin ja sivistystoimen yhteistyö on kiinteää. Koulujen, kouluterveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteys näyttää myös aktiiviselta. Tätä selittävät suurelta osin koulujen oppilashuoltotyöryhmät, jotka kokoontuvat säännöllisesti ja joissa kaikki edellä mainitut ovat jäseninä. Näiden ryhmien kokoontumisista seuraa monesti uusia, useimmiten yksittäistä nuorta ja hänen perhettään koskevia yhteistyömuotoja ryhmän asiantuntijoiden kesken.

Järjestöt eivät juurikaan ole tekemisissä toistensa kanssa, ja vain harva muista kyselyyn osallistuvista mainitsee yhteistyökumppanikseen jonkun järjestön. Poikkeuksen muodostavat nuoriso- ja liikuntatoimet, joiden tehtäviin kuuluu yhteydenpito alansa järjestöihin paikallakunnalla. Järjestöt puolestaan ovat nuoriso- tai liikuntatoimeen sekä sivistyslautakuntaan yhteydessä ainakin kerran vuodessa, jolloin ne hakevat vuosiavustuksia. Lisäksi muutama asiantuntija on tiiviissä yhteistyössä pääasiassa oman harrastuksensa kautta johonkin järjestöön.

Yhteistyörenkaassa mukana olevien järjestöjen edustus painottuu nuorisojärjestöihin. Esimerkiksi varsinaista liikuntajärjestön edustajaa ei ryhmän kokouksissa toistaiseksi käy lainkaan. Yhteistyötä niiden kanssa kuitenkin on, sillä kolme liikuntajärjestöä mainitaan yhteistyökumppaniksi. Muiden yhteistyötahojen kohdalla tulee esille esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojelu Liitto ja palokuntanuoret.

7.1. Mitkä tekijät ovat synnyttäneet asiantuntijassa tarpeen pohtia asioita yhteisöllisesti ja etsiä tukea yhteistyörenkaasta?

Ennen kuin asiantuntija on liittynyt yhteistyörenkaaseen, on hän joutunut miettimään, onko se hänelle tarpeellista, pystyykö hän renkaan avulla auttamaan paremmin nuoria asiakkai-

taan. Hän on joutunut kriittisesti refleктоimaan omaa toimintaansa. Kun hän on lähtenyt mukaan renkaaseen, on hänellä ollut toimintatutkimuksellisen lähestymistavan edellyttämää valmiutta muutoksiin ja itsensä kehittämiseen.

Tutkimusaineistosta löytyy kaksi päätekijää, jotka ovat synnyttäneet asiantuntijassa tarpeen pohtia nuorten asioita yhteisöllisesti ja saaneet hänet liittymään yhteistyörenkaaseen. Nämä ovat huolestuminen nuorten tilanteesta ja omien valmiuksien riittämättömyys. Tutkija haki tähän tutkimustehtävään vastausta pääasiassa kyselylomakkeen seuraavalla kysymyksellä: ”Mikä sai sinut kiinnostumaan lasten ja nuorten yhteistyörenkaan toiminnasta?” Myös muu tutkimusmateriaali tukee saatuja tuloksia.

7.1.1. Huolestuminen nuorten tilanteesta

Seuraava lainaus tiivistää monen asiantuntijan, noin joka toisen lomakekyselyyn vastanneen, ajatukset niistä tekijöistä, jotka ovat herättäneet hänen kiinnostuksensa yhteisölliseen nuorten asioiden pohtimiseen: ”Siis sanalla sanoen: Mielenkiinto ja huoli nuoristamme.” (K7)

Näitä huolestumisen syitä on useita, ja niistä osa tulee esiin seuraavassa kertomuksessa, joka on peräisin eläytymismenetelmällä kootusta aineistosta:

14-vuotias yläasteen 8. luokan poika oli ollut mukana viime vuosina monenlaisissa asioissa. Ala-asteelta alkaen hän oli liikkunut itseään vanhempien kavereiden porukassa, seurauksena aluksi muiden oppilaiden kiusaaminen, näpistely kaupoista ja luvattomat poissaolot. Yläasteen alussa mukaan olivat tulleet alkoholin käyttö sekä viikonloppuisin että viikolla, lievät pahoinpitelyt, toisten omaisuuden rikkominen sekä ajoneuvojen luvattomat käyttöönotot. Kyseessä olevaa nuorta voisi kommentoida moniongelmaiseksi. (Sk 1/2)

Edellisessä esimerkissä tuli esiin yksi tekijä, joka on asiantuntijoita huolestuttavan käyttäytymisen ensimmäisiä merkkejä: nuori alkaa liikkua itseään vanhempien nuorten seurassa. Niissä piireissä rikkeet ovat aina astetta suurempia ja nuorin joutuu monesti likaisimman työn tekijäksi.

Nuorten parissa työskentelevien huoli ole aivan turhaa, mikä käy ilmi esimerkiksi paikallislehden Nuorisonurcka-palstalta (8.1.1998). Palsta on yksi yhteistyörenkaan tiedottamisen muoto ja siihen voivat kirjoittaa sekä nuoret että aikuiset. Seuraavassa otteita erään nuoren kirjoituksesta:

Päädyimme tulokseen, että menen ystäväni luokse viikonlopuksi--. Reppu kili-see, sinne on löytänyt tiensä muutama pullo vahvaa lonkeroa. Ihan vaan illan piristämiseksi --. Eräs kaverimme lupasi kuskata meitä illan ajan ja hyppäsimme kyytiin. Pullot auki ja perjantai-ilta alkaa. Kuskimme suuntaa kohti kaupunkia, mutta mennään kaupan kautta, josta haetaan parit omppuviinipul- lot--. -- ajattelimme pyörähtää paikallisessa pubissa, jonne emme kuitenkaan iän ja aikamoisen huppelin takia pääse --. Jostain päin autoa kuuluu kiljaisu: 'Mua oksettaa' ja eikun parkkiin --. Noin kolmen aikaan porukka alkaa sam- mua, meno hiljenee ja porukka alkaa vaeltaa autosta kotiin. Olo on huono ja kankkunen alkaa iskeä --. Näistä huolimatta me kaverimme kanssa sammuim- me takapenkille--. Alitajunnassani tiedän, että aamulla odottaa kankkunen ja mustat silmänaaluset, mutta huomenna olisi taas uusi ilta...

'Girl 82'

Useimmat yhteistyörenkaan jäsenet ovat tehneet vuosikausia, jotkut vuosikymmeniäkin, työtä nuorten parissa. He ovat nähneet, miten syrjäytymistä, alkoholisoitumista tai rikos- kierteeseen joutumista edeltää monen nuoren kohdalla samantyyppinen polku. Kun mer- kejä siitä ilmaantuu nuoren elämään, saa se asiantuntijan huolestumaan ja etsimään keinoja tien katkaisemiseen.

Kun asiantuntijuus syvenee, huomaa nuorten parissa työskentelevä nämä lavean tien merkit nuoren käyttäytymisessä paljon pienemmästä vihjeestä kuin työuransa alussa. Yhteisöllinen pohtiminen renkaassa auttaa syventämään asiantuntijuutta: kun jäsenet ovat vuorovaikutuk- sessa keskenään, auttavat he toinen toisiaan kehittämään paremman lukutaidon tähän väärän polun merkkikieleen.

Nuorten parissa työskenteleville kehittyy silmää tunnistaa ne nuoret, jotka ovat vaarassa harhautua kaidalta tieltä. Usein asiantuntija näkee yksin vain jonkin merkin, mutta jos epäily saa yhteisöllisen pohdinnan kautta vahvistusta muilta renkaan jäseniltä, on syytä ryhtyä asettamaan esteitä epäsuotuisalle kehitykselle. Tällöin ehkäistään usein myös syrjäytymiske- hitystä.

Eräs yhteistyörenkaan jäsen tuo kyselylomakkeessaan esiin kaksi usein toisiinsa liittyvää ongelmaa:

Paikkakunnallamme on yllättävän paljon syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, joilla on myös runsaasti kouluongelmia. (K 6)

Siljander (1996, 9 -12) näkee erityisen huolestuttavana syrjäytymisen koulutuksesta, koska se on keskeisimpiä väyliä yhteiskuntaan liittymisessä. Jos nuori ajautuu ulos koulutuksesta,

on hänellä suuri vaara joutua syrjään myös muilta elämänalueilta. Yhteistyön tiivistäminen koulun kanssa on tärkeää, jotta muutkin osaavat toimia, kun merkkejä syrjäytymisvaarasta jonkin nuoren kohdalla koulussa ilmenee.

Usein on myös niin päin, että koulussa ei ole tietoa nuoren vapaa-aikaan liittyvistä ongelmista. Yhteistyörenkaan kautta tuleva jaettu asiantuntijuus on hyvin tärkeä tällaisissa tapauksissa. Kun ongelmat tulevat mahdollisimman monen nuorten parissa työskentelevän tietoon, ovat mahdollisuudet auttaa nuorta suuremmat. Tällaista tilannetta kuvaa ote eräästä eläytymismenetelmäkertomuksesta:

Syksyllä 7-luokkalainen poika juopotteli viikottain ja yleensä oli 'umpi-tunnelissa'. Poika oleskeli arkipäivisin kirkolla ja arvelin pojan lintsaavan koulusta. Kyselin asiaa pojalta, mutta häneen ei oikein saanut kontaktia. Otin asian puheeksi yhteistyörenkaassa. Koulupuolen ihmiset kertoivat poissaolojen koulusta lisääntyneen huomattavasti viime vuodesta ja se aika mitä oli koulussa hän oli sulkeutunut ja poissaolevan näköinen, mutta alkoholin käyttö oli heille yllätys. (Ko/ 7)

Nuoren sulkeutuminen ja poissaolo viittaavat passiiviseen syrjäytymiseen, joka on syrjäytymisen kahdesta päätyypistä vaikeammin erotettava. Aktiivisen syrjäytymisen piiriin kuuluvat nuoret tekevät itsensä huomattaviksi ja heidät on helppo tunnistaa. (Vrt. Sipilä 1982, 5-6.) He myös pääsevät erilaisten auttamistoimenpiteiden piiriin, joita ilman edellisen ryhmän nuoret usein jäävät.

Yhteistyörenkaan toiminta liittyy syrjäytymiskehityksen ennakointiin ja pysäyttämiseen ja siten pääasiassa vaikeuksissa oleviin nuoriin. Tämän vuoksi on ollut hyvä, että asiantuntijat ovat renkaan perustamisesta lähtien vuorotellen muistuttaneet toistensa mieliin erästä tärkeää seikkaa, joka käy ilmi esimerkiksi ryhmän kolmannen kokouksen (27.8.1997) muistiosta:

Aluksi kerrattiin se aiemminkin esille tullut asia, että suurin osa paikkakunnan nuorisosta on aktiivista, hyvin käyttäytyvää porukkaa, mutta yhteistyörengas työskentelee erityisesti niiden nuorten auttamiseksi, joilla kaikki ei mene hyvin.

7.1.2. Omat valmiudet eivät riitä

Kyselylomakkeiden vastauksista käy selville, että nuorten parissa työskentelevät haluavat pohtia asioita yhteisöllisesti, koska kokevat omat valmiutensa riittämättömiksi. Heidän nuorten asiakkaidensa ongelmat eivät ole lähivuosien kuluessa helpottuneet, päinvastoin.

Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten seurauksena nuoren identiteetin rakentaminen on nykyaikana paljon vaikeampaa kuin aikaisemmin. Tässä rakennustyössä ja sen aiheuttamissa ongelmissa nuori tarvitsee avukseen aikuista ja nykyään yhä useammin myös ammatukseen auttamistyötä tekevää aikuista. Myös Ziehen (1991, 19 - 23) mukaan yhteiskunnan rajua muutosvauhti jättää jälkensä nuoren identiteetin muovautumiseen.

Yksittäisen auttajan valmiudet tai voimavarat eivät aina riitä nuoren vaikeiden ongelmien edessä. Tämän vuoksi on tärkeää oppia käyttämään hyväksi sitä apua, jota yhteisöllinen asioiden käsittely tarjoaa. Varsinkin pienellä paikkakunnalla on kysymys yhdestä ja samasta nuorisosta, jonka parhaaksi kaikki työskentelevät.

On kaikkien etu, mitä enemmän itse kukin osaa antaa omasta tiedostaan ja taidostaan toisille ja ottaa heiltä vastaan. Näin kaksi ryhmän jäsentä kertoo oman kiinnostuksensa heräämisestä yhteistyörenkaan toimintaan:

Yleisesti nuorten oireileminen tuntui lisääntyvän paikkakunnalla selvästi; eikä itsellä valmiuksia niiden kohtaamiseen ja nuorten ongelmakäyttäytymisen ehkäisyyn. (K16)

Ongelmaisten nuorten tilanteissa usein puute luontevista tukihenkilöistä ja yhteistyö hataraa. Renkaan kautta voidaan saada käyttöön käyttämättömiä voimavaroja ja ideoita. Uusissa kokoonpanoissa myös syntyy helpommin uusia ideoita. (K 4)

Moni renkaan asiantuntija joutuu kohtaamaan työssään nuoria, joille on kasaantunut runsaasti ongelmia ja jotka ovat samaan aikaan muidenkin jäsenten asiakkaina. Sellaisessa tilanteessa asiantuntija tuntee tarvetta saada pohtia asioita yhteisöllisesti. Renkaassa jokainen jäsen antaa asiantuntijuutensa yhteiseen käyttöön, ja tämä tarjoaa paremmat mahdollisuudet löytää ratkaisuja vaikeisiin tilanteisiin.

Nuorten maailma on hyvin moniulotteinen. Jos yhden alan asiantuntija tekee tämän huomion, tulee hänelle tarve pohtia asioita yhteisöllisesti eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Seuraava esimerkki kyselylomakkeesta kuvaa hyvin tätä tunnetta:

Pääsen työssäni lähelle nuorta; ja yritys ymmärtää ja auttaa nuorta murrosiän kuohuntojen/ koulupaineiden/ sosiaalisten paineiden jne keskellä törmää usein siihen, että ei ole sittenkään tarpeeksi tietoja paikallisista olosuhteista, muoti-ilmiöistä jne voidakseen antaa apua ja tukea oikealla tavalla. -- Pitäisi saada tietoja enemmän voidakseen suhtautua oikein. (K 7)

Myös Pohjola ja Ruopsa (1992, 147-148) ovat tulleet tutkimuksessaan siihen tulokseen, että kun asiakkaiden ongelmat ovat tulleet moninaisemmiksi, ei yksilöllisellä työpanoksella aina saavuteta riittävää laaja-alaisuutta. Työn luonne edellyttää nykyään yhteistoiminnallisuutta.

Kun asiantuntija huomaa, etteivät omat valmiudet riitä, on hän reflektoinut omaa toimintaansa. Hän on tiedostanut omat lähtökohtansa ja taustaoletuksensa ja suhtautunut niihin kriittisesti. Näitä Eteläpelto (1992, 9) kutsuu reflektiivisen asiantuntijan piirteiksi. Tällainen asiantuntija osaa myös ottaa huomioon nuorten monipuolistuneet ongelmat ja niiden tuomat vaatimukset sekä etsiä tukea yhteisöllisyydestä asioiden hoitamisessa.

Yksittäinen asiantuntija tuntee tarvetta yhteisölliseen pohdintaan myös pysyäkseen ajan tasalla nuorten nopeatempoisessa maailmassa. Muutoksia ja muoti-ilmiöitä tulee ja menee. Kun on hieman päässyt selville edellisestä, on se jo vanhanaikaista ja tilalla on uusi. Tällaisessa tilanteessa Taylor (1995, 46) surkutteleekin identiteetistään epävarman nuoren asemaa: hän on helppo saalis rahaa janoavalle identiteettikauppiaille. Jaetun asiantuntijuuden avulla on renkaan jäsenillä suuremmat mahdollisuudet pysyä edes hiukan mukana omaan asiakaspiiriinsä vaikuttavista ilmiöistä. Tällöin tietoa antavana osapuolena ovat erityisesti nuorten vapaa-ajalla työskentelevät asiantuntijat.

Eläytymismenetelmän kertomuksista saa sellaisen kuvan, että asiantuntijat saavat yhteisöllisen pohdinnan kautta tietoa myös ongelmista, joihin he eivät omassa työssään törmää, mutta joiden tietäminen auttaa heitä työtehtäviensä hoitamisessa. Kyselylomakkeiden vastauksista selviää, että moni asiantuntija haluaa saada itselleen lisää tietoa nuorista, mutta sieltä löytyy yhteistyön toinenkin puoli - halu jakaa toisille omaa tietämystä. Esille tulee lisäksi renkaan toimiminen tietokanavana niin päin, että ryhmän kokoontumisissa kuulee, milloin omaa tietämystä missäkin tarvitaan.

Kyselylomakkeista löytyi muitakin tekijöitä, jotka herättivät asiantuntijassa tarpeen pohtia nuorisoasioita yhteisöllisesti ja hakea yhteistyörenkaasta tukea. Näitä olivat esimerkiksi yleinen kiinnostus nuoria ja heidän harrastuksiaan kohtaan sekä omat nuorisoikässä olevat tai sitä lähestyvät lapset.

Rajat ovat nuoren kasvulle tärkeitä, vaikka hän kaikin mahdollisin keinoin kapinoikin niitä vastaan. Jotta rajoista olisi jotakin hyötyä, on nuoren potkiessaan saatava tuntee tukeva seinä vastassaan kuten tämäkin poika eläytymismenetelmätarinassa:

Pojan käytös selvästi parani, koska huomasi kaikkien olevan tosissaan asettamassa rajoja hänelle. (Sk 2/3)

Rajojen lisäksi nuori näyttää usein vähät välittävänsä aikuisen lausumista kommenteista hänen identiteetistään. Mutta se on Taylorin (1995, 62-63) mukaan harhaluulo. Varsinkin läheisten aikuisten mielipiteet vaikuttavat kovasti nuoren identiteetin muotoutumiseen. Ja kapinoinnillaan nuori näyttää, ettei hän hyväksy tätä aikuisten piilovaikutusta.

Yhteistyörenkaan kokoontumisissa kukin jäsen vuorollaan kertoo nuorisokuulumisia omalta työsaraltaan ja asioita pohditaan yhteisöllisesti. Näin jokaisen tietämys nuorten maailmasta tai yksittäisen nuoren tilanteesta lisääntyy eli asiantuntemus syvenee ja monipuolistuu. Eräs renkaan jäsen heijastelee tunteuksiaan näin:

Erilaisten selvitysten ja kokoontumisten kautta sain lisää tietoa tämän nuoren elämäntilanteista, jolloin pystyin ollessani työvuorossa ja havaitessani tämän nuoren lähestymään häntä ja keskustelemaan hänen kuulumisistaan, kuitenkin loukkaamatta hänen identiteettiään toisten nuorten silmissä. Tämän kanavan kautta osaltani pääsin siihen vaikutusmahdollisuuteen, että tämä oireileva nuori havaitsi omat mahdollisuutensa, näistä töppäilyistään huolimatta. Sain valotettua hänelle yhteiskunnallisia vaatimuksia, jotka olivat myös häntä varten, eikä meitä viranomaisia varten. (eläytymismenetelmä; Ko 1/5)

Joskus yhteisöllisen pohtimisen seurauksena ryhmässä huomataan, että useampi nuori tarvitsee samantyyppisiä tukitoimia. Tällöin ryhmän yhteisen asiantuntijuuden avulla on mahdollisuus suunnitella tarvittavat täsmätoimenpiteet, joita kukin ryhmäläinen voi tarjota omille asiakkailleen.

7.2.2. Asiantuntemus yhteiseen käyttöön

Tutkimuksessa on aiemmin tullut esille, että moni asiantuntija on tullut alunperin mukaan yhteistyörenkaan toimintaan, koska hän näkee renkaan tietokanavana nuorten maailmaan. Nyt kahden vuoden yhteisöllisen pohtimisen jälkeen monet jäsenet ovat kokeneet, että heidän oma asiantuntijuutensa on syventynyt tavalla, jota kuvastaa seuraava eläytymismenetelmän esimerkki:

Yhteistyörenkaassa huomattiin, mikä valtava voimavara olikaan yhteisessä toiminnassa yhden nuoren hyväksi. Jokaisen oma asiantuntemus tuli yhteiseen käyttöön ilman ammatillista kilpailua. (Sk 1/1)

Tämä jaettu asiantuntijuus toteuttaa hyvin sitä tapaan, joka on ominaista tänä päivänä työn tekemiselle. Vanha palvelujärjestelmien eriytyminen omiin sektoreihinsa, joka alkoi toisen maailmansodan jälkeen (Siurala 1994, 217-250), on etäännyttänyt työntekijät toisistaan. Väärälä (1997b, 27) tiivistää osuvasti syyn, miksi vanhasta sektoroituneesta työskentelytavasta on päästävä eroon:

Ihmisten ongelmat eivät noudata hallinnonalojen mukaista tehtäväjakoa.

Enää ei tarvitse pärjätä vain omillaan tai pitää vaikeuksia tai hyviä ideoita salassa toisilta. Nyt on lupa siirtyä yhdessä tekemiseen ja tiivistää verkostoitumista. Myös Väärälä (1992, 76) on tullut hyvinvointipalveluprojektissaan siihen tulokseen, että sektoroituminen on mennyt liian pitkälle. Hän ei oleta hallinnonalojen yhdistyvän, mutta kaipaa kehittämistä työntekijöiden kykyyn ylittää sektorirajoja. Tämän taidon opettelemiseen on yhteistyörengas hyvä paikka.

Kun asioita pohditaan yhteisöllisesti ja paikalla on eri alojen asiantuntijoita, tulee kaikille vuorollaan sellaista uutta tietoa, jota olisi vaikea saada yksin omassa työyksikössä. Tämä edesauttaa työn laajaa tuntemusta, jota Kirjonen (1997, 38-39) kutsuu paikalliseksi tiedoksi. Se on hänen mukaansa asiantuntijuuden tärkeä edellytys.

Omalta osaltaan paikallista tietoa ja asiantuntijuuden syventämistä edistää päätös, jonka yhteistyörengas teki kolmannessa kokouksessaan (muistio 27.8.1997):

Kun mietimme *keinoja* tavoitteisiin pääsemiseksi, totesimme, että tällä hetkellä ainakin kohtia 1, 2, 3, 5 ja 7 (tehtäväluettelo liitteessä 1; tutkijan huomautus) voidaan kohentaa, kun me itse kukin *kerromme ryhmälle omasta työstämme* nuorten parissa. Päätimme toteuttaa tämän seuraavassa kokouksessa.

Edellisen päätöksen lisäksi lähes jokaisessa kokouksessa on kohta ”Kuulumisia kentältä”, jossa kukin kertoo oman alueensa nuorisointaman tilanteen sillä hetkellä. Toisen työn tuntemista voidaan jatkossa vielä lisätä esimerkiksi järjestämällä kokoontumiset vuorotellen kunkin asiantuntijan työpaikalla tai tutustumalla jonkin jäsenen vetämään harrastustoimintaan. Myös Pohjola ja Ruopsa (1992, 147) perustelevat yhteistyön tekemistä toisen työn tuntemisen lisääntymisellä.

Kun kokouksessa pohditaan yhteisöllisesti jotakin asiaa, antaa jokainen käsittelyyn oman tietämyksensä ja jokainen vuorollaan lisää toisten asiantuntijuutta. Toiminnan kannalta on tärkeää, että kaikille jaetaan käytössä oleva tieto. Silloin on mahdollista välttää myös päällekkäistä työtä. Seuraava ryhmäläinen on löytänyt muitakin etuja yhteisöllisestä asioiden pohtimisesta:

Lopputuloksena oli, siis nyt puhun ihan oikeasti, helpompi saavuttaa, koska oli olemassa yhteydet yhteistyöryhmään kautta ihmiseen, jolla oli sitten valmis suhde 'Keijoon' ja hänen perheeseensä. Näin työhommeita voipi jakaa niin, että se jolla on paras 'asiantuntemus' kyseisestä asiasta, voi antaa konsultointiapua tai jopa ottaa tehtävän kokonaan itselleen. (eläytymismenetelmä; Sk 1/3)

Jokainen nuori omine taustoineen ja ongelmineen on erilainen ja heihin itse kuhunkin tehoaa erilainen apu. Myös tässä suhteessa yhteisöllinen pohdinta eri alojen edustajien kesken pystyy olemaan asiantuntijuuden syventäjänä. Sen tiedon ja kokemuksen avulla, jonka asiantuntija saa toisilta ryhmäläisiltä, hän pystyy laajentamaan omia toimintavaihtoehtojaan. Hän saa monipuolisen valikoiman toimintavälineitä, joiden avulla hän voi tarjota nuorelle apua myös tavallisista menetelmistään poikkeavalla tavalla. Ja laajemmassa valikoimassa on mistä valita, jos ensimmäinen tapa ei tuo toivottua tulosta.

Erityisesti yhteisöllisen pohtimisen tuomaa jaettua asiantuntijuutta tarvitaan yhtä tai useampaa nuorta koskevissa laajoissa, monisäikeisissä tapauksissa tai kiireellisissä ongelmissa. Niiden vaatimat vaikeat ratkaisut tarvitsevat tuekseen näkökulmia monelta asiantuntijalta. Jaettujen ongelmien ja yhteisten haasteiden lisäksi ryhmäläiset voivat jakaa myös yhteisen ilon onnistuneesta työstä, ja jaettunahan se aina moninkertaistuu.

7.2.3. Kokonaiskuva tilanteesta ja yhteinen strategia

”Työskentelen nuorisotyössä ja yhteistyö on tärkeää toiminnassa.” (K1) Tämän ilmoitti kyselylomakkeessa eräs asiantuntija syyksi, oman kiinnostuksensa heräämiseen renkaan toimintaa kohtaan. Kukin asiantuntija tuntee yhteisöllisesti käsiteltävän asian parhaiten oman työ- tai harrastustehtävänsä näkökulmasta. Kun nämä näkökulmat tulevat toisten tietoon, syvenee kaikkien asiantuntemus ja tämä auttaa jokaista hahmottamaan paremmin kokonais kuvan tilanteesta. Tämä antaa asiantuntijalle paremmat mahdollisuudet tehdä oikeita ratkaisuja.

Kun asiantuntijalla on kokonaiskuva tilanteesta, löytyy siitä monta etua oman työn tekemiseen, kuten on laita tämänkin asiantuntijan eläytymismenettelmäkertomuksessa:

Sain yhteistyörenkaan eri tahoilta tietää tämän nuoren toiminnoista eri tahoilta ja sain edelleen välitettyä tietoa tästä nuoresta toisille ryhmäläisille, jolloin tämän nuoren tukeminen tapahtui eri tahojen kautta ja toimesta, eikä päällekkäistoimintoja päässyt tapahtumaan vaan kaikki hänen eteensä tehdyt toimet olivat samaan suuntaan tähtääviä ja tämän nuoren raiteilleen saattamista. (Ko 1/5)

Useimmiten renkaassa käsitellään nuorten asioita yleisellä tasolla, mutta joskus keskustelun kohteena on yksittäinen nuori. Tällöin asiantuntija, joka ottaa asian esiin, on saanut siihen luvan asianomaisilta. Kun paikalla on yhtä aikaa aikuisia, jotka toimivat nuoren eri elämänalueilla, on mahdollista saada ainakin lähellä totuutta oleva kuva hänen elämäntilanteestaan. Tällöin asiantuntijuus on syventynyt yhden nuoren osalta. Jaetun asiantuntijuuden avulla voidaan yhdessä suunnitella juuri tämän nuoren tilanteeseen sopivat tukitoimet.

On tärkeää, että kaikki auttajat toimivat samaan aikaan ja samaan suuntaa, jolloin voidaan saada aikaan esimerkiksi seuraavan kaltainen lopputulos:

Näillä näkymin pojan tilanne on huomattavasti parempi. Yhteistyörenkaan tuki ja tiedon jakaminen on (oli) ensiarvoisen tärkeää varsinkin tämän tyyppisessä tapauksessa. Nuoren vaikeasta tilanteesta voidaan näin hahmottaa kokonaiskuva jota kukin voi käyttää hyödykseen omassa työssään nuoren auttamiseksi. (eläytymismenetelmä, Ko 1/7)

Jotta yksittäistä nuorta tai yleisempää nuorisoasiaa koskeva toimintastrategia voi toteutua, edellyttää se asiantuntijoilta tiivistä yhteydenpitoa keskenään. Heidän on pysyttävä ajan tasalla siitä, missä milloinkin mennään. Tällaisessa tapauksessa on myös tilanteen seuraajan rooli hyvin tärkeä:

Seuraavalla viikolla törmäsin -- Sinikkaan. Kerroin Keijosta hänelle. Keijo perheineen oli tuttu tapaus Sinikalle. Hän lupasi ottaa asian esille tavatessaan Keijon vanhempia seuraavan kerran. Onneksi tämän jälkeen Keijoa ei sitten enää näkynyt kylillä pörräämässä yömyöhään, varsinkaan humalassa. Siistiä! -- Kuten tässä tapauksessa itselleni jäi lähinnä tilanteen seuraaminen jatkossa. (eläytymismenetelmä, Ko 1/3)

7.2.4. Yhdessä kotien tueksi

Yhteistyörenkaassa ei ole toistaiseksi erikseen vanhempien edustajaa. Näin sovittiin toiminnan alussa sen vuoksi, että useimmat jäsenistä ovat samalla myös vanhempia ja sen puolen uskottiin hoituvan tätä kautta. Renkaan parivuotinen käytäntö on osoittanut, että kokouksis-

sa asiantuntijat katsovat asioita kuitenkin pääasiassa oman ammattinsa tai harrastuksensa näkökulmasta.

Yhteisöllinen asioiden pohdinta on syventänyt asiantuntijuutta myös siltä osin, että nuorten tehokkaamman auttamisen kannalta asiantuntijat kaipaavat nyt tiiviimpää yhteistyötä kotien kanssa. Tästä on esimerkkinä sitaatti, joka on peräisin erään ryhmäläisen kyselylomakkeesta:

Saada perheet mukaan toimintaan ja luoda mielikuva, että yhdessä toimitaan lapsen/ nuoren parhaaksi!!! (K 9)

Keskustelin puhelimesta erään valtakunnallisen järjestön kehittämispäällikön kanssa, joka on työnsä puolesta tekemisissä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn kanssa. Hän on samoilla linjoilla kuin renkaan jäsenetkin ja kertoi seuraavan mielipiteen yhteistyöstä vanhempien kanssa:

Vanhemmat on ehdottomasti saatava mukaan, jos tehdään työtä syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi sillä juuri he kohtaavat arjen ongelmaisen nuoren kanssa. (tutkimuspäiväkirja 15.3.1999)

Vanhempien ja nuorten välit eivät ole nykyään yhtä mutkattomat kuin ennen. Nopean yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen seurauksena ovat vanhempien ja nuorten maailmankuvat monesti ajautuneet kauas toisistaan. Nuori pääsee melko helposti toissijaisesti osalliseksi aikuisten kokemuksista, esimerkiksi medioiden välityksellä ja erilaisissa arjen tilanteissa. Tämä pääsy aikuisten kokemuksiin parantaa nuoren kykyä arvostella vanhempien toimia ja antaa hänelle ison voimavaran riitatilanteissa. Tästä voi seurata pätevyyden ja vallan siirtymistä nuorten hyväksi aina selkeään yliotteeseen saakka. (Vrt. Ziehe, 1991, 42-43.)

Seuraava kertomus antaa kuvauksen tilanteesta, jossa nuorella on yliotte vanhemmistaan:

Aikaisemmista yhteydenotoista kotiin ei ollut seurannut mitään paranemista tilanteeseen. Keskusteluissa nuori oli asiallinen, samalla kuitenkin selvä, että nuori käyttää reilusti alkoholia ja kulkee epämääräisissä porukoissa. Vanhemmilla oli vähättelevä asenne, eivätkä kyenneet asettamaan rajoja pojalle. Puutumisten jälkeen tilanne hieman hetkeksi aina koheni, kunnes taas kuului huonoa --. (eläytymismenetelmä; Sk 2/3)

Yhteisöllisen asioiden pohtimisen kautta renkaan jäsenten väliset yhteydet ovat lujittuneet ja asiantuntijuus on syventynyt myös siten, että tieto toisten auttamismahdollisuuksista on lisääntynyt. Tämän ansiosta jokainen pystyy tarvittaessa kertomaan sekä vanhemmille että nuorille, joita tapaavat, toistenkin renkaan jäsenten mahdollisuuksista auttaa.

7.2.5. Harrastuksesta työväline

Monessa tapauksessa sopivan harrastuksen löytyminen on alku nuoren ongelmien vähene-
miselle. Yhteistyörenkaasta löytyy myös nuorten harrastustoimintaan liittyvää asiantunte-
musta. Siinä on useita jäseniä, jotka vetävät itse nuorten harrastusryhmiä tai tuntevat työnsä
kautta paikkakunnan vapaa-ajanviettomahdollisuudet.

Jos asiantuntijalla ei ole tietoa nuorten harrastusmahdollisuuksista, hänen tietämyksensä
lisääntyy ja asiantuntijuutensa syvenee, kun renkaassa pohditaan yhteisöllisesti tämän alueen
asioita. Kun hän tulee ryhmän kautta tietoiseksi erilaisista harrastusvaihtoehdoista, tulee
hänelle monipuolinen valikoima uusia työvälineitä, joita hän voi käyttää apuna omassa
työssään.

Harrastukset ovat tärkeä osa nuoren elämää. Aittolan, Erämies ym. (1995, 37) ovat tutkineet
nuorten harrastuneisuutta ja kavereiden merkitystä. Nuoret kokevat vapaa-ajan merkityksen
yleisesti hyvin tärkeäksi. Lähes kaikki tutkimuksen nuoret kertoivat oppineensa harrastuk-
sestaan hyvin paljon tai ainakin jonkin verran ja eniten urheiluharrastuksistaan. Niistä he
kokivat oppineensa esimerkiksi itsekuria, kärsivällisyyttä ja liikunnan tärkeyttä. He olivat
oppineet myös erilaisia sosiaalisia taitoja ja oman persoonallisuuden kehittymiseen liittyviä
asioita.

”Harrastusten tukeminen on tärkeää; olkoon harrastus mikä tahansa!” (Ko 1/8) toteaa eräs
asiantuntija oman eläytymismenetelmänsä kertomuksessa. Mitä syvempi on nuorten parissa
työtään tekevän asiantuntemus harrastusten ja vapaa-ajan alueelta, sitä suuremmat mahdolli-
suudet hänellä on löytää sieltä kiinnostuksen kohteita ja terveitä vaihtoehtoja erilaisille nuo-
rille. Myös tämän kertomuksen pojalle löytyy apua harrastuksesta:

Yritin houkutella häntä urheilun piiriin - ei kiinnostanut, sama juttu tietoko-
neista, ei jaksakaan istua koko iltaa paikallaan. Koska hän oli luonteeltaan melko
raju (pitää näyttää kovaa jätkeä muiden sakissa vaikka muuten on ihan symp-
pis) aloin puhumaan yhdelle sukulaiselleni joka vetää nuorille nyrkkeilyä, pu-
huppa poika mukaan, ja onnistuimme. Nyt hän käy pari kertaa viikossa nyrk-
keilyharjoituksissa ja näytti lehdestä miten meni ekat kisat kavereilta. Itse ei
vielä uskaltanut mukaan. (eläytymismenetelmä; Ko 1/6)

7.2.6. Yhteistyökanavat tutuiksi

Jotta työtehtävien hoitaminen nuorten parissa sujuu ilman turhia mutkia, on tärkeää etsiä ne väylät, joita pitkin löytyy yhteistyökumppaneita. Eräs asiantuntija ilmaisee sen näin:

Onneksi sain kutsun yhteistyörenkaan istuntoon. Siellä oli kattava joukko eri alojen ihmisiä, joille yhteisenä nimittäjänä oli nuoriso. Ilokseni huomasin, että ryhmässä puhuttiin asioista avoimesti ja sovittiin yhteisistä pelisäännöistä. Samalla opin tuntemaan eri alojen ihmisiä. (eläytymismenetelmä; Ko1/4)

Kun asioita pohditaan yhteisöllisesti, päästään kasvotusten ja keskusteluun eri alojen asiantuntijoiden kanssa ja oppii tuntemaan toisensa. Tällöin käy mahdolliseksi myös seuraavan asiantuntijan kyselylomakkeessaan esittämä toive:

Huolestumista aiheuttavan tai apua hakevan nuoren asioihin puuttumisen toivon kehittyvän luontevammaksi, kun yhteistyökanavat löytyvät. (K 4)

Jos työasiat vaativat yhteydenottoa, on kynnys ottaa yhteyttä tuttuun paljon matalampi kuin vieraaseen. Asiat hoituvat kitkattomammin, kun on olemassa laaja-alaiset, luontevat yhteydet samojen asioiden parissa työskenteleviin. Kun tämä asiantuntijuuden sosiaalinen ulottuvuus on syventynyt, on myönteinen lopputulos työasioissa useimmiten helpompi saavuttaa.

Jos yhteydenotto renkaan kautta tutuksi tulleeeseen asiantuntijaan ei tuo ratkaisua omaan ongelmaan, on hänellä puolestaan valmiit yhteydet oman verkostonsa kautta yhteistyörenkaan ulkopuolisiin asiantuntijoihin. Useimmat renkaan jäsenistä ovat mukana myös muissa ryhmissä ja kokoonpanoissa, joissa pohditaan nuoriin liittyviä asioita. Yhteistyörenkaan jäsenet toimivat linkkeinä renkaan ulkopuolelle ja myös päinvastoin. Näin saadaan valjastettua mahdollisimman suuri asiantuntemus nuorten asioiden hoitamiseen..

Pienellä paikkakunnalla on monen työntekijän kohdalla se ongelma, että on oman ammattinsa ainoa edustaja koko kunnassa, ja siitä seuraa omat ongelmansa. Eräs asiantuntijamme kertoo kokemuksistaan seuraavasti eläytymismenetelmän avulla:

Oma työni tehostui mm. siksi, että tiesin, etten ole tämän aisan kanssa yksin ja siksi, että tarpeellinen tieto asiasta oli jaettu. (Sk 1/1)

Varsinkin vaikeissa, laajoissa asioissa on helpottavaa tuntea, että voi neuvotella tuttujen, saman kohderyhmän parissa työskentelevien kanssa. Asiantuntijuus syvenee, kun pääsee

yhteisöllisen pohtimisen kautta avartamaan omaa näkökulmaansa. Näin vaikeakin päätös on helpompi tehdä.

Yhteistyöryhmään jäsenet ovat harjoitelleet yhteistyön tekemistä vajaan kahden vuoden ajan. Koska ryhmä on suuri, ovat kaikki jäsenet harvoin yhtä aikaa paikalla. Tutustuminen ja luontevien yhteistyöväylien löytyminen on suoraan verrannollinen kokouksiin tai yhteisiin tilaisuuksiin osallistumisen kanssa.

7.3. Mitkä tekijät vaikeuttavat yhteisöllistä asioiden pohdintaa?

Toimintatutkimuksen kaltainen kehittämishanke ei ole tarpeen, jos toiminnassa ei havaita mitään puutteita. Tämän vuoksi on hyödyllistä etsiä myös todellisia tai mahdollisia esteitä yhteisölliselle asioiden pohtimiselle.

7.3.1. Paljon puhetta, vähän toimintaa

Eräs tekijä, joka jarruttaa yhteisöllistä asioiden pohtimista on se, että puhetta on kokouksissa paljon, mutta käytännön toimenpiteisiin ryhtyminen ja toiminnan eteneminen on hidasta kuten on käynyt myös seuraavassa esimerkkitapauksessa:

Pyysin yhteydenottoa. Joskus sitten kesälomien jälkeen sain puhelinsoiton. Eräs ryhmän jäsen otti yhteyttä. Huoleni aiheista oli moneen kertaan kuulema ryhmässä keskusteltu. (eläytymismenetelmä; Sk 2/2)

Toiminnan puute ei tosin aina ole kiinni saamattomuudesta, vaan syynä voi olla myös ajan tai muiden voimavarojen riittämättömyys. Asiantuntija on saattanut kokeilla monenlaisia toimintavaihtoehtoja, mutta mikään niistä ei ole johtanut toivottuun tulokseen. Sellaisesta tilanteesta on kuvaus seuraavassa eläytymismenetelmän kertomuksessa:

Tilanne kotona kärjistyy entisestään. Olen ymmällä: mistä kiikastaa, Ellulla ei ole mitään ehdotuksia, mihin suunnataan. Mikään ei kiinnosta, mikään esitetty vaihtoehto ei ole hyvä hänen mielestään. Myöntää, että jotakin on vialla, mutta ei suostu hakemaan apua. (Ko 2/7)

Jaetusta asiantuntijuudesta voi olla apua myös esimerkin tapauksessa. Useampi asiantuntija osaa katsoa tilannetta aina useammalta kannalta ja tarjota erilaisia vaihtoehtoja auttamistyöhön. Mutta yhteisenkin miettimisen jälkeen voi jonkin nuoren kohdalla käydä niin, että asiantuntijat tuntevat itsensä täysin neuvottomiksi ja nostavat kätensä pystyyn. Kokemus voisi olla vaikka tällainen:

Itse asiassa keskusteltuani ryhmän jäsenten kanssa, tukihenkilöni olikin sellainen toivoton tapaus, jolle ei enää voitaisi tehdä mitään. (eläytymismenetelmä; Ko 2/6)

Paljon puhetta ja ärtymystä, mutta vähän toimintaa sisältyy myös sellaisiin tilanteisiin, joissa ei pidetä kiinni yhteisesti päätetyistä asioista. Yhteisöllinen pohdinta on mennyt hukkaan ja toimintastrategiat sortuvat, jos kaikki eivät toimi niiden mukaan. Myös tämän tyyppinen kokemus on mahdollinen:

Koulussa ei pidetty kiinni sovituista asioista - sovitut rangaistukset eivät toteutuneet. Tilanteista vapaa-ajalla ja nuorisotiloissa ei mennyt tieto kotiin. Vaikka tilanne oli selvästi täysin pois vanhempien hallinnasta sosiaalitoimi ei lähtenyt sijoittamaan poikaa, koska vanhemmat vastustivat. (eläytymismenetelmä; Sk 2/3)

Seuraavassa esimerkissä on kysymys nuorten näpistelystä. Kahdessa yhteistyöryhmän kokouksessa (muistiot 18.2.1998 ja 9.9.1998) oli päätetty järjestää kauppiaiden ja poliisin kanssa neuvottelu, jonka tavoitteena olisi nuorten näpistelystä vähentäminen. Vajaan vuoden kuluttua ryhmässä oli taas yhtenä keskustelun aiheena näpistely:

Kun puhe tuli näpistelystä, mainitsi eräs jäsen: 'Eikös tästä päätetty viime vuonna järjestää neuvottelu kauppiaiden ja kanssa?' Kysymys aiheutti hieman hämmennystä, kun neuvottelu oli vieläkin järjestämättä. (tutkimuspäiväkirja 9.1.1999)

Muusta tutkimusmateriaalista käy selville, että ryhmä on puuttunut näpistelyasiaan toisella tavalla. Ryhmä kirjoitti aiheesta jutun paikallislehteen (2.4.1998) ja lähetti paikkakunnan kauppiaille kirjeen (30.3.1998). Siinä kerrotaan ryhmän sopineen poliisin kanssa yhteisestä menettelystä näpistelytapauksissa ja kauppiaita pyydetään mukaan yhteistyöhön. Vaikka kirjeessä ehdotettu menettely on hyvä, jää se vähän puolitiehen: kauppiaiden kanta asiaan tai heidän halukkuutensa yhteistyöhön ei ole kenenkään tiedossa.

Jos yhteistyöryhmän keskuuteen leviää tunne siitä, että sovittujen toimenpiteiden toteuttamiseen ei voi luottaa, aiheuttaa se kiinnostuksen vähenemistä toimintaa kohtaan. Se vaikeuttaa myös asioiden yhteisöllistä pohdintaa sekä sitä kautta myös jäsenten kehittymistä asiantuntijoina.

7.3.2. Vastuun pakoilu vai vaittoloovelvollisuus

Jotta yhteistyö toimii hyvin, on kaikkien oltava siinä tosissaan mukana ja annettava oma asiantuntijuutensa kaikkien käyttöön. Kukaan ei saa paeta vastuuta tai piiloutua turhaan vai-

tiolovelvollisuuden taakse. Yhteisöllinen asioiden pohtiminen tarvitsee kaikkien työpanoksen.

Eräs ikäryhmä, peruskoulunsa päättäneet, on vastuun kannalta hieman pulmallinen ryhmä. Heidän ongelmiensa kohdalla ei suinkaan aina ole kysymys vastuun pakoilemisesta. Tämä käy selville myös seuraavasta eläytymismenetelmän kertomuksesta:

9. luokan keväällä tilanne taas kääntyi huonompaan. Taas alkoi sama 'lepsiilu' pojan rikkeitä kohtaan - ja sama jatkuu edelleen. Poika on pois koulusta, eikä kukaan ole enää vastuussa. Poliisi puuttuu tilanteisiin, kun käytös ylittää lain sallimat rajat. Luulen kuitenkin, että poliisitkaan ei oikein jaksa tosissaan enää tämän jatkuvasti sotkuihin joutuvan pojan kanssa. Toivon vain, että aikuistuminen toisi mukanaan sen verran tasapainoisuutta, että pojan teot eivät johtaisi vankilakierteeseen eikä alkoholismiin. Hyviä sattumuksia tarvittaisiin. (Sk 2/3)

Kun nuori päättää peruskoulun, jää hän virallisesti pois monen auttajan ulottuvilta ja samalla vastuulta. Jos nuori ei ole lähtenyt tai päässyt jatkokoulutukseen ja jää pyörimään joutilaana keskustan kulmille, on hänellä suuri vaara harhautua kaidalta tieltä. Jos hän tekee vain pikkurikkeitä, ei kukaan asiantuntijoistakaan poimi häntä omaan verkkoonsa, ja rikkomuksilla on mahdollisuus suurentua.

Myös yhteistyörenkaan tehtäväluettelossa (liite 1) mainitaan ryhmän kohdejoukoksi varhaisnuoret, siis peruskouluikäiset. Kehittämishankkeen etenemisen myötä on kuitenkin käynyt selville, että ryhmäläisten apua tarvitsevat usein myös peruskoulunsa päättäneet. Näistä avun tarvitsijoista monet kuuluvat jatkokoulutuksensa syystä tai toisesta keskeyttäneisiin, kuten seuraavan lainauksen Ellukin:

Koulu (amis) oli lupaavan alun jälkeen mennyt alas kuin lehmän häntä. Poissaoloja oli kertynyt jo lukukaudessa niin paljon, että opintojen jatkuminen olisi vaakalaudalla.

Kun selvittelen asiaa koulun kanssa, selviää että siellä koetaan, ettei koulua ole mitään järkeä jatkaa - ellei nuorella itsellä ole tavoitteellisuutta, esittivät palaverissa -- että pitäisi lähteä kasvamaan johonkin kansanopistoon tms. omatoiseen opiskeluun. Koen vakavaa pettymystä; koulun yhteistyöhalukkuus olikin näennäistä --. Yritän saada itselleni lisää ymmärrystä kyselemällä taustoja; miten yläaste on sujunut. - Ihmeitä ei selviä; kun yläaste on saatu selvitettyä, jatko on sitten muiden murhe --. Sitten Ellu tekee ratkaisunsa ja katoaa karkaamalla kotoa riidan jälkeen. (eläytymismenetelmä; Ko 2/7)

Erityisesti pienellä paikkakunnalla, jossa on tarjolla vain muutama koulutusvaihtoehto, vastuu siirtyy itsestään muualle, jos nuori saa jatkokoulutuspaikan. Tosin viikonloppuisin nuori useimmiten palaa kotikulmilleen. Jos nostamme kohdejoukon ikärajaa, on syytä pyytää

ryhmän toimintaan mukaan uusia jäseniä. Esimerkiksi edustajat työvoimatoimistosta, Nuorten työpajasta sekä vuosi sitten perustetusta Kipinä-projektista, jonka yhtenä tehtävänä on tukea pitkäaikaistyöttömiä nuoria.

Vastuun pakoilua on myös se, että asiantuntija ei uskalla tehdä vaikeaa päätöstä, ja sen seuraukset vaikeuttavat toisten asiantuntijoiden työtä. Myös tällaisessa tilanteessa yhteisöllinen asioiden pohtiminen voi tuoda apua, koska silloin ei tarvitse olla yksin vaikean ratkaisun edessä vaan voi käyttää hyväkseen tutuksi tullutta asiantuntijaverkostoa.

Suurin osa yhteistyörenkaan jäsenistä on tekemisissä nuorten kanssa työnsä puolesta. Heitä kaikkia sitoo vaitiolovelvollisuus eli he eivät saa kertoa eteenpäin asiakasta koskevia tietoja. Vaitiolovelvollisuus on hyvä asia, vaikka se saattaa aiheuttaa kiireellisissä tapauksissa viranomaiselle asioiden hoidon viivästymistä. Seuraava lainaus on yhteistyörenkaan perustavan kokouksen muistiosta (10.3.1997), jossa kokousväki halusi evästä tulevia yhteistyörenkaan jäseniä:

Vaitiolovelvollisuus hankaloittaa viranomaisyhteistyötä; sen taakse ei saisi kuitenkaan liiaksi paeta yhteistyövelvoitteita.

Keski-Pohjanmaalla toteutetussa Polku-projektissa (Kykyri, 1995, 91), joka tutki lasten ja nuorten palveluiden kehittämistä, vaitiolovelvollisuuden alueella tapahtui muutoksia projektin aikana. Alussa moni osanottaja koki vaitiolovelvollisuuden vaikeuttavan yhteistyötä, mutta projektin lopussa kukaan ei enää maininnut sitä yhteistyön esteeksi. Vaitiolovelvollisuuden merkitystä ei asetettu kyseenalaiseksi vaan opittiin toimimaan sen vaatimusten mukaisesti.

Vaitiolovelvollisuudesta on selkeät säädökset, jotka eivät tunne lieventäviä asianhaaroja. Oman suhtautumisensa asiaan toi esille yksi ryhmän jäsen eräässä yhteistyörenkaan ulkopuolisessa palaverissa seuraavasti:

Säädös on hyvä tuki, johon voin nojata ja jos nuoren asioita on syytä käsitellä laajemmin, hankin siihen luvan asianomaisilta. Ja lastensuojelulaki ajaa aina vaitiolovelvollisuuden edelle, joten vaikeissa tai kiireellisissä tapauksissa viranomaisella voi menetellä asianomaisia kuulemattakin siten, että lapsen etu toteutuu. (tutkimuspäiväkirja 12.2.1999)

Vaitiolovelvollisuuden ei tarvitse muodostua esteeksi sille, ettei yksittäisen nuoren vaikeuksia voi käsitellä yhteistyörenkaassa. Kun tarvittavat luvat asianomaisilta on saatu, on mahdollista käyttää hyväksi useamman asiantuntijan tietämys ja työpanos asioiden käsittelyssä.

Kun hankalia tai laajoja ongelmia pohditaan yhteisöllisesti, antaa se parhaimmat mahdollisuudet yksittäisen jäsenen asiantuntijuuden syvenemiseen.

7.3.3. Vaikeudet yhteyksissä kotiin

Jos nuorella on ongelmia, tulee ennemmin tai myöhemmin jonkin renkaan jäsenen kohdalla ajankohtaiseksi ottaa yhteyttä kotiin. Mutta aina yhteydenotto ei suju ongelmitta. Tähän löytyy yleisimmin syy joko asiantuntijasta, nuoresta tai vanhemmista.

Osa yhteistyörenkaan asiantuntijoista edustaa sellaista alaa, ettei yhteydenotto sieltä kotiin tiedä useinkaan hyviä uutisia vanhemmille. Eikä ikävien tietojen kertominen ole kenellekään mieluista. Mutta jos asiantuntijat eivät tiedota nuoren rikkeistä kotiin, eivät vanhemmat useinkaan tule niistä tietoisiksi. Kun yhteinen kasvatusvastuu on nykyään vähäistä, ovat toiset aikuiset harvoin viestin tuojina - vielä harvemmin toiset nuoret. Kuitenkin monilla vanhemmilla on seuraavan kertomuksen mukainen toive:

Mutta ihan käytännön elämässä olen todennut, että kun nuorella on ongelmia esim. koulussa, hän kiusaa toista oppilasta tai muuten käyttäytyy häiritsevästi. Niin paras keino on ongelmien esille ottaminen heti. Kaikki osapuolet koontuvat keskustelemaan ja asioista syistä ja seurauksista puhutaan avoimesti. "Hyssyttely" ei auta. Yleensä tämän jälkeen ongelmaa ei ole. Eli koulujen puolelta aktiivinen (mahd. vielä aktiivisempi) yhteydenotto. (eläytymismenetelmä; Ko 1/8)

Kun yhteydenotto kotiin pitkittyy, ehtivät nuoren rikkeet suurentua, ennen kuin vanhemmilla on edes aavistusta ongelmien olemassaolosta. Monesti asiat ovat vieläkin huonommin, mitä ulospäin näkyy, kuten seuraavassa eläytymismenetelmän tapauksessa:

Kyseisen nuoren ongelmana oli viikonloppuihin ajoittuva ikään nähden varsin runsas alkoholin käyttö. Monta kertaa ryypääminen jatkui vielä maanantainakin. Nuoren koti ei juuri kyennyt asiassa tekemään mitään, koska alkoholin käyttö oli ongelmana sielläkin. Tuntui, että vanhemmat olivat varsin helpottuneita, että nuorella oli tekemistä viikonlopuksi. (Ko 2/6)

Me vanhemmat haluamme uskoa omista lapsistamme hyvää, mutta joskus sorumme myös sinisilmäisyyteen. Näin kävi tässäkin tarinassa:

Vanhemmilla oli vähättelevä asenne, eivätkä kyenneet asettamaan rajoja pojalle. Puuttumisten jälkeen tilanne hieman hetkeksi aina koheni, kunnes taas kuului huonoa - tappeluja, särkemistä, koulupinnausta, välinpitämättömyyttä säännöistä niin koulussa kuin koulun ulkopuolellakin. (eläytymismenetelmä; Sk 2/3)

Asiantuntijat tarvitsevat käytännön vapaaehtoistyöhön vanhempia, mutta ongelmaksi voi muodostua liiallinen kriittisyys, sopivan auttajan rimaa saatetaan pitää liian korkealla kuten seuraavassa eläytymismenetelmätarinassa:

Pyrkimyksenä oli, että vanhemmat saataisiin kadulle perjantaisin, mutta jos siellä oli vanhempia, he olivat 'väärää' vanhempia. Joitakin vanhempia taas suljettiin pois, kun ne ovat itsekin 'sellaisia'. (Ko 2/6)

Monesti vanhemmat tietävät liian vähän tai haluavat ummistaa silmänsä siltä, mitä nuoret iltaisin ja viikonloppuisin tekevät ja missä. He liikkuvat harvoin siellä, missä heidän alaikäiset nuorensa iltaansa viettävät. Usein vanhemmat vetäytyvät kotiin ja kokevat nuorten hallussa olevan ulkomaailman arvaamattomaksi ja pelottavaksi. Näissä tilanteissa nuoret astuvat myös perheen tiedonvälittäjän ja ihmisuhteiden asiantuntijan rooliin. (Vrt. Ziehe, 1991, 46.)

Perheen yhteiset tilanteet osoittavat monesti, että juhlissa ja arjen tilanteissa nuori muodollisesti saattaa tehdä vanhempiansa mielen mukaan, mutta on kuitenkin vetäytyneenä omaan maailmaansa. Tämä osoittaa, että nuoret ja vanhemmat keskustelevat yhä vähemmän keskenään ja heillä on yhä vähemmän yhteisiä kiinnostuksen kohteita. (Vrt. Ziehe, 1991, 46.)

Jotta yhteisöllinen asioiden pohdinta saadaan tehokkaammaksi, on syytä harkita, että yhteistyörenkaaseen pyydetään myös vanhempien edustus. Vanhempiahan ryhmässä on, mutta on hyvä, jos lisäksi saadaan sellainen edustaja, joka ei työnsä tai harrastuksensa puolesta ole tekemisissä nuorten kanssa. Tällöin ryhmän kautta saatava asiantuntijuus monipuolistuu ja tulee lähemmäksi arjen ongelmia.

7.3.4. Ei tukea yksittäisen nuoren auttamiseen

Yhteistyörenkaan toiminnan yksi periaate käy ilmi ryhmän esittelystä paikallislehdessä (2.10.1997):

Ryhmä ei käsittele yksittäisien nuoren asioita, vaan paikkakunnan nuorten asioita yleisellä tasolla: harrastus- ja toimintamahdollisuuksia, tiedottamista, ajankohtaisia ongelmia, jne.

Tämä oli tavoite, kun yhteistyörenkaan toimintalinjoja suunniteltiin noin kaksi vuotta sitten. Nyt kun asiantuntijoilla on käytännön kokemusta yhteisöllisestä asioiden pohtimisesta, ovat monien mielipiteet muuttuneet. Tässä tulee esille myös Väärälän (1992, 51) huomio hyvinvointipalvelujen kehittämissuunnitelman yhteydessä: työntekijät ovat oman työnsä kehittämis-

sä parhaita asiantuntijoita. Tämä ajatus sopii hyvin myös tämän toimintatutkimuksen periaatteisiin.

Renkaan tavoitteista poiketen kokevat muutamat jäsenet vaikeutena sen, etteivät he saa tarpeeksi tukea yksittäisen nuoren ongelmien käsittelyssä. Moni on huomannut, etteivät omat valmiudet riitä ja samalla nähnyt, millaista apua jaettu asiantuntijuus voi tarjota.

Tämän tutkimuksen mukaan pystyy yksittäinen nuori saamaan yhteistyön avulla tehokkaampaa tukea. Osa ryhmäläisistä on sitä mieltä, että juuri yksittäisen nuoren tukemiseen käytetään yhteisöllistä pohtimista liian vähän. Useamman asiantuntijan avulla tulevat ongelman eri puolet paremmin huomioon otetuiksi ja nuoren tilanne kohennetuksi. Tilanne voisi edetä seuraavan kertomuksen mukaan:

Olin siinä vaiheessa puhunut myös ryhmälle tästä työstä, ja toivoin, että saisin tukea --. -- tuntui siltä, että yksittäisen nuoren kohdalle ei ryhmällä riittänyt resursseja. Ideoita kyllä oli jonkin verran, mutta käytännön apuun ei ilmeisesti ollut mahdollisuuksia. (eläytymismenetelmä; Ko 2/5)

Erityisesti tutkimuksen eläytymismenetelmäaineisto osoittaa, että yhteisöllisen pohdinnan tuoma syventynyt asiantuntijuus auttaa ryhmän jäseniä tukemaan tehokkaasti yksittäistä nuorta hänen ongelmissaan. Koska pienellä paikkakunnalla ei tosi pulassa olevia nuoria ole yhtä aikaa kovin paljon, saattaa olla aiheellista lisätä ryhmän tehtäväluetteloon alla olevan sitaatin mukainen tehtävä:

Olisin toivonut, että olisimme voineet rakentaa luotettavan verkon tytön ympärille, niin että jokainen ryhmän jäsen olisi tahollaan ottanut tytön tilanteen kontrolliin. (eläytymismenetelmä; Ko 2/5)

7.3.5. Nuoren haluttomuus yhteistyöhön

Asioiden yhteisöllistä pohdintaa voi vaikeuttaa myös se, että nuori ei halua omaa ongelmaansa käsiteltävän laajemman asiantuntijajoukon piirissä. Syynä voivat olla esimerkiksi nuoren aiemmat kokemukset yhteistyöstä tai kokemuksen puutteesta johtuvat ennakkoluulot joitakin asiantuntijoita kohtaan.

Joissakin tapauksissa taas yhteys nuoren ja hänen auttajansa välillä ei vain jostakin syystä toimi ja apua on haettava muualta. Tällaisessa tilanteessa asiantuntijalle on etua siitä, että hän on yhteistyörenkaan kautta oppinut tuntemaan suuren joukon nuorten kanssa työskente-

leviä aikuisia. Vaikka hän itse ei ole onnistunut, voi joku toinen pystyä auttamaan tätä nuorta.

Joskus nuoren rikkomusten määrä tai laatu vaikeuttaa asioiden yhteistä pohdintaa. Näin kävi tässä eläytymismenetelmän tarinassa:

Pidimme yhteisen palaverin (POLIISI, KOULU JA NUORISOTOIMI) tytön kanssa, mutta syytelista oli sen verran mittava, että rakentavaan keskusteluun asti ei koskaan päästy. (Ko 2/5)

Jos näin pitkälle päästään, että ollaan jo yhteisessä neuvottelupöydässä nuoren kanssa, joka haluaa sovittaa rikkeitään, ei aikuisten yhteistyökyvyttömyys saa muodostua esteeksi. Nuoren auttaminen on pääasia.

Nuorten parissa työskentelevä saattaa joutua vaikean tilanteen eteen, jos nuori kieltää ehdottomasti yhteyden oton muihin asiantuntijoihin tai kotiin. Mutta jos nuoren turvallisuus näyttää olevan uhattuna, on syytä harkita lastensuojelulain tarjoamia toimintavaihtoehtoja, varsinkin, jos nuoren omat kertomukset asioiden tilasta ja syistä herättävät epäilyä. Näinkin voisi käydä:

Tämän hetkistä tilannetta en vielä tiedä, mutta pahaa pelkään että taas aamuna muutamana ilmestyy tyttö kertomaan jonkun aivan uskomattoman tarinan, joka taas saa kysymään, mikä on totta/ mikä fantasiaa.? Kipsi kädessä/ mustelma leuassa?" (eläytymismenetelmä; Sk 2/4)

Kun nuori kieltää yhteydenoton myös kotiin, on oletettavaa, että vuorovaikutuksessa perheenjäsenten välillä on ongelmia. Youth Against Drugs ry:n perheryhmätoiminnan keskeisimpiä periaatteita on työ lähiyhteisöjen, erityisesti perheen, kanssa. Viikottain kokoontuvassa toimintaryhmässä on mukana kolmesta kuuteen lasta ja heidän vanhempansa sekä tehtävään koulutettu ohjaaja ja mahdollisesti lisäksi vapaaehtoisia aikuisia. Perheitä yritetään auttaa löytämään sellaiset vuorovaikutusmallit, joiden avulla yhteistyötä perheen sisällä voidaan tehdä. Vasta tämän jälkeen on mahdollista suuntautua myös kodista ulospäin. (arviointi 25.5.1998; tutkimuspäiväkirja 15.3.99)

7.3.6. Tietokatkokset, yhteistyöhaluttomuus, päivittely

Yhteistyörengas on halukas myös laajempaan yhteisölliseen pohdintaan ja vuorovaikutukseen kuntalaisten kanssa, mikä ilmenee myös paikallislehden tiedotteesta (2.10.1997):

Toivomme, että sekä nuoret että heidän vanhempansa ottaisivat yhteyttä ajan-kohtaisissa asioissa yhteistyörengaaseen.

Tämä yhteydenotto muodostuu vaikeaksi, jos erään ryhmäläisen kertomus olisi totta:

Ensiksi en meinannut millään löytää ryhmän osoitetta. -- ja että ryhmä tiedottaisi enemmän tekemisistään meille huolestuneille kuntalaisille. (eläytymismenetelmä; Ko 2/2)

Muu tutkimusaineisto kylläkin tukee edellistä huomiota. Ryhmän toiminnasta kertovissa lehtijutuissa yhteystiedot löytyvät muutaman kerran hyvin pienellä painettuna muun tekstin joukosta. Muu tiedottaminen on ollut toistaiseksi vähäistä. Yhteistyörengas on ensin tultava vanhemmille ja muille kuntalaisille tutuksi, esimerkiksi vanhempainiltojen kautta, ennen kuin laajempi yhteisöllinen asioiden pohdinta voi toimia.

Kuntalaisten ohella eivät asiantuntijat itsekään saa aina tarvitsemiaan tietoja. Toimiminen nuoren parhaaksi käy vaikeaksi, jos välttämättömiä taustatietoja ei ole käytössä tai yhteistyöhalukkuutta ei löydy. Huono tiedonkulku tai haluttomuus yhteistyöhön voi olla joskus mahdollista ryhmän sisälläkin, mutta useimmat kohdat tutkimusaineistossa, joissa tiedotus ei toimi, koskevat yhteyksiä ryhmän ulkopuolelle. Näin on laita seuraavissakin eläytymismenetelmän esimerkeissä:

-- mutta meitä ei evästetty lainkaan nuoren suhteen, ei kerrottu todellisia taustoja, ei kerrottu mitä meiltä odotetaan -- (Sk 2/1)

Lähimmän kolmen viikon aikana otan yhteyttä 5 eri poliisilaitokseen, 10 poliisimieheen. Apua kylläkin luvataan sitten kun ehditään. Asenne on 'oikeinko se on etsintäkuulutettu'. Kyllähän se vielä löydetään, mutta saman tienhän se katoaa taas'. 'Moraali on Suomesta kadonnut, eikä tässä kuule muuta enää kannata'. Poliisien yleinen kynnisyys todella säpsäytti. Tarkoituksellinen pomotelu ja vähättely jatkui siis 3 viikkoa. (Ko 2/7)

Asioiden yhteisöllistä pohdintaa tai asiantuntijuuden syventämistä ei auta, jos kokousaika käytetään turhaan päivittelyyn. Mutta näin tahtoo joskus itse kullekin käydä, kun kokouksen kohdassa "Kuulumisia kentältä" käsitellään nuorten kanssa eteen tulleita tilanteita. Asioiden etenemistä ei myöskään edistä seuraavan kaltaiset tilanteet:

Jotenkin minulle jäi sellainen tunne, että näiden ihmisten tehtävänä oli vain päivittely, luokittelu ja oman kiireen ja pätevyyden kertominen. (eläytymismenetelmä; Ko 2/6)

Välillä tuntuu kokouksissa, että ollaan ryhmä "tätejä" jotka kertovat huonoja asioita nuorista ja sitten päivitellään; onneksi em. tunne on vain joskus. (kyselylomake; K 12)

Samantapaisiin tuloksiin ovat tulleet myös Pohjola ja Ruopsa (1992, 157), Kemijärven hyvinvointipalveluprojektin yhteydessä tekemässään tutkimuksessa. Tutkijat tuovat esille ryh-

mäkokoontumisissa ilmenneitä haittoja. Eräs niistä liittyy oman toiminta-alueen korostamiseen vetoamalla suuriin työkiireisiin. Jos tilanteeseen vielä liittyy epätietoisuutta työskenteilyn tavoitteista ja toimintaperiaatteista, ongelmallistuu heidän mukaansa ryhmän toiminta ja siitä tulee keskustelukerho.

Kykyri (1995, 153) puolestaan tuo omassa tutkimuksessaan esille, että vaikka on tärkeää ja mukavaa osoittaa oma asiantuntemus, on vieläkin tärkeämpää osata kuunnella muita. Hän uskoo, että vaikka ”ei-osaamisen” sovittaminen omaan asiantuntijuuteen on vaikeaa, on se vaivan arvoista ja vapauttavaa. Se auttaa näkemään sekä muissa että yhteistyössä olevat voimavarat.

7.4. Miten yhteistyörengas voi kehittää omaa toimintaansa?

Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu yhteistoiminnallisuus, ja se puolestaan perustuu ajatukseen, että yhdessä saadaan enemmän aikaan. Tutkimuksen kohteena olevan kehittämistoiminnan avulla osallistujat voivat vaikuttaa omaan työhönsä. (Syrjälä & Numminen 1988, 51 -52.)

Toimintatutkimuksen prosessiluonteen mukaisesti tämän tutkimuksen tuloksia käytetään toiminnan kehittämiseen. Mitä tehokkaammaksi yhteistyörenkaan toiminta saadaan, sitä enemmän kunkin jäsenen asiantuntijuus syvenee ja hän pystyy paremmin auttamaan nuoria asiakkaitaan. Asiantuntijat kertoivat omia mielipiteitään tulevaisuuden suhteen vastaamalla seuraavaan kyselylomakkeen kohtaan: ”Odotuksia ja toiveita yhteistyörenkaan toiminnalle.”

7.4.1. Toiminnan jäntevoittäminen

Suurin osa yhteistyörenkaan asiantuntijoista työskentelee julkisella sektorilla, jossa on viime vuosina henkilökunnan määrää supistettu reilusti. Tämä on aiheuttanut työmäärän lisääntymistä ja aikapulaa jäljelle jääneelle henkilöstölle. Yhteistyörenkaassa tapahtuvan yhteisöllisen pohdinnan avulla on tarkoitus syventää jäsenten asiantuntijuutta nuorten parissa tehtävän työn osalta ja tuoda tätä kautta helpotusta heidän työpaineisiinsa.

Kun tutkimuksessa käsitellään niitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat asioiden yhteistä pohdintaa, käy selville, ettei toiminta ole aina tarpeeksi tehokasta: on paljon puhetta, mutta vähän toi-

mintaa. Tällöin kiireinen asiantuntija jää seuraavan ryhmäläisen tavoin kaipaamaan konkreettisia toimenpiteitä:

Tarttua aktiivisesti asioihin, jotka näyttävät nuorilla menevän heikosti. Uskallusta ottaa asioihin kantaa. (K 8)

Myös ehdotuksia tehtäväkentän laajennuksesta löytyy ryhmäläisten tulevaisuuden toiveista. Koska kysymyksessä on toimintatutkimuksen kohteena oleva kehittämishanke, kuuluu sen luonteeseen ryhmän tehtävien kriittinen pohdinta. Renkaan tehtäväluettelossa (liite) ei ole mainintaa varsinaisen toiminnan järjestämisestä nuorille tai aikuisille. Siellä puhutaan vain koulutustilaisuuksien järjestämisestä ryhmäläisille, jotta he pysyisivät ajan tasalla työssään nuorten parissa. Mutta osa renkaan jäsenistä on asiantuntijuuden syvenemisen myötä esittänyt toisenlaisia toiveita:

Voisikohan yhteistyörengas olla järjestämässä erilaisia tilaisuuksia?! Erilaiset luennoitsijat vierailulle paikkakunnalle! Esim. Eskelisen tilaisuuden jälkeen moni vanhemmista jäi varmaan miettimään asioita! Niin ja nuorille itselleen mielenkiintoisia tyyppejä luennoimaan. (K 9)

Toiminnan jäntevöittämiseen kuuluu asioihin tarttumisen ja konkreettisten aikaansaannosten lisäksi käsitellä myös ryhmän kokoontumisen tapaa. Tästä esittää seuraavan toivomuksen eräs ryhmäläinen: ”Säännölliset tapaamiset, toivottavasti saamme jotain konkreettista aikaan.” (K 3)

Myös Pohjola ja Ruopasa (1992, 162) ilmoittavat säännöllisyyden olevan yksi työryhmän toimivuuteen vaikuttava tekijä. Muiksi tekijöiksi he mainitsivat jäməkämmän kokouskäytännön, sitoutumisen ja joustavuuden.

Jos ryhmän tapaamiset eivät ole säännöllisiä, on vaarana, että toiminta väljähtyy ja menettää kiinnostavuutensa. Toivottavasti seuraava ryhmän päätös ei ennakoisi edellä mainittuja asioita:

Lopuksi päätimme, että ryhmä kokoontuu tarpeen vaatiessa, kuitenkin vähintään 3 - 4 kertaa/ vuosi. Jos jollakin on tarve saada ryhmä kasaan, hän ottaa yhteyttä - -. (muistio 4.11.1997)

Kun yhteistyörengas pohditaan yhteisöllisesti oman toiminnan jäntevöittämistä ja tehtäväkentän laajentamista, on pidettävä mielessä myös se, mihin omat voimavarat ja mielenkiinto riittävät. Yhteistyörengas ei ole ainoa ryhmä, johon sen jäsenet työnsä tai harrastuk-

sensa puolesta kuuluvat. Jokainen on mukana monissa tärkeissä kokoonpanoissa, joilla on omat tavoitteensa.

Yhteistyörenkaan toiminnalle ja asiantuntijuuden syventymiselle on eduksi, jos tehdään vain sellaiset suunnitelmat ja tavoitteet, joihin jäsenet pystyvät täysipainoisesti sitoutumaan. Toiminnan kehittämisessä on viisasta edetä erään asiantuntijan toiveiden mukaisesti:

Rohkeutta vaan ei uhkarohkeutta! Tiedottamista - miettimistä mahdoll. uusienkin tahojen huomioonottamiseksi. Voimavarojen yhdistämistä. (K 7)

7.4.2. Yhteistyön lisääminen kotien suuntaan

Kun tutkimuksessa etsitään niitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat yhteisöllistä asioiden pohdintaa, tulee esiin vaikeudet yhteyksissä kotiin. Yhteistyörenkaan alkutaipaleelta kertovassa paikallislehden jutussa (19.6.1997) eräs ryhmäläinen tuo esille renkaan tavoitteen kotien suuntaan:

-- tavoitteena on herättää vanhemmat huomaamaan mikä on tilanne. Tärkeintä on pitää lapsista huolta. Kaikki muu on toisarvoista.

Yhteistyörenkaan tehtäväluettelossa (liite 1) sanotaan yhteydenpidosta vanhempiin seuraavasti:

Tiedottaa palveluista ja harrastusmahdollisuuksista vanhemmille ja joko työssä tai harrastuksensa vuoksi varhaisnuorten kanssa tekemisissä oleville aikuisille.

Pari vuotta kestänyt yhteisöllinen asioiden pohdinta renkaassa on syventänyt asiantuntijuutta siinä määrin, että nyt asiantuntijat ovat sitä mieltä, ettei pelkästään tiedottaminen ole riittävä toimenpide kotien suuntaan. Tästä kertovat kaksi alla olevaa esimerkkiä:

Toivon renkaan pystyvän lisäämään yhteistä kasvatusvastuuta positiivisessa hengessä. (K 4)

Vanhemmuuden tukeminen (K 15)

Näiden toivomusten voi katsoa tarkoittavan sekä viranomaisyhteistyötä että yhteistyön lisäämistä vanhempien ja myös muiden aikuisten suuntaan.

Viime vuosina on kasvatuksen alueelle tullut lisää erilaisia projekteja ja myös kunnissa poikkihallinnollinen yhteistyö kasvatuksen kanssa tekemisissä olevien hallintokuntien kesken on lisääntynyt. Eräs renkaan jäsen mainitsee kyselylomakkeessaan yhden tällaisen projektin:

Ns. Laukaan malli on herättänyt kiinnostusta. Sen soveltaminen meidän malliksemme on ollut mielessä useamman kerran. (K 5)

Laukaan kasvatusprojektin perusajatuksiin kuuluu projektin esittelytarjouksen mukaan ”elää toisiaan tukien saaden itsekin tukea” sekä ajatus, että ”yhtään aikuista ei jätetä yksin kasvatustehtävässä, vaan jokainen saa tukijan toisesta aikuisesta”. Laukaan, kuten myös oman projektimme, tarkoitus on ollut saada mukaan kaikki ne tahot, jotka osallistuvat tavalla tai toisella lasten, meidän tapauksessamme erityisesti nuorten, kasvatukseen. Hankkeiden pääasiallinen ero liittyy siihen, että meidän yhteistyörenkaamme muodostuu nuorten parissa työskentelevistä asiantuntijoista, kun taas Laukaan projektissa vanhemmat ovat hankkeen käynnistäjinä.

Vanhemmat ja vapaaehtoiset aikuiset ovat pääosassa myös Youth Against Drugs (YAD) ry:n pien- tai perheryhmätoiminnassa. Sen lähin kokeiluprojekti, ja koko toiminnan aloituspiste, on Jyväskylässä. Siellä YAD ja kaupunkiseurakunta ovat toiminnan kehittäjiä, mutta mukana ovat lisäksi esimerkiksi kaupungin sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimet. Eri paikkakunnilla ryhmien taustatiimeihin kuuluu eri tahoja, mutta tavoitteena on mahdollisimman laaja-alainen yhteistyö, kuten meidänkin hankkeessamme. (tutkimuspäiväkirja 15.3.99)

Pienryhmätoiminnan perustavoitteena on syrjäytymiskehityksen ennaltaehkäisy, joka on ollut lähtökohtana myös yhteistyörenkaan perustamisessa. Lisäksi tavoitteena on koulunkäynnin ja elämänhallintataitojen tukeminen. (tutkimuspäiväkirja 15.3.99)

Pienryhmätoiminnan kohderyhmänä ovat kouluvaikeuksissa olevat tai vetäytyvät nuoret ja toiminta on valikoivaa ja kohdistavaa. Näin toiminta suuntautuu niihin, jotka sitä eniten tarvitsevat ennaltaehkäisevässä mielessä. Viikottain kokoontuviin toimintaryhmiin kuuluu kolmesta kuuteen lasta ja heidän vanhempansa sekä tehtävään koulutettu ohjaaja ja mahdollisesti lisäksi vapaaehtoisia aikuisia. (arviointi 25.5.1998; tutkimuspäiväkirja 15.3.99)

Vaikka suurin osa perheryhmätoiminnan kokeiluhankkeista on suurilla paikkakunnilla, on sitä mahdollista soveltaen kokeilla myös pienemmissä kunnissa. Tämä on yksi kokeilemisen arvoinen työmuoto, kun yhteistyörenkaassa mietitään oman toiminnan kehittämistä ja yhteistyön lisäämistä kotien suuntaan. Samoilla linjoilla on myös tämä renkaan jäsen:

Saada perheet mukaan toimintaan ja luoda mielikuva, että yhdessä toimitaan lapsen/ nuoren parhaaksi!!! (K 9)

Kun yhteinen kasvatusvastuu lisääntyy, on myös erään ryhmäläisen kyselylomakkeessaan esittämä toive, ”riskiryhmien tunnistaminen” (K 15), helpompi saavuttaa. Tämä on tärkeää, jotta ryhmä pystyy hoitamaan seuraavassa muistion (27.8.1997) otteessa mainitun tehtävän:

-- sekä tekee ennaltaehkäisevää työtä, jotta mahdollisimman harva nuori joutuisi ‘harhateille’ tai syrjäytymisvaaraan.

7.4.3. Erilaiset oppimisympäristöt tukemaan toisiaan

Jotta yhteistyörenkas pystyy tekemään paremmin työtään ja ehkäisemään nuorten syrjäytymiskehitystä, on huomattava, että nuoren vapaa-ajalla työskentelevä aikuinen on hänen elämänsä kannalta tärkeä vaikuttaja. Hän on turvallinen aikuinen, jonka seurassa nuori uskaltaa olla oma itsensä. Nuoruuden keskeiseksi elämäntehtäväksi ei enää nykypäivänä riitä yksin koulunkäynti vaan Siuralan (1994, 219 - 250) mukaan vapaa-ajan merkitys on korostunut ja siitä on tullut merkittävä oppimisympäristö.

Harrastustoiminnassa tai nuorisotilassa työskentelevän aikuisen kanssa moni, nuoren kannalta hankalakin asia, saattaa tulla yhdessä keskustellen autetuksi - mahdollisesti toisenkin yhteistyörenkaan asiantuntijan alaan kuuluva ongelma. Ohjaajan ja nuoren tuttavuus saattaa olla useiden vuosien mittainen, ja silloin ongelmienkin käsittely on erilaista kuin oudon aikuisen kanssa. Näin kertoo eläytymismenetelmätarinassaan eräs asiantuntijamme :

Tunsin olevani yksi tärkeä pelinappula, koska uskoin olevani LUOTETTAVA aikuinen tytön silmissä. Monen vuoden talolla käymisen aikana olimme tutustuneet sen verran hyvin. (Ko 2/5)

Myös riskiryhmien löytämisessä ovat nuorten vapaa-ajalla työskentelevät asiantuntijat tärkeässä asemassa. Harrastustoiminnan vetäjät tutustuvat nuoreen hyvin, mutta usein sellaiset nuoret, jotka ovat löytäneet itselleen vakituisen harrastuksen, eivät kuulu riskiryhmään. Sen sijaan nuorisotiloissa oleskelevista nuorista tämän ryhmän edustajia löytyy helpommin.

Asiantuntijalla, joka tekee työtään nuorisotilassa, on myös tuntemusta nuorisokulttuurista ja muista nuorten maailmaan läheisesti liittyvistä asioista, joista muilla renkaan jäsenillä ei ole paljonkaan tietoa. Tosin nuorisotilassa työskentelevällä ei puolestaan aina ole tuntemusta esimerkiksi nuorten koulumaailmasta. Monialaisen yhteistyöryhmän asiantuntijuudelle on Konttisen (1997, 60) mukaan tyypillistä, että jokainen on asiantuntija omalla alallaan, mutta toisen alalla useimmiten maallikko. Hän kaipaa juuri yhteistyörenkaan tapaista, professio-

naalisten eksperttien ja maallikoiden välistä läheisempää kanssakäymistä, mikä pitää asiantuntijan kiinni arkipäivässä.

Nuorten arkeen liittyy monenlaisia oppimisympäristöjä. Kulttuuritutkija Thomas Ziehe (1991, 161) on ensimmäisten joukossa nostanut esille myös koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen, kuten harrastusten, median, vertaisryhmien, järjestöjen, työssäkäynnin ja nuorisokulttuurin tärkeyden nuorten maailmankuvan rakentumisessa. Tällä kansalaisoppimisella on koulun ohella suuri merkitys sellaisten valmiuksien antajana, joita nuori nykypäivänä tarvitsee.

Myös Fornäs (1993, 31) ja Broady (1986, 25) tuovat esille sen, että nuoren eri elämänalueiden väliset yhteydet ovat erittäin tärkeitä. Broadyn mukaan nuoren sosialisatioprosessi sisältää yhteen kietoutuneina ne kokemukset ja elämykset, jotka hän eri elämänpiireistään saa. Tämä yhteenliittyminen on hyvin tärkeää erityisesti nuoren identiteetin kehittymisen kannalta. Identiteetin suotuisa kehitys ehkäisee myös nuoren syrjäytymiskehitystä.

Yhteistyörenkaasta löytyy edustus hyvin monen, nuorelle tärkeän, elämänpiirin ja oppimisympäristön alueelta. Renkaan toimintakauden aikana on saatu huomata monessa yhteydessä, että isossa joukossa asiantuntijuus tiivistyy. Kun rengas kehittää yhteyksiä vanhempien suuntaan, jäntevöittää toimintaansa ja ottaa nuoren erilaiset oppimisympäristöt huomioon, pystyy se tehostamaan nuorten parissa tehtävää työtä. Kun ryhmän jäsenet, erilaisissa oppimisympäristöissä työskentelevät asiantuntijat, tiivistävät yhteistyötään renkaan avulla, pystyvät he parhaiten tukemaan nuoren kokonaiskehitystä.

8. POHDINTA

Yhteiskunnan nopea rakenteellinen ja kulttuurinen muutos on poistanut nuorilta perinteiset turvaverkot ja tehnyt heidän maailmastaan epävakaa ja turvattoman (Ziehe 1991, 19-23). Suurin osa nuorista pysyy mukana tässä nopeassa muutosvauhdissa, pystyy löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa ja rakentamaan itselleen vankan identiteetin. Mutta kaikki nuoret eivät tähän pysty ja syrjäytymisriski heidän kohdallaan suurenee.

Kun nuorten ongelmat monipuolistuvat ja tulevat vakavammiksi, lisääntyy niiden asiantuntijoiden huoli, jotka työskentelevät heidän parissaan. Samalla asiantuntija joutuu myöntämään, etteivät hänen omat valmiutensa yksin riitä nuoren vaikeiden ongelmien edessä. Näinä kaksi syytä ovat tämän tutkimuksen mukaan ne *päätökijät*, jotka ovat *synnyttäneet asiantuntijassa tarpeen pohtia asioita yhteisöllisesti ja etsiä tukea yhteistyörenkaasta*.

Apua tarvitsevien nuorten määrä lisääntyy ja heidän ikärajansa alenee huolestuttavasti. Fornäs (1993, 31) ja Broady (1986, 25) korostavat, että syrjäytymistä ehkäisevä vahva identiteetti pystyy parhaiten muodostumaan, kun nuoren kaikkien elämänalueiden välillä vallitsee tiivis yhteys. Koska yhteistyörenkaassa on edustus monesta nuoren elinpiiristä, on työmme nuoren tukemiseksi sitä tehokkaampaa, mitä tiiviimpää yhteistyömme on.

Tutkimuksen *lähtötilanteen selvityksestä* käy ilmi, että yhteistyö renkaan jäsenten välillä on ollut melko vähäistä ennen yhteistyörenkaan perustamista. Erityisen vähäistä se on kouluväen ja nuorten vapaa-ajalla työskentelevien asiantuntijoiden välillä, eivätkä järjestöt ole juuri lainkaan yhteistyössä muiden tahojen kanssa tai keskenään.

Näin vähäinen yhteistyö on hieman yllättävää. Näyttää olevan niin, että tässä suhteessa työelämä on järjestökenttää edellä. Moniammatillisia projekteja, joiden tavoitteena on lokeroitumisen vähentäminen, on ollut jo vuosia eri puolilla Suomea. Sen sijaan harvinaisempia ovat sellaiset hankkeet, joissa on mukana myös järjestöjen edustus.

Tämän tutkimuksen näkökulma on tukea renkaan toimintaa tutkimalla jäsenten asiantuntijuuden syventymistä. *Miten sitten yhteisöllinen asioiden pohtiminen on syventänyt yhteistyörenkaan jäsenten asiantuntijuutta?* Tärkeimmäksi tekijäksi osoittautuu se, että nyt asiantun-

tijat pystyvät tukemaan tehokkaammin nuoria. Nuori voi saada samanaikaisesti moninkertaisen tuen eri puolilta yhtäaikaan, ja nuorelle yhteisöllisesti sovitut rajat ovat samat kaikilla asiantuntijoilla.

Yhteistyörenkaan jäsenet näkevät erityisen tärkeänä sen, että he ovat yhteisöllisten asioiden pohtimisen välityksellä pystyneet käyttämään hyväkseen kaikkien eri aloja edustavien renkaan jäsenten asiantuntemuksen. Jokainen asiantuntija on vuorotellen sekä saavana että antavana osapuolena. Syventynyt asiantuntijuus tekee helpommaksi nuorten vaikeammiksi tulleiden ongelmien käsittelyn.

Kun asiantuntijuus syvenee, monipuolistuvat asiantuntijan toimintavaihtoehdot ja hän pystyy tarjoamaan paremmin apuaan erilaisille nuorille. Hän on yhteisöllisen pohtimisen seurauksena myös tutustunut renkaan muiden jäsenten työhön ja ilman ammatillista kilpailua pystyy ohjaamaan nuoret heidän luokseen, jos ei pysty itse heitä auttamaan. Kun renkaan jäsenet ovat oppineet, mitä kukin asiantuntija tekee, ovat he samalla löytäneet ne yhteistyökanavat, joita pitkin erilaiset asiat on parasta hoitaa.

Kun eri alojen asiantuntijat tuovat oman näkökulmansa ja tietämyksensä yhteisen pohdinnan rakennusaineiksi, pystyy jokainen muodostamaan kokonaiskuvan käsiteltävästä asiasta. Tällöin voidaan suunnitella yhteiset toimintalinjat ja tehtäväjako ja välttyä päällekkäiseltä työltä. Kun asiantuntijat oppivat tuntemaan toistensa työn, pystyvät he tarvittaessa siirtämään oman suppean näkökulmansa syrjään ja auttamaan nuorta kokonaisvaltaisesti. Tätä pyrkimystä edesauttaa myös renkaan jäsenten tarve tiivistää yhteistyötä kotien suuntaan.

Renkaan jäsenten asiantuntijuus on syventynyt myös siten, että he etsivät nyt tiiviimpää yhteistyötä kotien kanssa. Myös vanhemmat tarvitsevat nykypäivänä aiempaa enemmän tukea kasvatustyössään, sillä Ziehen (1991, 43-43) mukaan monissa tapauksissa valta perheissä on siirtynyt vanhemmilta nuorille. Nuoret tarvitsevat kuitenkin myönteisen kehityksensä turvaamiseksi aikuisen asettamat pitävät rajat. Niiden puuttuminen näkyy erityisesti nuorten vapaa-ajalla.

On tärkeää, että kaikilla nuorten parissa työskentelevillä on ainakin jonkin verran nuorten harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyvää asiantuntemusta, koska vapaa-ajalla on nuorille erityisen suuri merkitys. Yhteistyörenkaassa on myös sellaisia jäseniä, joiden asiantuntemus liit-

tyy nuorten harrastuksiin ja vapaa-aikaan. Renkaan yhteisöllisen pohdinnan kautta sellainenkin asiantuntija, jolla ei ole tietoa nuorten harrastusmahdollisuuksista, pystyy syventämään asiantuntijuuttaan ja monipuolistamaan auttamiskeinojensa varastoa.

Eri elämäntilanteista on vapaa-ajalla erityisen suuri merkitys nuorelle sekä Aittolan ja Erämiehen ym. (1995, 37) että Siuralan (1994, 219-250) tutkimusten mukaan. Samoin Ziehe (1991, 161) tuo esiin vapaa-ajan sellaisten valmiuksien, taitojen ja tietojen tuojana, joita nuori tarvitsee omassa elinpiireissään. Tämän tutkimuksen yhteydessä tulee esiin se, että nuorten vapaa-aikaa ja harrastustoimintaa sekä niiden parissa toimivia asiantuntijoita käytetään liian vähän hyödyksi nuorten ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa.

Vapaa-ajan harrastuksissa, järjestötoiminnassa ja kavereiden kesellä nuorisotilassa tuntee nuori kuuluvansa johonkin, olevansa osallisena jossakin. Juuri tätä nuoren osallisuuden tunteen vahvistamista suosittelee myös Siimes (1998, 10-11) erääksi nuorisotyön keskeiseksi ulottuvuudeksi ja keinoksi syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Eri elämäntilanteista on huomata, että asiantuntijuuden syventymisen myötä eri aloja edustavat yhteistyöryhmien jäsenet ovat huomanneet, että he tarvitsevat toisiaan ja nuorten asioiden yhteisöllistä pohdintaa oman työnsä tehostamisessa. Myös Kirjonen (1997, 38-39) pitää työn laajaa tuntemusta, paikallista tietoa, todellisen asiantuntijuuden tärkeänä edellytyksenä. Lähtöajatushan yhteistyöryhmien perustamiselle ja tälle tutkimukselle syntyi tarpeesta tiivistää nuoren eri elämäntilanteissa ja oppimisympäristöissä työskentelevien asiantuntijoiden yhteistyötä.

Uskon, että tämä tutkimus on todistamassa vääräksi ainakin tutkimuspaikkakunnan kohdalla Siuralan (1998, 9) väitettä, jonka mukaan koulun ulkopuolisen ja virallisen oppimisympäristön välillä vallitsee kilpailuasetelma. Yhteistyöryhmien jäsenet ovat tottuneet tekemään yhteistyötä keskenään ilman ammatillista kilpailua. Nuoren kokonaiskehityksen tukeminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy onnistuu parhaiten, kun eri oppimisympäristöissä työskentelevät kasvattajat tekevät yhteistyötä, jolla täydentävät toistensa toimintaa.

Sekä nuorten että aikuisten etujen mukaista on yhteistyö rinnakkain kulkevien ja toisiaan täydentävien oppimisympäristöjen ja kasvattajien välillä. Opetusministeriö ja valtakunnalliset järjestöt patistelevat erilaisilla kampanjoilla paikallistasolla kuntia ja järjestöjä tiiviim-

pään yhteistyöhön koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämiseksi. Tutkimuspaikkakunnalla iltapäiväkerhot olivat yksi ensimmäisistä yhteisistä käytännön toimenpiteistä, kun rengas perustettiin.

Kun on kysymyksessä yhteistyörengas kaltainen, monialainen asiantuntijoiden verkosto, on kaikilla jäsenillä erilainen tausta ja toimintakulttuuri. Heidän norminsa, moraalinsa ja suhtautumisensa nuoriin ja heidän käyttäytymiseensä on erilainen. Se, mikä on toisten mielestä jokapäiväistä, on toisen mielestä järkyttävää. Myös heidän koulutuksensa on erilainen.

Harvan asiantuntijan koulutuksessa kiinnitetään huomiota yhteistyöhön, joten sen tekeminen eri aloja edustavien yhteistyökumppaneiden kanssa on opeteltava työelämässä. Esimerkiksi Fullan (1994) ihmettelee, miksi opettajien koulutuksessa keskitytään pääasiassa työskentelyyn luokkahuoneen tasolla, vaikka yhteistyökyky on yksi opettajan avaintaitoja: opettajan on oltava yhteistyössä sekä koulun muun henkilökunnan että koulua ympäröivän yhteisön kanssa.

Tutkimuksesta löytyy niitäkin *tekijöitä*, jotka *vaikeuttavat asioiden yhteisöllistä pohdintaa*. Tutkimusaineiston mukaan myös yhteistyörengas on se monelle ryhmälle tyypillinen perusvika, että puhutaan paljon, mutta välillä itse asiaan tarttuminen on hidasta. Asian tilaa pahentaa vielä se, että kaikki eivät pysy yhteisöllisesti sovittujen toimenpiteiden takana vaan pakenevat vastuuta. Ketju ei pidä, jos yksikin lenkki pettää.

Jotta emme turhaudu ja menetä uskoa yhteisöllisen pohdinnan voimaan, on jokaisen käsiteltävän asian yhteydessä tehtävä selkeä suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä, sovittava, kuka on päävastuussa ja mistä osatehtävästä kukin vastaa. Pelkkä asioiden kirjaaminen ei riitä, vaan on päätettävä myös siitä, milloin kootaan yhteen tulokset tehdystä työstä.

Koska olemme sopineet, että yhteistyörengas toiminnan painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä, pitää meidän kiinnittää enemmän huomiota ongelmien varhaishoitoon, kytemisvaiheeseen. Nyt tilanne on monesti sellainen, että lähdemme toimimaan vasta sitten, kun jotakin on tapahtunut, sammuttamaan jo syttyneitä paloja.

Nuorten asioiden yhteisöllistä pohdintaa vaikeuttaa myös se, jos yhteistyö kotien suuntaan ei ole tarpeeksi tehokasta. Koska yhteistyörengas tekee työtä pääasiassa vaikeuksissa olevien

nuorten kanssa, ovat viestit renkaan jäseniltä kotiin päin usein kielteisiä. Pienellä paikkakunnalla yhteydenoton tekee vielä vaikeammaksi se, että vanhemmat ovat useimmiten asiantuntijoiden työkavereita, naapureita tai muuten vain tuttuja. Tästä on seurauksena yhteydenoton pitkittyminen ja useimmiten nuoren ongelmien kasvaminen.

Yhteistyörenkaan alkuperäisenä tarkoituksena on käsitellä nuorten asioita yleisesti. Mutta asioiden yhteisöllistä pohdintaa haittaa se, ettei tämä kaikkien jäsenten mielestä riitä. He tuntevat tarvitsevänsä enemmän tukea toisilta jäseniltä yksittäisen nuoren auttamiseen. Kun nuoren asiat ovat todella solmussa, tarvitsee hän yhtäaikaan tuen kaikilta mahdollisilta tahoilta. Vaikka nuori ei ole aina itsekään valmis ottamaan apua vastaan, on kodin, nuoren ja renkaan jäsenten kannalta edullisinta, mitä laajempi aikuisten joukko on mukana nuoren tukiverkossa.

Jos otamme renkaan toiminnan tavoitteeksi myös yksittäisen nuoren tukemisen, on renkaan kokoontumisia lisättävä huomattavasti. Kun teemme kokouksessa suunnitelman, jaamme tehtävät ja ryhdymme toimenpiteisiin, on myös seurantalaveri pidettävä lyhyen ajan kuluessa. Jos rengas kokoontuu vain muutaman kerran vuodessa, on yhteisöllisesti laaditun kokonaissuunnitelman toteutumista vaikea seurata.

Lähes jokainen sortuu jossakin vaiheessa turhaan päivittelyyn ja kauhisteluun, kun työskennellään nuorten parissa. Tämä vaikeuttaa eteenpäin vievää yhteisöllistä pohdintaa ja asiantuntijuuden vahvistumista. Samoin on tilanne silloin, jos asiantuntija tuntee tarvetta korostaa omaa kiirettään ja tärkeyttään yhteisissä kokoontumisissa.

Tutkimusaineistossa on myös vihjeitä siitä, *miten yhteistyörengas voi kehittää omaa toimintaansa*. Eräs niistä on toiminnan jäntevoittäminen. Jotta yhteistyörengas pysyy toimintakykyisenä, on sen nostettava profiiliaan. On käytävä rohkeasti käsiksi nuorten vaikeisiin ongelmiin, saatava aikaan konkreettisia tuloksia ja tehtävä kokoontumisista säännöllisiä. Yhteistyörengas voisi olla myös se taho, joka tekee kunnan päättävälle elimelle esityksiä nuorten elinolojen parantamiseksi ja nuorten huomioon ottamiseksi eri hallinnonalojen päätöksenteossa.

Yhteistyö ja yhteistyörenkaan kaltaiset asiantuntijoiden yhteistyöverkostot ovat ominaisia nykyiselle myöhäismodernille ajalle, josta Konttinen (1997, 56 - 60) käyttää nimitystä ref-

leksiivinen moderni. Renkaassa asiantuntijat ovat kriittisen reflektion avulla käyneet parin vuoden ajan läpi omia ennakko-oletuksiaan nuorista ja omasta työstään heidän parissaan sekä syventäneet asiantuntemustaan tuulettamalla reflektion välityksellä omia merkitysskeemojaan ja -perspektiivejään (vrt. Mezirowin (1995, 35).

Yhteistyörenkaan työskentelyssä yhdistyvät ja vuorottelevat toiminta ja oppiminen, jolloin on Kolbin (1984, 40 - 42) mukaan kysymyksessä kokemuksellisen oppiminen. Sille on ominaista samantyyppinen itsereflektiivinen syklinen jatkuvuus, kuten on Carr ja Kemmisin (1986) mukaan toimintatutkimuksellekin: suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektio.

Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu myös toiminnan kehittäminen tutkimuksen avulla. Tutkimuksen valmistuminen osuu hyvään kohtaan yhteistyörenkaan taipaleella. Tällä hetkellä tuntuu siltä, että yhteistyörenkaan toiminta on hieman laantunut ja menettänyt kiinnostavuuttaan. On mahdollista, että tutkimuksen tulokset voivat toimia piristysruiskeena yhteistyörenkaan toiminnalle.

Renkaan tehtäväluettelo on ollut voimassa kaksi vuotta. Nyt kun sen toimivuudesta on käytännön kokemusta, on aika ottaa se kriittisen pohdiskelun kohteeksi. Renkaan jäsenet esittävät tutkimusaineistossa muutoksia tehtäviin, ja myös painopistealueita on siltä pohjalta harkittava uudelleen. Kun rengas yhteisöllisen pohdinnan jälkeen tekee muutoksia tavoitteisiin, on niiden oltava sellaisia, joiden toteuttamiseen jäsenillä on aikaa ja tahtoa.

Tutkimuksessa tulee moneen kertaan esiin asiantuntijoiden halu tiivistää yhteistyötä kotien kanssa, joten se on yksi selkeä toimintamme kehittämisaalue. Me tarvitsemme omassa työssämme vanhempien tukea ja uskon, että myös vanhemmat ottavat mielellään vastaan tukea omaan kasvatustyöhönsä. Meidän on vain mietittävä keinot, joilla tämä lähestyminen ja yhteistyön lisääminen tapahtuu. Eräs keino lähteä liikkeelle on ryhmän ja sen toiminnan tunnettavuuden lisääminen vanhempien keskuudessa.

Tässä yhteistyön tiivistämisessä on oltava varovainen, ettei lisää vanhempien kuormaa vaan rohkaisee heitä ottamaan käyttöön oman arkiajattelun. Välillä tulee sellainen tunne, etteivät kaikki vanhemmat rohkene käyttää omia ajatuksiaan lastensa kasvattamisessa. Tämä ei ole ihme, sillä tiedotusvälineistä tulee lähes päivittäin ohjeita siitä, millainen hyvän vanhemman tulee olla. Jos nuoret vielä vakuuttavat, etteivät kenenkään muun vanhemmat ole tuollaisia,

on vaarana, että vanhemmat luovuttavat, ja valta sekä rajojen asettaminen perheessä luisuvat aikuisilta nuorille.

Halu lisätä yhteistä kasvatusvastuuta on tullut esille tässä tutkimuksessa, ja asia on ajan-kohtainen koko maassa. Myös kansainvälinen naiskasvattajien seminaari kaipasi välittämisen yhteiskuntaa. Siellä tuotiin esiin pelko, että nuorten ongelmat räjähtävät kohta käsiin. Seminaarilaisten mukaan nuorten elämään vaikuttavilta tahoilta puuttuu taitoa, tahtoa tai aikaa kohdata nuorta ja kuunnella hänen tarpeitaan. Kasvatusvastuuta pallotellaan, ja lopulta vastassa on vain poliisi. Tilanne paranee, jos vaikeuksista ei vaieta, vaan eri elämänpiireissä toimivat aikuiset kuuntelevat nuoria ja puuttuvat ajoissa heidän ongelmiinsa. (Naiskasvattajat 1999.)

Yhteistyörenkas voi kehittää omaa toimintaansa myös ottamalla kodin lisäksi paremmin huomioon nuoren muutkin elämänpiirit, sillä niissä kaikissa nuori saa elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ne ovat jokainen nuorelle tärkeitä oppimisympäristöjä. Meidän asiantuntijoiden on tutustuttava niihin mahdollisimman hyvin, jotta pystymme tukemaan nuoren suotuisaa kokonaiskehitystä.

Yhteistyörenkaan jäsenten asiantuntijuus on syventynyt yhteisöllisen pohdinnan avulla, mikä tekee mahdolliseksi tehokkaamman työskentelyn nuorten parissa. Ne yhteisöllistä pohdintaa vaikeuttavat tekijät, joita tutkimus tuo esille, ovat sellaisia, jotka voimme yhdessä ratkaista. Myös jäsenten esittämät vihjeet toiminnan kehittämiseksi ovat toteuttamiskelpoisia, mutta edellyttävät tehtäväluettelon ja painopistealueiden tarkistamista.

Kun tutkimuksen tulokset käytetään yhteistyörenkaan toiminnan kehittämiseen, pystyvät renkas ja sen asiantuntijat tehostamaan omaa työtään nuorten auttamiseksi, sekä ennalta ehkäisemään nuorten syrjäytymistä, mikä on yksi yhteistyörenkaan perustamisen syistä. Myös valtakunnan tason politiikassa koetaan syrjäytymisen ehkäisy erittäin tärkeäksi tehtäväksi juuri tällä hetkellä. Neljän ministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus-, työ- ja ympäristöministeriöiden, yhteinen työryhmä haluaa uuden hallituksen ohjelmaan vahvasti mukaan syrjäytymisen torjunnan (Neljä ministeriötä 1999).

Vaikka en ole pystynyt hyödyntämään toimintatutkimuksen kaikkia etuja tässä tutkimuksessa, sopii se mielestäni hyvin yhteistyörenkaan toiminnan kehittämiseen. Renkaan toiminta

jatkuu tutkimuksen päättymisen jälkeenkin, ja saatuja tuloksia käytetään toiminnan kehittämiseen, kuten on tyypillistä myös toimintatutkimukselle.

Jos olisin uudelleen aikeissa käyttää toimintatutkimusta, tekisin paremman suunnitelman eri aineistonkeruuvaiheista ja käyttäisin niiden tuloksia hyväkseni jo tutkimusprosessin aikana. Samoin ottaisin renkaan jäsenet kiinteämmin mukaan tutkimuksen eri vaiheisiin, esimerkiksi tutkimusongelmien muotoilemiseen ja luotettavuuden arviointiin. On myös muistettava, että toimintatutkimus on aina tutkijansa näköinen. Tutkija tekee aina itse tulokset keräämästään aineistosta ja kahta täysin samanlaista tutkimusta ei samastakaan aineistosta voi saada aikaan.

Olisi mielenkiintoista tehdä muutaman vuoden kuluttua uusi tutkimus yhteistyörenkaasta. Tämä tutkimus voisi olla toimintatutkimuksen yksi aineistonkeruuvaihe. Ryhmä päättäisi, mitä tuloksia se hyödyntää toiminnassaan jatkossa ja esimerkiksi vuoden tai kahden kuluttua kerättäisiin uusi aineisto. Yhteistyörengas voisi rekisteröityä myös järjestöksi, jolloin olisi helpompi hakea toimintaan avustuksia esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä ja Euroopan Sosiaalirahastolta. Tällöin olisi mahdollista palkata myös kokopäiväinen työntekijä toiminnan vetäjäksi. Hän voisi olla myös tutkimuksen tekijä.

Tutkimuksen aineiston olen hankkinut useilla menetelmillä. Lomakekyselyn päätarkoitus oli antaa selvitys toimintatutkimuksen lähtötilanteesta. Se selvittikin hyvin renkaan jäsenten välistä yhteistyötä ennen yhteisöllisen pohdinnan aloittamista. Samoin lomakkeista löytyi syitä, miksi asiantuntijat ovat liittyneet mukaan renkaaseen ja vihjeitä toiminnan kehittämiseen.

Lomakekyselystä olisi ollut enemmän hyötyä, jos olisin käyttänyt lomakkeiden suunnitteluun reilummin aikaa. Samoin silloin, jos olisin analysoinut lomakkeet aikaisemmin. Tosin silloin käytössäni olisi ollut vain puolet lomakkeista, koska pyysin ja sain loput lomakkeista vasta tutkimuksen loppuvaiheessa.

Parhaiten käyttämästäni menetelmästä sopii tähän tutkimukseen eläytymismenetelmä. Kun renkaan jäsenillä on lupa jatkaa kehystömuksia myös mielikuvitusta apuna käyttäen, ei tapahtumien ja tilanteiden pikkutarkka muistaminen muodostunut pääasiaksi. Tästä on tutkimuksen kannalta se hyöty, että kertomuksiin tulee tällä tavalla enemmän juuri tutkijan

kaipaamia yhteistyötä edistäviä ja sitä vaikeuttavia tekijöitä. Kun kertomukseen voi yhdistää osia eri tapahtumista, tulee niihin myös enemmän erilaisia tutkimukselle tärkeitä tilanteita kuin yksittäisen tositapahtuman kuvaamisessa.

Kehyskertomuksen muovaaminen sellaiseksi, ettei siinä ole turhia ydinajatushäiritseviä tekijöitä, mutta kaikki tarpeellinen, vei tutkijalta melko paljon aikaa. Osa asiantuntijoista koki melko vaikeaksi kertomuksen kirjoittamisen ilman ennakoivaa valmistautumista. Aikuisille näytti olevan vaikea myös tilanne, jossa tapahtumien kulku heidän kertomuksessaan poikkeaa totuudesta. Siitä oli lähes poikkeuksetta maininta reunahuomautuksessa. Suuri osa tarinoista pohjautui osanottajien oman ilmoituksen mukaan totuuteen.

Ennen toiminnan aloittamista kertynyt valmis aineistoja toiminnan aikana syntyneet kehittämisdokumentit ovat olleet pääasiassa tukena muulle aineistolle. Ne ovat auttaneet myös hahmottamaan yhteistyöryhmän toimintaa. Tutkimuspäiväkirjasta on ollut suurin apu raportin kirjoittamisvaiheessa. Erityisesti se auttaa seuraamaan tutkimusprosessin etenemistä ja tutkimusongelmien kehittymistä.

Tämä tutkimuksen pääosassa ovat nuorten parissa työskentelevät aikuiset, jotka ovat asiantuntijoita omalla alallaan. He pohtivat yhteistyöryhmässä, miten pystyvät parhaiten auttamaan vaikeuksiin joutuneita tai syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. On kuitenkin otettava huomioon, että auttajat ovat usein ainakin yhden, joskus kaksikin sukupolvea vanhempia kuin nuoret, joiden parhaaksi he työtänsä tekevät.

Vaikka kuinka yritämme pysyä ajan tasalla nuorten nopeasti muuttuvassa maailmassa, emme voi siinä kokonaan onnistua. Pelkästään sukupolvien välinen ero saa aikaan sen, ettemme voi täysin ymmärtää toisiamme. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten nuoret kokevat auttamistyön. Mikä työssä on sellaista, josta he kokevat olevan itselleen todella apua? Mikä on sellaista, jonka he laskevat toisesta korvasta sisään, toisesta ulos? Mikä on se naru, josta vetäminen on saanut heidät havahtumaan, auttamaan itse itseään?

Mielenkiintoinen tutkimuksen kohde olisi myös vanhemmat. Jos rengas päättää tämän tutkimuksen jälkeen tiivistää yhteistyötään kotien kanssa, miten vanhemmat kokevat lähestymisen ja sen avun, jota heille tarjotaan? Millaista yhteistyötä he pitävät onnistuneena? Minkä he kokevat liian tungettelevana tai yliampuvana? Missä vaiheessa vanhemmat haluavat,

että heidän nuorensa tekemisistä ilmoitetaan kotiin? Mitä mieltä he ovat yhteistyörenkaan tiedottamisesta?

Kun teemme työtä nuorten ongelmien kanssa ja puhumme nuorista, tahtoo liian usein unohtua nuorten parissa työskentelyn myönteinen puoli. Me saamme nuorilta sellaista tuoreena pitävää energiaa, jota ilman jäävät ne, jotka tekevät työtään pelkästään aikuisten parissa.

Haluan vielä liittää tutkimukseni loppuun osan kannustavasta saatekirjeestä (11.5.1998), jonka eräs renkaan jäsen lähetti tutkijalle. Siinä hän tiivistää osuvasti monta syytä yhteistyörenkaan olemassaololle:

Kauniiksi lopuksi kerron, että mielestäni yhteistyörengas on hyvä olla olemassa, koska silloin saa huomattavan hyvän kuvan, minkälaisia nuoriin ja ennen kaikkea, minkälaisiin onkelmatapauksiin kukin työssään törmää. Avartuu katsantokanta ja mieli, nääs!

Eikun hyvvee kevättä ja työtarmoa!

9. LÄHTEET

- Aittola T., Jokinen K. & Laine K. 1995. Nuoret ja koulu kulttuurisessa modernisaatiossa. Teoksessa T. Takala (toim.) 4.p. Kasvatussosiologia. Juva: WSOY, 107-149.
- Aittola T., Erämies T., Jauhiainen J., Joki H., Lainpelto V., Partanen R. & Tikkanen J. 1995. ”Koulua käydään tulevaisuutta varten, vapaa-ajasta nautitaan nyt”. Koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen tarkastelua. Nuorisotutkimus 13 (3), 33-44.
- Alasuutari, P. 1993. Erinomaista, rakas Watson. Tampere: Tammer-Paino.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Ariés P. 1979. Centuries of Childhood. HarmonsWorth: Penguin Books.
- Bereiter, C. & Scardamalia, M. 1993. Surpassing ourselves. An inquiry into the nature and implications of expertise. Chicago: Open Court.
- Carr, W. & Kemmis, S. 1986. Becoming critical. Education, knowledge and action research. London: Falmer.
- Cohen, L. & Manion, L. 1980. Research methods in education. London: Croom Helm.
- Eräsaari R. 1997. Mistä asiantuntijuus on kotoisin? Teoksessa J. Kirjonen, et al. (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä, 62-72.
- Eskola J. 1997. Eläytymismenetelmäopas. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen työraportteja A:35.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eteläpelto, A. 1992. Reflektiivisyys ja itsetuntemus asiantuntijuuden kehittymisessä. Jyväskylän Ammatillisen Opettajakorkeakoulun julkaisuja 3.
- Eteläpelto, A. 1997. Asiantuntijuuden muuttuvat määrittymiset. Teoksessa J. Kirjonen, et al. (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä, 86-102.
- Eteläpelto, A. & Light, P. (painossa). Contextual knowledge in the development of design expertise. Teoksessa J. Bliss, P. Light & R. Säljö (toim.). Learning in context: Towards a new Framework.
- Fornäs, J., Boëthius, U. & Reimer, B. 1993. Ungdomar i skilda sfärer. Stockholm: Symposion.
- Fullan, M. 1994. Muutosvoimat. Koulunuudistuksen perusteiden pohdintaa. Helsinki: Painatuskeskus.

- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. 4.p. Juva: WSOY.
- Heiskanen I. & Mitchell R. 1985. Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kolme vuosikymmentä. Keuruu: Otava.
- Hirsjärvi S. (toim.)1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava
- Huovinen, S. 1996. Kulta-aika vai ajan kultaus? Näkökulmia eri sukupolvien poliittisen aktiivisuuden vertailuun. Nuorisotyö 50 (6), 12-14.
- Jahnukainen, M. 1998. Nuoruuden kohtaaminen - haaste vai ongelma? Nuorisotyö 52 (7) 12-13.
- Jalava, U. & Virtanen P. 1995. Moniammatillinen projektitoiminta. Avain hyvinvointipalvelujen tulevaisuuteen. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Jauhiainen R. & Eskola M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.
- Jokinen, K. 1990. Nuorisotyö ja nuoriso. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita.
- Kalliola, S. 1996. Lewiniläinen ryhmäpäättös kunnallishallinnon työyhteisöissä. Tutkimus yhteistoiminnasta ja toimintatutkijan kenttätöystä. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, T 15.
- Kirjonen, J., Remes, P. & Eteläpelto, A. 1997 (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä.
- Kirjonen, J. 1997. Asiantuntijaksi työelämään. Teoksessa J. Kirjonen, P. Remes & A. Eteläpelto (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä, 30-47.
- Kiviniemi, K.1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Artikkelikäsikirjoitus. Teoksessa H.L. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena, 63-83.
- Kolb D. 1984. Experimental Learning. Experience as The Source of Learning and Development. New Jersey: Prentice Hall.
- Kykyri, V-L 1995. Polku-projekti. Keski-Pohjanmaan lasten ja nuorten palveluiden kehittäminen. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 4.
- Laaksonen, P. & Wiegand E. 1989. Oppilasko ongelma? Oppilashuolto koulun systeemeissä. Jyväskylä: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Laki kuntien nuorisotyöstä ja niiden toimintaan annettavasta valtioneuvoston päätöksestä 1972. 21.1.1972/117.
- Lehtinen, E. & Palonen, T. 1997. Tiedon verkostoituminen - Haaste asiantuntijuudelle. Teoksessa J. Kirjonen, et al. (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä, 103 - 121.

- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Vastapaino.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. 1985. Naturalistic inquiry. Newbury Park: Sage.
- Manninen H. (toim.)1985. Nuorisotoimintaa kehittämässä. Puheenvuoroja kunnan nuorisolautakunnan tehtävistä. Nuorisotyön Keskus ry. Lappeenranta: Etelä-Saimaan Kustannus.
- Mezirow, J. 1995. Kriittinen reflektio uudistavan oppimisen käynnistäjänä. Teoksessa J. Mezirow et al. (toim.) Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Suom. L. Lehto. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Painotalo Miktor, 17-37.
- Naiskasvattajat 1999. ”Poliisi on pian ainoa kasvattaja”. Keskisuomalainen 12.4.1999.
- Neljä ministeriötä 1999. Neljä ministeriötä haluaa syrjäytymisen ehkäisyn hallitusohjelmaan. Keskisuomalainen 1.4.1999.
- Nerelli, E. vuosiluku tuntematon. Nuorisotyön kuvahistoriikki. Yhteiskunta nuorten vapaan kansalaistoiminnan tukena 40 vuotta. Nuorisotyön Keskus.
- Nieminen, J. 1995. Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia. Nuorisotutkimusseura. Jyväskylä: Gummerus.
- Nuorisotyölaki 1985. 20.12.1985/1068.
- Nuorisotyölaki 1995. 24.2.1995/235.
- Pohjola, A. & Ruopasa, R. 1992. Viranomais- vai asiakasyhteistyötä. Teoksessa L. Hokkanen & R. Väärälä (toim.) Rajojen ylityksiä ja yhteistoimintaa. Kemijärven hyvinvointipalveluprojektin osaraportti 2. Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu N:o 35, 141-167.
- Postman, N. 1985. Lyhenevä lapsuus. Suom. I. Rekiarvo. Juva: WSOY.
- Rantalaiho, K. 1969. 1970-luvun nuorisopolitiikka. Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisu 4. Helsinki.
- Siimes, S-A. 1998. Ilmanvaihto reistaa nuorisotyön talossa. Nuorisotyö 52 (7) 10-11.
- Siisiäinen, M. 1979. Kansallisen kulttuurin nousu ja maaseutu. Tutkimus Pohjois-Karjalan henkisen kulttuurin organisoitumisesta vuosina 1860-1918. Joensuu: Joensuun Korkeakoulu, Karjalan tutkimuslaitos.
- Siljander P. 1996. Syrjäytyminen - aatteiden murroksen kriisi. Teoksessa P. Siljander & V-M. Ulvinen (toim.) Syrjäytymisestä selviytymiseen. Vaikeuksien kautta elämönhallintaan. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66, 7-14.
- Sipilä, J. 1982. Lasten sosiaaliset ongelmat alueellisessa rakenteessa. 2. osa. Nuorten poikkeava käyttäytyminen ja yhteisön rakenne. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen julkaisu A 1.

- Sipilä, J. 1996. Asiantuntija ja johtaja. Porvoo: WSOY.
- Siurala, L. 1994. Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 3.
- Siurala, L. 1996. Raja-alueen ”Romanttiset sankarit” ja nuorisotoimen tulevaisuuden näyt. Nuorisotyö 50 (6), 9-10.
- Siurala, L. 1998. Nonformaali oppiminen - sanahirviölle etsitään sisältöä. Nuorisotyö 50 (8), 8-9.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51.
- Telemäki, M. 1984. Johdatus nuoruuden ja nuorisotyön historiaan. Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisuja. Valkeakoski.
- Taylor, C. 1995. Autenttisuuden etiikka. Suom. T. Soukola. Helsinki: Priima-Offset.
- Tervo, J. 1993. Hapuilua ja hallintaa. Syrjäseudun nuorten käsitykset koulunkäynnistä sekä odotukset ammatista ja työelämään sijoittumisesta lähisosialisaation kehityksessä. Tampereen yliopisto. Acta Universitas Tamperensis ser A 387.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja Kasvatus 22 (5-6), 387-398.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Juva: WSOY.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vesikansa, S. 1988. Toimintaan nuorten kanssa1. Helsinki: Painokaari.
- Väärälä, R. 1992. Hyvinvointipalvelujen kehittämisprojekti oppimisprojektina. Teoksessa L. Hokkanen & R. Väärälä (toim.) Rajojen ylityksiä ja yhteistoimintaa. Kemijärven hyvinvointipalveluprojektin osaraportti 2. Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja N:o 35, 49-76.
- Väärälä, R. 1997. Nuorten elämän muutokset ja verkostot. Seminaariraportissa H. Niskanen (toim.) Nuorten tukiverkko - verkostotyöllä hyvinvointia. Oulun yliopisto. Kajaanin kehittämiskeskus. 9-12.
- Väärälä, R. 1997. Tutkimuksista käytännön työhön. Socius 3 (4), 27.
- Ziehe T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Suom. R. Sironen & J. Tuormaa. Tampere: Vastapaino.
- Ziehe T. 1992a. Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet. 2. uppl. Övers. Joachim Retzlaff. Stockholm/ SkÅne: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

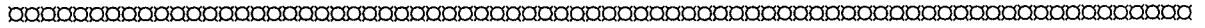
Ziehe T. 1992b. Nuoriso kulttuurisessa modernisaatiossa. Teoksessa T. Aittola, & E. Siromen (toim.): "Miksi piiriin?". Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja 1, 15-37.

Liite 1. Yhteistyörenkaan tehtävät

1. Hahmottaa **kokonaiskuva** varhaisnuorten tilanteesta ja heidän kanssaan tehtävän työn riittävydestä
2. **Tiedottaa** palveluista ja harrastusmahdollisuuksista vanhemmille ja joko työnsä tai harrastuksensa vuoksi varhaisnuorten kanssa tekemisissä oleville aikuisille
3. Pysyä itse ja pitää varhaisnuorten kanssa työtä tekevät **ajan tasalla** uusimman tiedon ja uusien vaihtoehtojen osalta
4. Kirjoittaa **artikkeleita** paikallislehteen varhaisnuoria koskevista asioista ja tilanteesta paikkakunnalla
5. **Harrastustoiminnan** kartoittaminen ja uusien mahdollisuuksien luominen tarpeen mukaan
6. Tarvittavan **koulutuksen** hankkiminen paikallisesti tai alueellisesti
7. Tutkailla aika ajoin paikkakunnalla voimassa olevia **työkäytäntöjä** ja toimintamalleja
8. Olla **yhteistyöelin alueellisessa** varhaisnuoriin kohdistuvassa yhteistyössä

Liite 2. Kyselylomake.

#Tällä kyselylomkkeella selvitetään yhteistyötilannettamme ennen yhteistyörenkaan perustamista, 10.3.1997#

1. Nimi

---

2. Yhteistyötaho(t), jo(i)ta renkaassa edustat _____

---

3. Mikä sai sinut kiinnostumaan lasten ja nuorten yhteistyörenkaan toiminnasta

---

---

4. Seuraavassa luetellaan yhteistyöryhmässä mukana olevat tahot. Kerro

a) kuinka usein olet ollut lasten ja nuorten (n. 11 - 16 v) asioissa yhteistyössä kunkin tahon kanssa ja

b) millaista yhteistyönne on ollut?

1. Ala-aste

a) _____

b) _____

---

2. Yläaste

a) _____

b) _____

---

3. Kouluterveydenhoitaja

a) _____

b) _____

(jatkuu)

4. Koulu-terveydenhuolto/psykologi

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____
- _____

5. Kunnan liikuntatoimi

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____

6. Kunnan nuorisotoimi

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____

7. Kunnan sivistysltk

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____

8. Kunnan sosiaalitoimi

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____

9. Liikuntajärjestö/ mikä a)

- a) _____
  - b) _____
- _____
- _____
- _____

10. Nuorisojärjestö/ mikä

a) _____

b) _____

_____

_____

_____

11. Muu järjestö/ mikä/mitkä

a) _____

b) _____

_____

_____

_____

12. Poliisi

a) _____

b) _____

_____

_____

_____

13. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö

a) _____

b) _____

_____

_____

5. Kokouksessa (22.5.97) hyväksyimme yhteistyöryhmämme tehtävät. Lue ne vielä kerran huolellisesti läpi ja tee mielestäsi tarpeelliset lisäykset, poistot tai muutokset. Keväällä arvioimme, kyselylomakkeen muodossa, miten olemme päässeet asettamiimme tavoitteisiin.

*Hahmottaa **kokonaiskuva** varhaisnuorten tilanteesta ja heidän kanssaan tehtävän työn riittävydestä

***Tiedottaa** palveluista ja harrastusmahdollisuuksista vanhemmille ja joko työnsä tai harrastuksensa vuoksi varhaisnuorten kanssa tekemisissä oleville aikuisille

*Pysyä itse ja pitää varhaisnuorten kanssa työtä tekevät **ajan tasalla** uusimman tiedon ja uusien vaihtoehtojen osalta

*Kirjoittaa **artikkeleita** paikallislehteen varhaisnuoria koskevista asioista ja tilanteesta paikkakunnalla

***Harrastustoiminnan** kartoittaminen ja uusien mahdollisuuksien luominen tarpen mukaan

*Tarvittavan **koulutuksen** hankkiminen paikallisesti tai alueellisesti

*Tutkailla aika ajoin paikkakunnalla voimassa olevia **työkäytäntöjä** ja toimintamalleja

*Olla **yhteistyöelin** alueellisessa varhaisnuoriin kohdistuvassa yhteistyössä

(jatkuu)

---

6. Odotuksia ja toiveita yhteistyöryhmän toiminnalle

Kiitos vastauksistasi - tavataan kokouksessa!

Liite 3. Asiantuntijoiden yhteistyön määrä.

TAULUKKO 1. Asiantuntijoiden yhteistyön määrä ennen yhteistyöryhmän perustamista
10.3.1997

VAS- TAA- JA																a
16	-	-		-	-	•	••	•		•					••	
15	•	•						-	-							
14																
13						••										
12					•	•	•									
11	-	-				••				-						
10	••	••				••										
9	•	•				-										
8	••	••	•••	•••	•	•	•		••	-	-				-	
7	•••	••	-	••	•••	•••			••	•	•	-			•••	
6	•	•		-	•			•••	•	-	••	••	•	•••	•	
5	•					••	•		•	•	-		•	••		
4	••	•••	•••			•		•••								
3	•••	•••		•••		•	•	••	•	•						
2	••		•••	••	•••	••	••	••	•	••						
1		••	•••	••	••	-	•••	••	-	••					•	
YHT- TYÖ- TAHO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Yhteistyön määrä:

tyhjä ruutu = ei yhteistyötä

- = satunnaisesti

• = yksi tai muutama kerta vuodessa

•• = yksi tai muutama kerta kuukaudessa

••• = viikottain tai useammin

Asiantuntija tai yhteistyötaho(t):

1 = kirkonkylän ala-aste (Rotary klubi)

2 = yläaste

3 = kouluterveydenhoitaja

4 = kouluterveydenhuolto, psykologi

5 = kunnan liikuntatoimi (yläaste, lukio)

6 = kunnan nuorisotoimi

7 = kunnan sivistystoimi (nuorisoseura)

8 = kunnan sosiaalitoimi

9 = poliisi

10 = Evankelisluterilainen seurakunta

11 = 4H-yhdistys

12 = Vesaiset (sivistyslautakunta)

13 = Nuoret Tuulet (nuorisotoimi)

(jatkuu)

- 14 = jokin liikuntajärjestö tai muu edellä mainitsematon järjestö
- 15 = Suomen Punaisen Ristin paikallisosasto
- 16 = Evankelinen Kansanopisto (Mannerheimin Lastensuojelu Liitto)

a Koska Evankelisen Kansanopiston edustaja ei ollut mukana yhteistyöryhmän toiminnassa silloin, kun kyselylomakkeet laadittiin, ei sitä ole mainittu lomakkeessa yhteistyökumppanina. Myöhemmin mukaan tullut edustaja on kuitenkin itse täyttänyt lomakkeen, joten yhteistyö vaikuttaa tältä osin yksipuoliselta.